

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่
: กรณีศึกษาเขตเทศบาลนครเชียงราย

นางสาวธิติพร คำแก่น

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา)

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE ROLE OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION IN PROMOTING PEOPLE'S
PARTICIPATION IN LIVEABLE CITY DEVELOPMENT :A CASE STUDY OF CHIANGRAI
MUNICIPALITY

Miss Titiporn Khamkaen

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Human and Social Development

(Interdisciplinary Program)

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 2007

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในการพัฒนาเมืองนำอยู่ : กรณีศึกษาเขตเทศบาลนคร
เชียงราย

โดย

นางสาวธิดิพร คำแก่น

สาขาวิชา

พัฒนามนุษย์และสังคม

อาจารย์ที่ปรึกษา

นางทรายแก้ว ทิพากร

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ม.ร.ว. ภัณฑิลา ดิงสมัทย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุวัฒนา ธาคนิติ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(นางทรายแก้ว ทิพากร)

..... กรรมการ
(นางกนกพรณ อยู่ชา)

..... กรรมการ
(นายอเนกพล เกื้อมา)

รติพร คำแก่น : บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ : กรณีศึกษาเขตเทศบาลนครเชียงราย. (THE ROLE OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION IN PROMOTING PEOPLE'S PARTICIPATION IN LIVEABLE CITY DEVELOPMENT : A CASE STUDY OF CHIANGRAI MUNICIPALITY) อ. ที่ปรึกษา : นางทรายแก้ว ทิพากร, 124 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ของเขตเทศบาลนครเชียงราย ผ่านโครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ (Heart Land) ใน 3 ชุมชนนำร่อง คือ ชุมชนราชเดชคำรง ชุมชนคอยทอง และชุมชนวัดพระแก้ว โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และจากการตอบแบบสอบถามของชาวบ้านร่วมด้วย

ผลการศึกษาพบว่า เทศบาลนครเชียงรายในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้าไปดำเนินการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นโครงการด้วยการค้นหาสาเหตุและวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกันภายในชุมชน จนนำไปสู่การสร้างกิจกรรมและผลักดันให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ใช้ทุนทางสังคมเป็นตัวเชื่อมประสานให้คนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม เช่น กลุ่มแกนนำ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และวัด เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม รวมทั้งเทศบาลและหน่วยงานที่เข้าร่วม ดำเนินงานในเชิงรุกร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนในฐานะของการเป็นที่เลี้ยงที่เข้าไปมีบทบาทต่างๆทั้งการเป็นผู้นำ ผู้ประสาน ผู้สนับสนุน ผู้ให้ความรู้ ผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ และเป็นผู้ตาม และให้องค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเชิงบูรณาการร่วมกัน และจากการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ พบว่า ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการถึงร้อยละ 76.67 โดยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในระดับที่มาก และมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในระดับปานกลาง ส่วนการเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจและวางแผน และการติดตามและประเมินผลของประชาชนยังอยู่ในระดับที่น้อย

จากการดำเนินงานดังกล่าว ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนได้ดี สภาพแวดล้อมในชุมชนเปลี่ยนแปลงมีความสะอาดและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น เกิดความน่าอยู่ และชาวบ้านมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากขึ้น

สาขาวิชา..... พัฒนามนุษย์และสังคม..... ลายมือชื่อนิสิต.....

ปีการศึกษา..... 2550..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4789094520 : MAJOR HUMAN AND SOCIAL DEVELOPMENT

KEY WORD: LOCAL / PROMOTING / PARTICIPATION / LIVEABLE / DEVELOPMENT

TITIPORN KHAMKAEN : THE ROLE OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION IN PROMOTING PEOPLE'S PARTICIPATION IN LIVEABLE CITY DEVELOPMENT : A CASE STUDY OF CHIANGRAI MUNICIPALITY.
 THESIS ADVISOR : MRS.SAIKAEW THIPAKORN, 124 pp.

The objective of this thesis is to study the role of Local Administrative Organization in promoting people participation in livable city development of Chiangrai Municipality through "Heart Land Project". This research was conducted in the 3 pilot communities, namely, Rachadejdamrong, Doi Tong and Wat Pra Kaew. The researcher used qualitative research technique and quantitative research technique, such as, documentary research technique to gather data on policy of the Municipality ,and in-depth interview to gather data on opinion and relationship among the community people.

Chiangrai Municipality promoted people participation by involving the people from the early stage of the development project. Together they identified and analyzed the problems and created activities to solve those problems. The people were pushed to involve in every stage by using social capital of the communities to stimulate participation. On the other hand, the municipality and other government agencies themselves were actively interacted with the people as the leader, coordinator, supporter, advisor and follower. Moreover, all government agencies integratively participated in the development project. And then, as a result of this research showed that the people' participation in this project was 76.67%, why the people' implementational participation was in the high level and the benefit sharing participation was in the moderate level, but the participation in thinking , decision and planning, and evaluation were in the low level.

As a result, the project became successful. Problems in the communities were solved. Community environment improved. Relationship among communities' members were closer.

Field of study Human and Social Development Student's signature.....
 Academic year 2007 Advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงไม่สำเร็จลุล่วงไปได้เลย ถ้าหากขาดบุคคลสำคัญทั้งหลายที่มีส่วนช่วยผลักดันให้ผู้ศึกษาก้าวไปสู่ความสำเร็จในครั้งนี้ โดยเฉพาะอาจารย์ทรายแก้ว ทิพากร อาจารย์ที่ปรึกษา คอยเป็นผู้ให้ความรู้และคอยชี้แนะสิ่งที่ดีๆ ตลอดการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา ชาดานิติ ประธานกรรมการสอบ ที่ให้คำแนะนำและข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษาในการทำวิทยานิพนธ์ และขอขอบพระคุณ อาจารย์กนกพรรณ อยู่ชา และอาจารย์อเนกพล เกื้อมา ที่กรุณาได้รับเป็นกรรมการสอบ วิทยานิพนธ์และช่วยชี้แนะสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ คือ นายเทศมนตรีนคร เชียงราย และพี่ๆ เจ้าหน้าที่เทศบาลนครเชียงราย รวมทั้งชาวบ้านในชุมชนวัดพระแก้ว ชุมชน คอยทอง และชุมชนราชเดชดำรง ที่มีไมตรีจิตเอื้อเฟื้อเป็นอย่างดีในการให้ข้อมูลที่สำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

และบุคคลสำคัญในชีวิตที่ลืมไม่ได้ คือ คุณพ่อและคุณแม่ ที่คอยให้กำลังใจแก่ ลูกคนนี้เสมอมา และคอยเตือนสติอยู่เสมอไม่ให้ท้อแท้ ให้มีความกระตือรือร้นและพยายามอยู่เสมอ รวมถึงกำลังใจที่สำคัญอีกคน คือ เอก นรินทร์ ที่คอยเป็นกำลังใจและช่วยเหลือทุกอย่างเท่าที่จะทำได้ และน้องสาวที่น่ารัก น้องแอปเปิ้ลและน้องอิมที่ช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณพี่สุพรรณิ เกิดทับทิม ที่ให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสในการศึกษาและทำงานไปด้วย รวมทั้งพี่อ้อ พี่แหวน พี่กัญญ์ และพี่เอ ที่คอยช่วยเหลือแก่น้องทุกอย่างด้วยความเต็มใจและเป็นกำลังใจให้กันตลอดมา

นอกจากนี้ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่และเพื่อนๆ สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม ทุกคน ที่คอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะ พลอย แหวน และตูน ที่ช่วยเหลือกันตลอดในทุกๆ เรื่อง คอยให้คำแนะนำและคำปรึกษาที่ดีอยู่เสมอ ไม่เคยทิ้งกัน เป็นกำลังใจให้กันและกันตลอดมา ทำให้เราสามารถก้าวผ่านความยากลำบากนี้ไปได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ

บทที่

1	บทนำ.....	1
	1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
	1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	3
	1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	3
	1.4 คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา.....	4
	1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	5
	1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
	1.7 กรอบแนวคิด.....	8
2	แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
	2.1 แนวคิดเมืองน่าอยู่.....	9
	2.2 แนวคิดการปกครองท้องถิ่น.....	17
	2.3 แนวคิดการมีส่วนร่วม.....	26
	2.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	34
3	ยุทธศาสตร์และแนวทางในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ของเทศบาลนครเชียงราย.....	39
	3.1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลนครเชียงราย.....	40
	3.2 การดำเนินกิจกรรมโครงการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่.....	50
	3.3 โครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ (Heart Land).....	60

บทที่	หน้า
4	กระบวนการดำเนินงานของเทศบาลนครเชียงรายในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่านอยู่..... 63
4.1	สภาพทั่วไปของชุมชนน่านร่อง 3 ชุมชน..... 65
4.1.1	สภาพทั่วไปของชุมชนราชเดชดำรง..... 65
4.1.2	สภาพทั่วไปของชุมชนคอยทอง..... 67
4.1.3	สภาพทั่วไปของชุมชนวัดพระแก้ว..... 68
4.2	กระบวนการดำเนินงาน โครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบ ยั่งยืนเชิงบูรณาการ(Heart Land)..... 71
4.3	ผลการดำเนินงาน โครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืน เชิงบูรณาการ(Heart Land)..... 83
5	อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... 86
5.1	อภิปรายผลการวิจัย..... 86
5.1.1	บทบาทของเทศบาลนครเชียงรายในการพัฒนาเมืองน่านอยู่..... 86
5.1.2	วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่านอยู่.... 91
5.1.3	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่านอยู่..... 92
5.1.4	ผลของการดำเนินงานในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การพัฒนาเมืองน่านอยู่..... 99
5.1.5	ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาเมืองน่านอยู่..... 101
5.1.6	แนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา เมืองน่านอยู่..... 101
5.2	ข้อเสนอแนะ..... 102
	รายการอ้างอิง..... 103
	ภาคผนวก..... 108
	ภาคผนวก ก..... 108
	ภาคผนวก ข..... 111
	ภาคผนวก ค..... 120
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์..... 124

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1.1 จำนวนครัวเรือนใน 3 ชุมชนนำร่องโครงการ.....	6
4.1 การดำเนินงานโครงการ Heart Land ตามสภาพปัญหาสำคัญ.....	75

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า	
2.1	แผนภูมิภาพแสดงภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่ได้รับ การถ่ายโอน.....	21
2.2	แผนภูมิจำแนกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	29
3.1	วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลนครเชียงราย.....	49
4.1	แผนที่แสดงที่ตั้งของ 3 ชุมชนนำร่อง.....	64
4.2	สภาพบ้านเรือนของชุมชนราชเดชดำรง.....	65
4.3	สภาพบ้านเรือนของชุมชนคอยทอง.....	67
4.4	สภาพบ้านเรือนของชุมชนวัดพระแก้ว.....	69
4.5	การเกิดกิจกรรมโครงการ Heart Land.....	74
5.1	แผนภูมิแสดงร้อยละประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	96

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาเมืองน่าอยู่ เป็นกระบวนการพัฒนาที่เป็นองค์รวม ที่มุ่งเน้นการสร้าง ความสมดุลในการพัฒนาทั้งทางด้านกายภาพ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้ประชาชน ในเมืองและชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีระบบเศรษฐกิจที่มั่นคง มีการ บริหารจัดการที่ดี อันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการพัฒนาเมืองน่าอยู่ต้องมาจากรากฐานการมี ส่วนร่วมของประชาชนในเมืองและชุมชนนั้นๆเอง ที่จะเป็นผู้กำหนดแนวทางการพัฒนาเมืองและ ชุมชนให้น่าอยู่ โดยประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมกันทำและดำเนินการ ในการพัฒนาในด้านต่างๆ เพื่อคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนเอง และต้องได้รับการ สนับสนุนและเอื้ออำนวยจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน รวมไปถึงองค์กรในท้องถิ่น นั้นๆ เพื่อให้การพัฒนาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จสอดคล้องกับวิถีชีวิต ของประชาชนในเมืองหรือชุมชนนั้นๆ

ประเทศไทยก็ได้มีการดำเนินการพัฒนาเมืองน่าอยู่ โดยได้รับเอาแนวความคิดของ องค์กรสหประชาชาติมาเป็นแนวทางในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นสมาชิก โดยได้ให้การรับรองต่อแผนปฏิบัติการ 21 หรือ “แผนปฏิบัติการท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สำหรับศตวรรษที่ 21” (Local Agenda 21) ซึ่งเป็นแผนแม่บทของโลกในการสร้างความสมดุล ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีรากฐานการ ดำเนินงานในระดับท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทุกภาคีการพัฒนา เน้นแบบแผนการ พัฒนาที่มีความสมดุล โดยมีสาระสำคัญแบ่งเป็น 4 ส่วน คือ ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านการ อนุรักษ์และการจัดการทรัพยากร ด้านการส่งเสริมบทบาทของกลุ่มและองค์กรที่สำคัญ และด้าน วิธีการเพื่อการสัมฤทธิ์ผลในด้านสังคมและเศรษฐกิจ ภายใต้กระแสการพัฒนาเมืองน่าอยู่และแบบ แผนการพัฒนาอย่างยั่งยืน จากแนวคิดดังกล่าว มีส่วนสำคัญให้ประเทศไทยได้มีการปรับเปลี่ยน นโยบายการพัฒนาเมือง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาที่มีความสมดุลและการระดมการมีส่วนร่วมของ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในเขตเมืองและชุมชนนั้นๆ ตั้งแต่แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (2535 - 2539) เป็นต้นมา โดยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 - 2544) ได้เน้นการพัฒนาที่มีความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการบริหาร พร้อมทั้งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และการ กระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น ทั้งด้านการบริหารงานและระบบการคลังขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ในขณะเดียวกันนโยบายการพัฒนาเมืองก็ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาที่มีความสอดคล้อง

กับกระบวนการพัฒนาดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวทางการพัฒนาเมืองให้มีความน่าอยู่และสามารถดำรงความน่าอยู่ได้อย่างยั่งยืน

การพัฒนาเมืองน่าอยู่จึงได้มีการกำหนดขึ้นอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (2545 - 2549) ที่ได้มีการกำหนดกรอบแนวคิด นโยบาย และแนวทางในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ไว้อย่างชัดเจน เป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท ให้มีความเป็นอยู่ที่ได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ที่มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และพัฒนาสิ่งแวดล้อมของเมืองด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมให้กระจายครอบคลุมไปทั่วประเทศ ภายใต้แนวคิดการพัฒนาที่เป็นองค์รวมและมีคนเป็นศูนย์กลาง รัฐบาลจึงกำหนดให้การพัฒนาเมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่เป็นวาระแห่งชาติ พร้อมทั้งได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาเมืองแห่งชาติ เพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบาย แนวทาง และกำกับการดูแลให้การพัฒนาเมืองและชุมชนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมีประสิทธิภาพควบคู่กับการพัฒนาคน จากแนวทางของคณะกรรมการพัฒนาเมืองแห่งชาติที่กำหนดไว้ ได้มอบหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้นำแนวทางการพัฒนาเหล่านั้นไปปรับใช้ในการพัฒนาเมืองและชุมชนได้ตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่นนั้นๆ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ซึ่งในหลายๆ หน่วยงานส่วนใหญ่ได้มีการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์เมืองน่าอยู่เพื่อการขับเคลื่อนผ่านทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสำคัญ ที่ให้ได้ชัดเจน คือ ในระดับเทศบาล เนื่องจากเป็นองค์กรท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนและชุมชนมาก รวมไปถึงความสัมพันธ์กับหน่วยงาน องค์กร ภาคีต่างๆ ในระดับพื้นที่ ที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ร่วมกันในท้องถิ่น โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตพื้นที่ท้องถิ่นนั้นๆ ยกตัวอย่างเช่น การร่วมมือระหว่างกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กับสมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย และสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย ได้มีการส่งเสริมและรณรงค์ให้ท้องถิ่นพัฒนาไปสู่ความเป็นเมืองน่าอยู่ตามนโยบายของชาติ โดยการทำให้โครงการพัฒนาตัวชี้วัดเทศบาลน่าอยู่อย่างยั่งยืน และโครงการพัฒนาและประกวดเทศบาลเมืองน่าอยู่ เป็นต้น

เทศบาล ในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงต้องปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบายของชาติที่ได้รับมอบหมายสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการ 21 ที่มุ่งเน้นการทำงานในระดับท้องถิ่นให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุลในทุกด้านและเกิดความน่าอยู่อย่างยั่งยืน จึงต้องตระหนักถึงในบทบาทหน้าที่ของเทศบาลในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องทำหน้าที่ในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ให้ประสบผลสำเร็จ โดยจะต้องมีส่วนในการผลักดันให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ด้วย อันเป็นหัวใจของการพัฒนา ที่จะสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในชุมชนหรือท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม จึงควรที่จะมีการศึกษาถึงบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ เทศบาล ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองน่าอยู่ให้เกิดขึ้น จึงทำการศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยใช้กรณีศึกษาของเทศบาลนครเชียงราย เป็นตัวอย่างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการศึกษาครั้งนี้ เนื่องจากเทศบาลนครเชียงรายได้รับคัดเลือกให้เป็นเทศบาลเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน ประจำปี 2548 และยังได้รับรางวัลพระปกเกล้าสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ประจำปี 2548 จึงดำเนินการศึกษาในพื้นที่ดังกล่าว เพื่อเป็นประโยชน์ต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกลุ่มองค์กรที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่นอื่นๆ ในการดำเนินงานพัฒนาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ต่อไปในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ กรณีศึกษาเขตเทศบาลนครเชียงราย
2. วิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ กรณีศึกษาเขตเทศบาลนครเชียงราย
3. เสนอแนะแนวทางการพัฒนาและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ด้านเนื้อหา

ศึกษาบทบาทของเทศบาลในฐานะที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ผ่านโครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ (HEART LAND)

1.3.2 ด้านพื้นที่และประชากร

ทำการศึกษาในเขตพื้นที่ของเทศบาลนครเชียงราย จังหวัดเชียงราย โดยศึกษาจากบุคคลที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ได้แก่ นายกเทศมนตรี เจ้าหน้าที่เทศบาล ผู้นำชุมชน และชาวบ้านที่อยู่ในโครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ (HEART LAND) จำนวน 3 ชุมชน คือ ชุมชนวัดพระแก้ว ชุมชนราชเดชดำรง และชุมชนคอยทอง

1.4 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง เทศบาลนครเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย

เมืองน่าอยู่ หมายถึง ชุมชนที่มีลักษณะทางกายภาพ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมที่ดี สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน ทั้งในเรื่องการได้รับสาธารณูปโภคที่ดี อยู่ในสภาพแวดล้อมและสังคมที่ดี ชุมชนปลอดภัยจากยาเสพติด ปลอดภัยจากอาชญากรรม มีการจัดระเบียบสังคมที่ดี ประชาชนมีรายได้เลี้ยงตนเองอย่างเพียงพอ มีการศึกษา และสุขภาพอนามัยที่ดี รวมทั้งมีการบริหารจัดการที่ดีและโปร่งใส ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา

การพัฒนาเมืองน่าอยู่ หมายถึง กระบวนการดำเนินงานในการพัฒนาเมืองทั้งในด้านกายภาพ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการแก้ไขปัญหาชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี โดยมีการบริหารจัดการที่ดี โปร่งใสและยุติธรรม รวมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่

การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลนครเชียงรายในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการคิด การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

- **การมีส่วนร่วมในการคิด** หมายถึง การมีส่วนร่วมในการค้นหาข้อมูลข้อเท็จจริง สภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหา เพื่อนำไปสู่การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ตลอดจนการคิดสร้างรูปแบบวิธีการที่จะแก้ไขปัญหาหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการสนองความต้องการของชุมชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่

- **การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผน** หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะใช้ทางเลือกที่มีอยู่หรือทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม แล้วนำไปสู่การวางแผนที่ร่วมกันตัดสินใจหาวิธีการและแนวทางแก้ไขปัญหาที่กำหนดขึ้นจากความต้องการของประชาชน เพื่อนำมาวางแผนจัดโครงการหรือกิจกรรมในการดำเนินงานพัฒนาเมืองน่าอยู่ต่อไป

- **การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน** หมายถึง การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมดำเนิน โครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาเมืองน่าอยู่

- **การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์** หมายถึง การที่มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาเมืองน่าอยู่

- **การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล** หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบติดตามผลการดำเนินงานในการพัฒนาเมืองน่าอยู่

ระดับการมีส่วนร่วม หมายถึง การวัดระดับความแตกต่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าร่วมพัฒนาเมืองน่าอยู่ ทั้งการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ และการมีส่วนร่วมโดยรวม ซึ่งกำหนดเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับมาก ระดับปานกลาง และระดับน้อย

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณร่วมกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ กรณีศึกษาเขตเทศบาลนครเชียงราย จังหวัดเชียงราย โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยดังนี้

1.5.1. การดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ วิทยานิพนธ์ เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ รายงานผลการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ รวมไปถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานการพัฒนาเมืองน่าอยู่ของเทศบาลนครเชียงรายและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ (HEART LAND) และเอกสารเผยแพร่ต่างๆ ของเทศบาลนครเชียงรายเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองน่าอยู่ เพื่อศึกษาถึงบทบาทของเทศบาลนครเชียงราย ในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และใช้เป็นข้อมูลสำหรับใช้ในการวิเคราะห์ถึงบทบาทที่สำคัญ จนนำไปสู่บทบาทของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่

2. การวิจัยภาคสนาม (Field research) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ของเทศบาลนครเชียงราย โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) การใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการสังเกตการณ์ (Observation)

1.5.2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In - depth interview) โดยสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant Interview) คือ นายกเทศมนตรี และเจ้าหน้าที่เทศบาลฝ่ายกองงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมผู้รับผิดชอบโครงการ เกี่ยวกับบทบาทของเทศบาลในการดำเนินงานพัฒนาเมืองน่าอยู่ และการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ รวมไปถึงอุปสรรคปัญหาต่อการมีส่วนร่วม การแสดงความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหา และข้อเสนอแนะต่างๆ ในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ และสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวคำถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลสำหรับการสัมภาษณ์ของแต่ละบุคคล แบ่งเป็น 2 แนวคำถาม คือ

- แนวคำถามในการสัมภาษณ์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นคำถามสัมภาษณ์บุคคลของเทศบาลนครเชียงราย เกี่ยวกับแนวทางของการดำเนินการพัฒนาและการส่งเสริมให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ และโครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืน (HEART LAND) รวมไปถึงปัญหา อุปสรรค และการแสดงความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหา และข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ถึงบทบาทที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่

- แนวคำถามในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนในโครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืน (HEART LAND) จำนวน 3 ชุมชน เกี่ยวกับโครงการที่ดำเนินการ และการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนในการดำเนินงานโครงการ

2. การใช้แบบสอบถาม(Questionnaire) โดยให้ชาวบ้านตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเรื่องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ปัญหาและอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วม รวมไปถึงข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะนำมาใช้ในการอธิบายถึงการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่

3. การสังเกตการณ์ (Observation) เป็นการสังเกตการณ์ระหว่างที่ผู้วิจัยได้เข้าไปในชุมชน ขณะเข้าไปสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน

1.5.3. ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

สำหรับกลุ่มประชากรเป้าหมายของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ นายกเทศมนตรีและเจ้าหน้าที่เทศบาลที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน รวมทั้งชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนนำร่องของโครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืน (HEART LAND) จำนวน 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนวัดพระแก้ว ชุมชนราชเดชดำรง และชุมชนคอยทอง ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 453 ครัวเรือน ตามข้อมูลทางสำเนาทะเบียนบ้านจากเขตเทศบาลนครเชียงราย โดยมีจำนวนครัวเรือนแต่ละชุมชนตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1.1 แสดงจำนวนครัวเรือนใน 3 ชุมชนนำร่องโครงการ

ชื่อชุมชน	จำนวนครัวเรือน	ข้อมูลส่งกลับ
1.ชุมชนวัดพระแก้ว	121	52
2.ชุมชนราชเดชดำรง	139	98
3.ชุมชนคอยทอง	193	90
รวมทั้งสิ้น	453	240

ทั้งนี้ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการนำแบบสอบถามไปมอบให้แก่ผู้นำชุมชนทั้ง 3 ชุมชน ให้เป็นผู้นำไปแจกให้แก่ชาวบ้านแต่ละครัวเรือนตามจำนวน 453 ครัวเรือน โดยมีชาวบ้านตอบแบบสอบถามส่งคืนจำนวน 240 ครัวเรือน

1.5.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ วิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาได้ในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพนำมาวิเคราะห์ในประเด็นเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ โดยศึกษาถึงแนวคิดและกระบวนการดำเนินงานในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ของเทศบาลในฐานะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่นำไปสู่การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ผ่านกระบวนการดำเนินงาน โครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืน (HEART LAND)

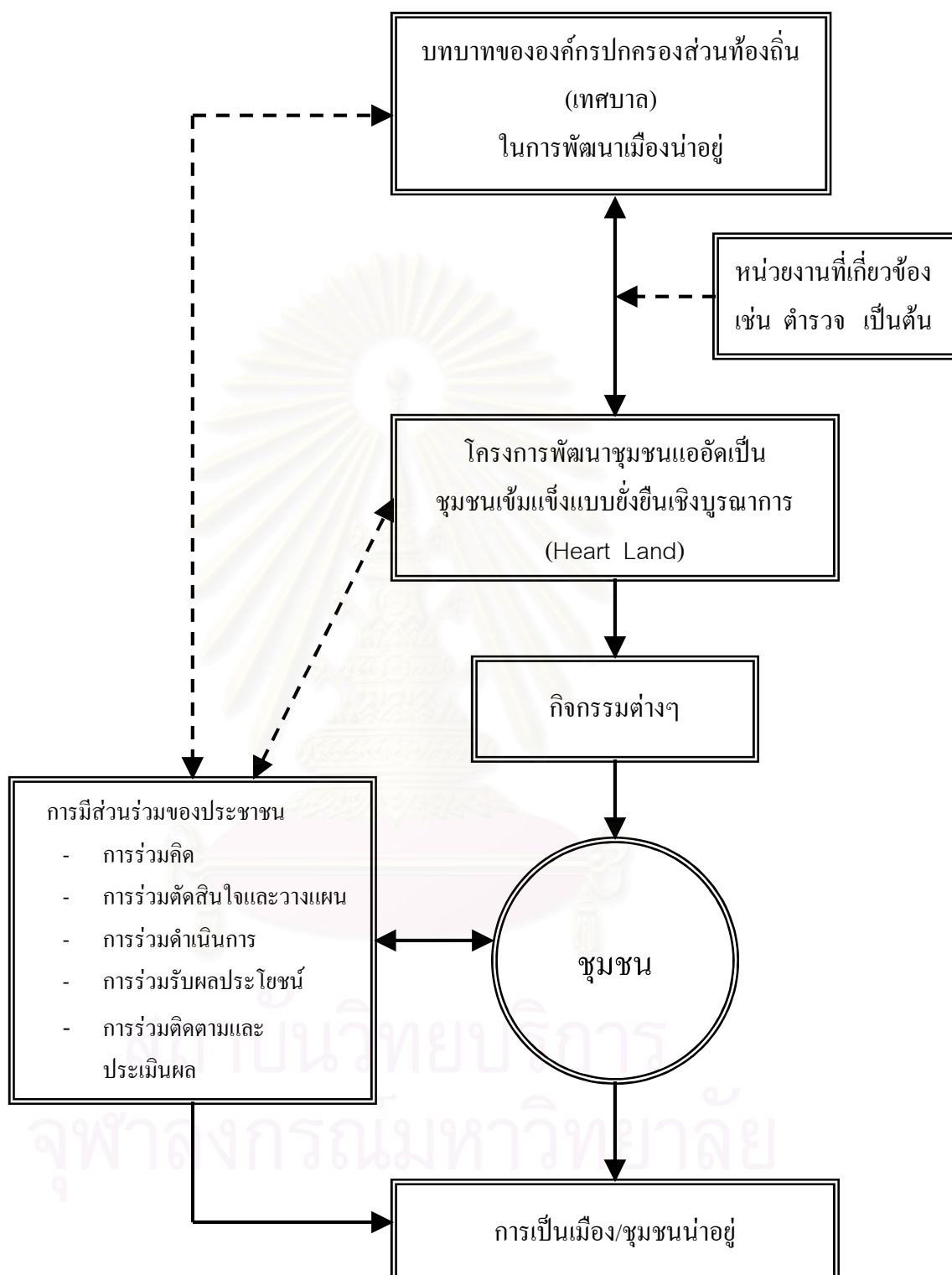
2. ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการเก็บรวบรวมแบบสอบถามเกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนผ่านโครงการตัวอย่างในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์และอธิบายถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่

โดยข้อมูลที่ได้ทั้งหมดนำเสนอในรูปแบบของการพรรณนา(Descriptive) ที่มุ่งให้รายละเอียดตามประเด็นที่ศึกษาดังกล่าวที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น เพื่อให้สามารถเข้าใจและมองเห็นถึงบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ได้อย่างชัดเจน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงบทบาทและแนวทางการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองน่าอยู่
2. ได้ทราบถึงแนวทางการร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับองค์กรชาวบ้านในการพัฒนาเมืองน่าอยู่
3. ผลการศึกษาที่ได้สามารถจะนำมาเป็นแบบอย่างแนวทางการพัฒนาเมืองน่าอยู่ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับองค์กรหรือหน่วยงานอื่นที่จะนำไปประยุกต์หรือปรับใช้กับการพัฒนาเมืองหรือชุมชนของตนเองได้

1.7 กรอบแนวคิด

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่” ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาทบทวนความรู้เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเมืองน่าอยู่

2.1.1 ความหมาย

Hancock I Duhl L (1988 อ้างถึงใน ชัยยันตร์ กัมปนาทแสนยากร, 2538 : 1) เมืองน่าอยู่ หมายถึง เมืองที่มีการสร้างสรรค์ และปรับปรุงสิ่งแวดล้อมทั้งด้านกายภาพและสังคมอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการขยายแหล่งทรัพยากรของชุมชน โดยให้ประชาชนในชุมชนนั้นมีส่วนร่วม และช่วยเหลือซึ่งกันและกันเกี่ยวกับการดำเนินวิถีทางของชีวิตเพื่อให้ได้ศักยภาพหรือคุณภาพชีวิตที่ดีที่สุด และยังหมายถึงเมืองที่มีพลเมืองที่มีสุขภาพดีและมีสิ่งแวดล้อมที่ดีด้วย โดยเกิดขึ้นจากการรวมตัวของชุมชนเมืองนั้นในการร่วมกันต่อสู้เพื่อก่อให้เกิดสภาวะดังกล่าวด้วยความร่วมมือร่วมใจของพลเมืองและเจ้าหน้าที่ของเมืองทุกระดับในชุมชนเมืองนั้น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2545) ได้กำหนดกรอบแนวคิดของการพัฒนาเมืองน่าอยู่ชุมชนน่าอยู่ ว่าเป็นกระบวนการพัฒนาที่เป็นองค์รวมยึดคนเป็นศูนย์กลาง อาศัยความเข้มแข็งของชุมชนเป็นรากฐานของการพัฒนาทำให้เกิดความสงบ สะดวก สะอาด ปลอดภัย มีระเบียบวินัย มีเศรษฐกิจฐานรากเข้มแข็งมีระบบบริหารที่ดี ประชาชนมีคุณภาพชีวิต วิถีชีวิตดี มีความสุข โดยอาศัยพลังการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย และการพัฒนาจะต้องยึดหลักการพื้นฐานที่ว่า เมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่จะแตกต่างกันไปตามศักยภาพ ความพร้อม วัฒนธรรม ค่านิยมของสังคม ความต้องการ ความพึงพอใจของชาวเมืองนั้นๆ เป็นผู้กำหนด อีกทั้งเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ มีลักษณะเป็นพลวัตร จึงแปรเปลี่ยนปรับปรุงให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องด้วย

สุวัฒนา ธาดานิติ (2548) ได้ให้คำจำกัดความของเมืองน่าอยู่ว่า คือ เมืองหรือชุมชนที่มีลักษณะทางกายภาพ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมที่ดีสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับศักยภาพ ปัญหาและข้อจำกัด ตลอดจนโอกาสในการพัฒนาชุมชนทั้งในสภาพปัจจุบันและในอนาคต มีสังคมและวัฒนธรรมที่ดีงาม ภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการให้เมืองและชุมชนเป็นเมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นไทย กระทรวงมหาดไทย (2547) ได้ระบุว่า เมืองน่าอยู่ คือ เมืองที่ต้องประกอบไปด้วย การมีผังเมืองที่ดี เป็นบ้านเมืองที่ปลอดภัยจาก ยาเสพติด ปลอดภัยจากอาชญากรรม มีการจัดระเบียบสังคมที่ดี ประชาชนมีรายได้เลี้ยงตนเอง อย่างเพียงพอ ได้รับบริการพื้นฐานที่ดีจากรัฐ มีการศึกษา และสุขภาพอนามัยที่ดี รวมทั้งมีการ บริหารจัดการที่ดีและโปร่งใส ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา

จากความหมายจำกัดความต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เมืองน่าอยู่ คือ เมืองที่มีลักษณะทางกายภาพ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคมที่ดี ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมประเพณีของเมืองนั้นๆ ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและทุกภาคส่วน ในการขับเคลื่อนและพัฒนาให้เกิดสถานะความเป็นเมืองที่น่าอยู่และยั่งยืนต่อไปได้ เพราะการพัฒนาเมืองน่าอยู่จะเป็นกระบวนการหนึ่งที่น่าไปสู่เป้าหมายที่สำคัญของสังคมที่มุ่งเน้นไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

2.1.2 ลักษณะและองค์ประกอบของเมืองน่าอยู่

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ได้มีการกล่าวถึงลักษณะของเมืองน่าอยู่ไว้ 11 ประการ ดังนี้

1. การรักษาความสะอาดด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่มีคุณภาพ รวมทั้งคุณภาพของที่อยู่อาศัย
2. ระบบนิเวศน์ ที่ยึดโยงการอยู่ร่วมกันระหว่างพืช สัตว์ และสิ่งแวดล้อมที่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลอย่างยั่งยืนนาน
3. ชุมชนมีความเกื้อกูลและไม่เอาัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน
4. ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดควบคุมและตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต สุขอนามัยและความกินดีอยู่ดี
5. การสนองความจำเป็นพื้นฐานด้านอาหาร น้ำ ที่พักอาศัย รายได้ ความปลอดภัย และการมีงานทำ สำหรับประชาชนในชุมชนเมืองทุกคน
6. มีกลไกการระดมความคิด ประสพการณ์และทรัพยากรอันหลากหลายจาก การประสานงานการติดต่อและการทำงานร่วมกับชุมชน
7. เป็นเมืองที่มีระบบเศรษฐกิจที่หลากหลายมีชีวิตชีวา และมีนวัตกรรมอยู่เสมอ
8. เสริมสร้างการเชื่อมโยงมรดกทางวัฒนธรรม สภาพทางชีวภาพอันดีงาม รวมทั้งเอกลักษณ์ของกลุ่มชนในชุมชนของแต่ละชุมชน
9. ให้มีรูปแบบการดำเนินงานที่สามารถขับเคลื่อน โครงการให้บรรลุเป้าหมาย โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
10. ให้มีระบบการให้บริการดูแลความเจ็บป่วยที่เหมาะสมสำหรับประชาชนทุกคน

11. มีสภาวะสุขภาพของประชาชนในระดับดีมาก คือ มีสุขภาพอนามัยในระดับสูงและมีอัตราการเจ็บป่วยในระดับต่ำ

ลักษณะเมืองน่าอยู่ทั้ง 11 ประการดังกล่าว เป็นลักษณะของเมืองน่าอยู่ที่องค์การอนามัยโลกได้กำหนดขึ้น แต่หากพิจารณาความเป็นเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่แล้วควรจะสะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ของคนและสังคมไทยที่มีความชัดเจนและสอดคล้องกับสังคมไทย ซึ่งปรีดี บุรณศิริ (2544) ได้เสนอลักษณะสำคัญของเมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่ 5 ด้านด้วยกัน คือ

1. ด้านสังคม เมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่ควรมีสังคมที่

- ประชาชนได้รับการศึกษา รู้เท่าทันข่าวสาร
- มีบริการด้านสุขภาพและบริการที่จำเป็นอย่างพอเพียงและสะดวก
- มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- มีคดีอาชญากรรม ยาเสพติดจำนวนน้อย
- ทุกคน ทุกฝ่ายในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง
- สิทธิของประชาชนได้รับการคุ้มครอง

2. ด้านสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมของเมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่ ควรมีลักษณะ

- สามารถควบคุมของเสียในดิน ในน้ำ และในอากาศได้ และต้องไม่มีเสียงดังเกินไป
- เป็นเมืองที่ประชาชนมีจิตสำนึกและความภูมิใจในประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น
- ประชาชนมีที่อยู่อาศัยที่ได้มาตรฐานและราคาไม่แพง

3. ด้านเศรษฐกิจ ภายในเมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่ควรมี

- บรรยากาศที่ดีสำหรับการทำมาค้าขายและการลงทุน
- ค่าครองชีพไม่แพงและประชาชนมีงานทำ

4. ด้านกายภาพ เมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่ควรมีสภาพ

- เป็นเมืองที่มีระเบียบ มีการจัดสรรการใช้ที่ดินที่เหมาะสม
- มีบริหารของภาครัฐ เช่น น้ำ ไฟ ถนน โทรศัพท์อย่างเพียงพอต่อความต้องการ
- มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- มีระบบบำบัดน้ำเสียและการกำจัดขยะอย่างเหมาะสม

5. ด้านการบริหารจัดการ เมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่ควรมี

- มีความโปร่งใสและยุติธรรม

- มีประสิทธิภาพและยึดผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก
- ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาทุก ๆ ขั้นตอน

เช่นเดียวกับกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย (2547) ที่มีการขับเคลื่อนเกี่ยวกับเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ในระดับพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้กำหนดกรอบแนวทางการดำเนินงาน เพื่อสร้างย่านเมืองน่าอยู่ทั่วประเทศ โดยกำหนดองค์ประกอบของเมืองน่าอยู่แบ่งเป็น 6 ด้าน คือ

1. ด้านกายภาพ ประกอบด้วย การวางผังเมือง การใช้ประโยชน์ที่ดิน การจัดระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และการมีระบบคมนาคมขนส่งที่เหมาะสม
2. ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย พลเมืองมีงานทำ มีรายได้เพียงพอ ส่งเสริมอาชีพ และเศรษฐกิจของชุมชน
3. ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมสาธารณะ แหล่งนันทนาการที่ดี มีโบราณสถาน เอกอัครราชทูตทางสถาปัตยกรรม มีความสะอาด สวยงาม เป็นระเบียบ รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีมรดกทางวัฒนธรรม มีการศึกษาพัฒนาตนเอง มีการสาธารณสุขที่ดี ประชาชนมีสุขภาพจิตดี
4. ด้านความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ประกอบด้วย มีการปราบปรามยาเสพติด การจัดระเบียบสังคม วินัยจราจร ปลอดภัยจากอาชญากรรม
5. ด้านการเมืองการปกครอง และการบริหาร ประกอบด้วย การปลูกฝังค่านิยมจริยธรรมในการทำงาน ปรับปรุงขั้นตอนการปฏิบัติงาน มีความโปร่งใสในการบริหาร มีการจัดการที่ดี และประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา

2.1.3 แนวทางการพัฒนาเมืองน่าอยู่

ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ได้มีการนำเสนอแนวทางการพัฒนาเมืองน่าอยู่ตามเป้าหมายที่มุ่งการปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบทและเมืองให้เข้าสู่สมดุลและยั่งยืน เน้นการสร้างกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง จากฐานรากทั้งในชนบทและเมือง ผ่านเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกภาคส่วน ควบคู่ไปกับการสร้างสภาวะแวดล้อมให้มีความน่าอยู่ตามศักยภาพความพร้อมมีการบริหารจัดการที่ดี ครอบคลุมทั่วประเทศ ซึ่งได้เสนอแนวทางการพัฒนาที่สำคัญในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ ดังนี้

1. พัฒนาระบบการชุมชนเข้มแข็งให้เกิดพลังของคนในชุมชน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบในการพัฒนา แก้ไขปัญหา สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นรากฐานที่มั่นคงของสังคม โดย

1) ส่งเสริมการรวมตัวของชุมชนและประชาสังคม อาศัยกลุ่มแกนวิทยากร กระบวนการจากทุกภาคส่วน จัดให้มีเวทีสร้างความเข้าใจ เรียนรู้ และดำเนินกิจกรรมกลุ่ม ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ควบคู่การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้คนในชุมชนได้รับการศึกษาพื้นฐานที่สอดคล้องกับศักยภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม ได้รับการฝึกอบรมที่ สอดคล้องกับความต้องการและปฏิบัติเป็นอาชีพได้ ตลอดจนสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกที่ เอื้อต่อการเรียนรู้ให้เท่าทันโลก

2) ค้นหาศักยภาพของชุมชน ให้สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นเป็นแกน ประสานรวบรวมองค์ความรู้ในพื้นที่ ทำวิจัยร่วมกับชุมชน เพื่อจัดทำแผนที่การตั้งถิ่นฐานแสดง ทิศทางสังคม เศรษฐกิจและทรัพยากร ควบคู่กับการสร้างฐานข้อมูลและจัดทำตัวชี้วัดการพัฒนา เพื่อติดตามผลการดำเนินงานของชุมชน

3) สนับสนุนให้ชุมชนจัดทำแผนชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ที่นำศักยภาพ ปัญหาวิเคราะห์กำหนดกิจกรรมดำเนินงานตามความสามารถของชุมชนและพึ่งพาทรัพยากรที่มี อยู่เป็นหลัก อาทิ เงินทุนหมุนเวียนในชุมชนที่ชุมชนบริหารจัดการเองได้ เสริมหนุนด้วยทรัพยากร จากแหล่งภายนอกในส่วนที่เกินขีดความสามารถของชุมชน

4) ให้มีการติดตามประเมินผลการพัฒนาโดยชุมชนร่วมกับภาคีการพัฒนา จัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็นร่วมกันสรุปทบทเรียน และปรับระบบข้อมูล พื้นฐานและตัวชี้วัดการพัฒนาของชุมชนให้ทันสมัยเป็นระยะ ๆ

2. พัฒนาเมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่ตามศักยภาพ ความพร้อมอย่างสอดคล้องกับ วัฒนธรรม ค่านิยม และความต้องการของคนในสังคม โดย

1) สร้างสภาวะแวดล้อมที่ดีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต วิถีชีวิตของคนใน เมืองและชุมชน ให้เกิดความสงบ สะอาด สะอาด ปลอดภัย มีระเบียบวินัย โดย

- อนุรักษ์สร้างจิตสำนึกสาธารณะให้คนในเมืองและชุมชนปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด มีวินัย เคารพสิทธิและหน้าที่ มีความรับผิดชอบร่วมกันดูแล ปกป้องกัน สาธารณสมบัติ โดยเฉพาะการเฝ้าระวังรักษาที่ดินสาธารณประโยชน์ อาทิ บริเวณริมแม่น้ำ ลำคลองมิให้มีการละเมิดและบุกรุก เพื่อให้เกิดความมีระเบียบวินัยและความปลอดภัยในชีวิตและ ทรัพย์สินของคนในชุมชน

- ให้นำหน่วยงานส่วนท้องถิ่นและสถาบันการศึกษาสนับสนุนการ รวมกลุ่มของชุมชนและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ในการมีส่วนร่วมเฝ้าระวัง ฟื้นฟู รักษา สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งอนุรักษ์มรดกทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เพื่อคงไว้ซึ่ง เอกลักษณ์เฉพาะที่ดึงดูด วิถีชีวิตและจิตวิญญาณของเมืองและชุมชน

- **ฟื้นฟู** ป้องกันความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมเมืองและชุมชน เน้นการปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนตระหนัก มีบทบาทร่วมลดภาระในการทำลายสภาพแวดล้อม ทั้งในด้านการจัดการบำบัดน้ำเสียและการกำจัดขยะ การปรับปรุงสภาพแม่น้ำและคูคลองการลดมลภาวะทางอากาศและเสียง รวมทั้งการเพิ่มพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะให้เหมาะสมกับความหนาแน่นของประชากร และการจัดภูมิทัศน์ของเมือง และชุมชนให้เกิดความเป็นระเบียบและสวยงาม

- **ประสานความร่วมมือภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและชุมชน** ให้มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนเมืองทุกระดับ เพื่อจัดระเบียบการใช้ที่ดินที่ประสานสอดคล้องกับการจัดบริการโครงสร้างพื้นฐาน การอนุรักษ์เอกลักษณ์วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในเมือง รวมทั้งเน้นให้มีการปฏิบัติตามผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ

2) **พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น** ซึ่งเป็นองค์ความรู้ของชุมชนที่สั่งสมมานาน มีการปรับใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม สามารถเชื่อมโยงกับการผลิตในสาขาต่างๆ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยส่งเสริมให้มีการจัดทำระบบฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เชื่อมโยงทั่วถึง รวมทั้งสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดเทคโนโลยีที่เหมาะสมและถ่ายทอดเชื่อมโยงสู่ชุมชนให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง

3) **พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของเมืองและชุมชนให้เข้มแข็ง** พึ่งตนเองได้ เกิดความสมดุลมีภูมิคุ้มกัน โดย

- สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแกนประสานชุมชน ภาคประชาสังคมและเอกชน ระดมการมีส่วนร่วมดำเนินการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ที่สอดคล้องกับบทบาทและศักยภาพของเมืองและชุมชน เพื่อให้เมืองและชุมชนเติบโตอย่างเหมาะสม

- ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนระดับฐานรากอย่างเป็นระบบครบวงจร ทั้งในด้านการผลิตแปรรูป ตลาด แหล่งเงินทุนหมุนเวียน รวมทั้งสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพ เน้นให้ความสำคัญกับการสร้างผลิตภัณฑ์และบริการที่สอดคล้องกับศักยภาพ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการพัฒนารูปแบบและคุณภาพให้ได้มาตรฐาน มีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคเชื่อมโยงสู่ตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

- ส่งเสริมการระดมทุนในชุมชน โดยจัดตั้งกองทุนหมุนเวียน เพื่อสร้างวินัยการออมและให้เป็นองค์กรทางการเงินที่เอื้อประโยชน์ต่อเกษตรกรและผู้ประกอบการรายย่อยในการดำเนินธุรกิจชุมชน ควบคุมการขยายโครงการสินเชื่อรายย่อยของ

องค์กรพัฒนาเอกชน เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตและกลุ่มสหกรณ์ ตลอดจนเน้นบทบาทสถาบันการเงินของรัฐให้สนับสนุนการพัฒนาอาชีพในชนบทเพิ่มขึ้น

4) บริหารจัดการเมืองและชุมชนอย่างมีส่วนร่วม มีการเรียนรู้และทำงานร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในลักษณะหุ้นส่วนการพัฒนาเกิดระบบดี มีความโปร่งใส ไร้ทุจริต โดย

- ส่งเสริมให้องค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง รวมทั้งสันนิบาตและสหพันธ์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นแกนหลักในการสร้างเสริมขีดความสามารถของชุมชนและท้องถิ่น โดยประสานการทำงานและการเรียนรู้ในแนวราบระหว่างองค์กรชุมชนและส่วนท้องถิ่น

- ให้องค์กรส่วนกลางปรับกฎระเบียบให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานของส่วนท้องถิ่นและชุมชนอย่างคล่องตัว สะดวกและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งฝึกอบรมและสร้างองค์ความรู้แก่ส่วนท้องถิ่นและชุมชนในการวางแผน การบริหารและการปฏิบัติงานพัฒนา อาทิ การใช้ที่ดิน การดูแลที่สาธารณประโยชน์ การควบคุมอาคาร การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

- สร้างทัศนคติค่านิยมในด้านความซื่อสัตย์ สุจริตในการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ จัดให้มีระบบข้อมูลข่าวสารให้บริการประชาชนเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ความเข้าใจ ตลอดจนสร้างจิตสำนึกให้องค์กรชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน สื่อมวลชน ร่วมดูแล ติดตาม และตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้เกิดระบบที่ดีโปร่งใส ไร้ทุจริต

5) เสริมสร้างกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่อย่างต่อเนื่อง โดย

- ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาในพื้นที่เป็นแกนประสานสร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจสร้างจิตสำนึก ความรับผิดชอบไปพร้อมกับการสร้างระบบการทำงานที่สร้างเครือข่ายกระบวนการมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบและดำเนินการพัฒนาอย่างสอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของชุมชน

- สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นริเริ่มพัฒนาเมืองและชุมชนน่าอยู่ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ กระตุ้นให้ชุมชนและประชาสังคมได้ร่วมคิด ร่วมประเมินศักยภาพของพื้นที่ กำหนดวิสัยทัศน์ วางเป้าหมาย กลยุทธ์การพัฒนา กำหนดแผนงานกิจกรรม ตลอดจนจัดทำดัชนีชี้วัดความน่าอยู่เพื่อการติดตามประเมินผลบนพื้นฐานการพึ่งพาทรัพยากรของท้องถิ่นชุมชนเป็นหลัก โดยภาครัฐส่วนกลางทำหน้าที่ที่พี่เลี้ยงให้คำปรึกษาแนะนำ รวมทั้งถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์

2.1.4 กลยุทธ์ในการดำเนินงานพัฒนาเมืองน่าอยู่

ดร.ศักดิ์สิทธิ์ ตรีเดช (2544 : 47 – 49) ได้เสนอกกลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานในการนำไปสู่พัฒนาเมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่ 4 ด้านด้วยกัน ดังนี้

1. ด้านกระบวนการมีส่วนร่วม

(1) สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมมาใช้กับชุมชนอย่างเป็นขั้นตอนและมีความต่อเนื่อง โดยเริ่มจากการเตรียมความพร้อมให้กับชุมชน การร่วมคิดประเมินศักยภาพของพื้นที่และชุมชน และกำหนดวิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมายการพัฒนาชุมชน กลยุทธ์ในการพัฒนา แผนงานโครงการ กิจกรรมการพัฒนา และร่วมดำเนินโครงการ กิจกรรมการพัฒนาตามแผนงานที่กำหนด

(2) สร้างเครือข่ายความเชื่อมโยงชุมชน และองค์กรประชาชนโดยกระจาย และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร สนับสนุนให้เกิดการรวมตัวและการสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชน รวมทั้งการพัฒนายกระดับคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มคนจนในเมือง

(3) เสริมบทบาทการพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา สาธารณสุข การสนับสนุนชุมชนให้มีบทบาท การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียน การส่งเสริมการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ตลอดจนกรณีปัญหาท้องถิ่น การรณรงค์เสริมสร้างความภูมิใจในวัฒนธรรมไทย การเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจใน โบราณสถานและสิ่งก่อสร้างทางประวัติศาสตร์ให้กับชุมชนเพื่อป้องกันการใช้ที่ดินเพื่อกิจกรรมเมืองซ้อนทับในพื้นที่โบราณสถาน

2. ด้านประชารัฐ

(1) กระจายอำนาจไปสู่ส่วนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง โดยพิจารณาให้เกิดการกระจายอำนาจใน 3 ประเด็นหลัก คือ การกระจายอำนาจด้านการจัดบริการสาธารณะ ด้านทรัพยากร และกลไกการดำเนินงานพัฒนา ทั้งนี้เน้นการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการพัฒนาเมือง โดยให้หน่วยงานส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีบทบาทหลักในการประสาน และส่งเสริมการปรับเปลี่ยนแนวคิด การดำเนินงานภาครัฐให้เป็นผู้สนับสนุน พิจารณาและจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับกิจกรรมที่ผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน หน่วยงานในระดับท้องถิ่นมีบทบาทหลักในการสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

(2) เสริมสร้างสมรรถนะท้องถิ่นให้เข้มแข็ง โดยเสริมสร้างขีดความสามารถของบุคลากรทุกระดับ เพื่อการรองรับการกระจายอำนาจตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 เสริมสมรรถนะองค์กรประสานงานท้องถิ่น โดยเฉพาะสมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย ให้สามารถประสานงานตั้งแต่ระดับนโยบายถึงระดับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านกายภาพ

(1) เสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชนทุกภาคส่วน โดยเน้นการฟื้นฟูและป้องกันความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมเมือง เพิ่มพื้นที่สวนสาธารณะพื้นที่สีเขียว การแก้ไขปัญหาคารจรจรที่เน้นการลดระยะเวลาการเดินทางระหว่างแหล่งงานและที่อยู่อาศัยให้น้อยที่สุด และมีความปลอดภัย รวมถึงการส่งเสริมการใช้ทางจักรยานและทางเดินเท้าและจัดระบบขนส่งมวลชนสาธารณะ การพัฒนาสุขภาพ อนามัย ที่อยู่อาศัย การเสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้กับประชาชนและชุมชน

(2) เสริมสร้างศักยภาพในโอกาสการพัฒนาพื้นฐานในภูมิภาคต่าง ๆ ให้มีขีดความสามารถในการผลิตทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการกระจายบทบาทด้านการวางแผนการวางผังเมืองสู่ภูมิภาคและท้องถิ่นอย่างเป็นขั้นตอน รวมทั้งกระจายอำนาจการบริหารจัดการพัฒนาพื้นที่เพื่อให้เกิดการประสานการพัฒนาทุกด้านอย่างสอดคล้องและเหมาะสม รวมทั้งการพัฒนาเชื่อมโยงระหว่างเมืองกับชนบทเพื่อสร้างทางเลือกให้กับประชาชนในชนบท

4. ด้านติดตามประเมินผล

ควรจัดทำดัชนีชี้วัดความเป็นเมืองน่าอยู่ที่มีเกณฑ์มาตรฐานเป็นที่ยอมรับร่วมกัน เพื่อเป็นเครื่องมือในการติดตามและปรับปรุงการดำเนินงานให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาเมืองน่าอยู่ร่วมกัน ทั้งนี้ควรให้ครอบคลุมกลุ่มของดัชนีชี้วัดใน 4 ด้าน คือ ดัชนีทางด้านสังคม ดัชนีทางด้านสิ่งแวดล้อม และกายภาพ ดัชนีทางด้านเศรษฐกิจ ดัชนีทางการบริหาร ซึ่งรวมถึงการวัดระดับของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและประชาชนสังคมเมืองและชุมชน

จากแนวความคิดของเมืองน่าอยู่ จะเห็นได้ว่า การพัฒนาให้เกิดความน่าอยู่นั้นจะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคฝ่ายเป็นสำคัญ ในการจะสร้างกระบวนการเรียนรู้ของการพัฒนาเมืองไปพร้อมๆ กัน เพื่อให้ความความเป็นเมืองที่น่าอยู่ของเมืองหรือชุมชนนั้นๆ ซึ่งในแต่ละเมืองหรือในแต่ละชุมชนย่อมมีความแตกต่างหลากหลายกันไป แต่ทั้งนี้ความน่าอยู่ของเมืองหรือชุมชนใดๆ ต้องเป็นการกำหนดโดยเจ้าของเมืองเจ้าของชุมชนนั้นๆ ร่วมกันในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความน่าอยู่และนำไปสู่การพัฒนาเมืองหรือชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไปได้

2.2 แนวคิดการปกครองท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่นถือเป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะถือเป็นสถาบันพื้นฐานที่ฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชนให้เกิดความคุ้นเคยในการใช้สิทธิและหน้าที่ของพลเมือง ทำให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเอง และเปิดโอกาสให้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่จะทำให้ประชาชนเกิดความสำนึกในความสำคัญของตนเองต่อท้องถิ่นมีส่วนร่วมรับรู้ถึงอุปสรรค ปัญหา และช่วยกันแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นตน เกิดความรู้ ความเข้าใจ

ในกลไก และกระบวนการปกครองระบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ซึ่งการปกครองท้องถิ่นถือเป็น
 แบ่งเบาภาระของรัฐบาลในการบริหารจัดการระเบียบการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตย
 ในการกระจายอำนาจที่ส่งเสริมรูปแบบการปกครองของราษฎรขึ้น ในท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อที่การ
 ปกครองท้องถิ่นจะสามารถตอบสนองความต้องการท้องถิ่นได้ตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ

2.2.1 ความหมายของการปกครองท้องถิ่น

ในการให้ความหมายของการปกครองท้องถิ่นนั้น ได้มีผู้ให้ความหมายหรือนิยามที่
 หลากหลายดังนี้

John J. Clark (1957 : 87 – 89) ได้ให้ความหมายว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง
 หน่วยการปกครองที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวข้องกับการให้บริการประชาชนในเขตพื้นที่หนึ่งพื้นที่
 ใด โดยเฉพาะ และหน่วยการปกครองดังกล่าวนี้จัดตั้งและจะอยู่ในความดูแลของรัฐบาลกลาง

William A. Robson (1953 : 574) นิยามว่าการปกครองท้องถิ่น หมายถึง หน่วย
 การปกครองซึ่งรัฐได้จัดตั้งขึ้นและให้มีอำนาจปกครองตนเองมีสิทธิตามกฎหมาย และต้องมีองค์กรที่
 จำเป็นในการปกครอง เพื่อปฏิบัติหน้าที่ให้สมความมุ่งหมายของการปกครองท้องถิ่นนั้น ๆ

ประทาน คงฤทธิศึกษาการ (2524 : 15) นิยามว่า การปกครองท้องถิ่นเป็นระบบ
 การปกครองที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระจายอำนาจการปกครองของรัฐ และโดยนัยนี้จะเกิด
 องค์กรทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่น โดยคนในท้องถิ่นนั้น ๆ องค์กรนี้จัดตั้งและถูกควบคุมโดย
 รัฐบาล แต่ก็มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและควบคุมให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของ
 ตนเอง

อุทัย หิรัญโต (2523 : 2) ให้ความหมายว่า การปกครองท้องถิ่น คือ การปกครอง
 ที่รัฐบาลมอบอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นหนึ่งจัดการปกครองและดำเนินกิจการบางอย่างกันเอง
 เพื่อบำบัดความต้องการของตนการบริหารงานของท้องถิ่น มีการจัดเป็นองค์กร มีเจ้าหน้าที่ซึ่ง
 ประชาชนเลือกตั้งขึ้นมาทั้งหมด หรือบางส่วนมีความเป็นอิสระในการบริหารงาน แต่รัฐบาล
 ต้องควบคุมด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

จากความหมายและนิยามดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การปกครองท้องถิ่น
 หมายถึง สถาบันหรือองค์กรท้องถิ่นที่เกิดจากการกระจายอำนาจการปกครองของรัฐบาลกลาง ที่
 ทำหน้าที่ในการปกครองดูแล และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของ
 ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ มีความอิสระในการปกครองตนเองและมีสิทธิตามกฎหมายอยู่ภายใต้การ
 ควบคุมที่เหมาะสมของรัฐบาลกลาง

2.2.2 วัตถุประสงค์ของการปกครองท้องถิ่น

1. ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ทั้งทางด้านการเงิน วัสดุบุคคล ตลอดจน
 เวลาที่ใช้ในการดำเนินการ

2. เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง
3. เพื่อให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นเป็นสถาบันที่ให้การศึกษาการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน

2.2.3 องค์ประกอบของการปกครองท้องถิ่น

ระบบการปกครองท้องถิ่นจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 8 ประการ (อุทัย หิรัญโต, 2523 : 22) คือ

1. สถานะตามกฎหมาย (Legal Status) หมายความว่าหากประเทศในกำหนดเรื่องการปกครองท้องถิ่นไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศ การปกครองท้องถิ่นในประเทศนั้นจะมีความเข้มแข็งกว่าการปกครองท้องถิ่นที่จัดตั้งโดยกฎหมายอื่น เพราะข้อความที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนั้น เป็นการแสดงให้เห็นว่า ประเทศนั้นมีนโยบายที่จะกระจายอำนาจอย่างแท้จริง
2. พื้นที่และระดับ (Area and Level) ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการกำหนดพื้นที่และระดับของหน่วยการปกครองท้องถิ่นมีหลายประการ เช่น ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ และความสำนึกในการปกครองตนเองของประชาชน จึงได้มีกฎเกณฑ์ที่จะกำหนดพื้นที่และระดับของหน่วยการปกครองท้องถิ่นออกเป็น 2 ระดับ คือ หน่วยการปกครองท้องถิ่นขนาดเล็กและขนาดใหญ่ สำหรับขนาดของพื้นที่จากการศึกษาขององค์การสหประชาชาติ โดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) องค์การศึกษาวិทยาศาสตร์และวัฒนธรรม (UNESCO) องค์การอนามัยโลก (WHO) และสำนักกิจการสังคม (Bureau of Social Affair) ได้ให้ความเห็นว่า หน่วยการปกครองท้องถิ่นที่สามารถให้บริการและบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพได้ ควรมีประชากรประมาณ 50,000 คน แต่ก็ยังมีปัจจัยอื่นที่จะต้องพิจารณาด้วย เช่น ประสิทธิภาพในการบริหารรายได้ และบุคลากร เป็นต้น
3. การกระจายอำนาจและหน้าที่ การที่จะกำหนดในท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่มากนักน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับนโยบายทางการเมืองและการปกครองของรัฐบาลเป็นสำคัญ
4. องค์การนิติบุคคล จัดตั้งขึ้นโดยผลแห่งกฎหมายแยกจากรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลแห่งชาติ มีขอบเขตการปกครองที่แน่นอน มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย ออกกฎ ข้อบังคับ ควบคุมให้มีการปฏิบัติตามนโยบายนั้น ๆ
5. การเลือกตั้งสมาชิกองค์การหรือคณะผู้บริหารจะต้องได้รับเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ทั้งหมดหรือบางส่วน เพื่อแสดงถึงการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชน โดยเลือกผู้บริหารท้องถิ่นของตนเอง
6. อิสระในการปกครองท้องถิ่น สามารถใช้ดุลยพินิจของตนเองในการปฏิบัติกิจการภายในขอบเขตของกฎหมายโดยไม่ต้องขออนุมัติจากรัฐบาลกลาง และไม่อยู่ในสายการบังคับบัญชาของหน่วยงานทางราชการ

7. งบประมาณของตนเอง มีอำนาจในการจัดเก็บรายได้ การจัดเก็บภาษีตามขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจในการจัดเก็บ เพื่อให้ท้องถิ่นมีรายได้เพียงพอที่จะทำนุบำรุงท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

8. การควบคุมดูแลจากรัฐ เมื่อได้รับการจัดตั้งขึ้นแล้วยังคงอยู่ในการกำกับดูแลจากรัฐ เพื่อประโยชน์และความมั่นคงของรัฐและประชาชนโดยรวม โดยการมีอิสระในการดำเนินงานของหน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น ทั้งนี้มิได้หมายความว่ามิอิสระเต็มที่ทีเดียว คงหมายถึงเฉพาะอิสระในการดำเนินการเท่านั้น เพราะมิฉะนั้นแล้วท้องถิ่นจะกลายเป็นรัฐอธิปไตยไป รัฐจึงต้องสงวนอำนาจในการควบคุมดูแลอยู่

2.2.4 บทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตามกรอบแนวคิดการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้กำหนดบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยยึดหลักการและสาระสำคัญ 3 ด้านคือ

ก) ด้านความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอิสระในการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการ การบริหารงานบุคคลและการเงินการคลังของตนเอง โดยยังคงรักษาความเป็นรัฐเดี่ยวและความมีเอกภาพของประเทศ การมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และความมั่นคงของชาติเอาไว้ได้ ตลอดจนการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย

ข) ด้านการบริหารราชการแผ่นดินและการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

รัฐต้องกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพึ่งตนเอง และตัดสินใจในกิจการของตนเองมากขึ้น โดยปรับบทบาทและภารกิจของราชการบริหารส่วนกลางและราชการบริหารส่วนภูมิภาครับผิดชอบในภารกิจมหภาค และภารกิจที่เกินกว่าขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการได้ โดยกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านนโยบายและด้านกฎหมายเท่าที่จำเป็น ให้การสนับสนุน ส่งเสริมด้านเทคนิควิชาการ และตรวจสอบติดตามประเมินผล

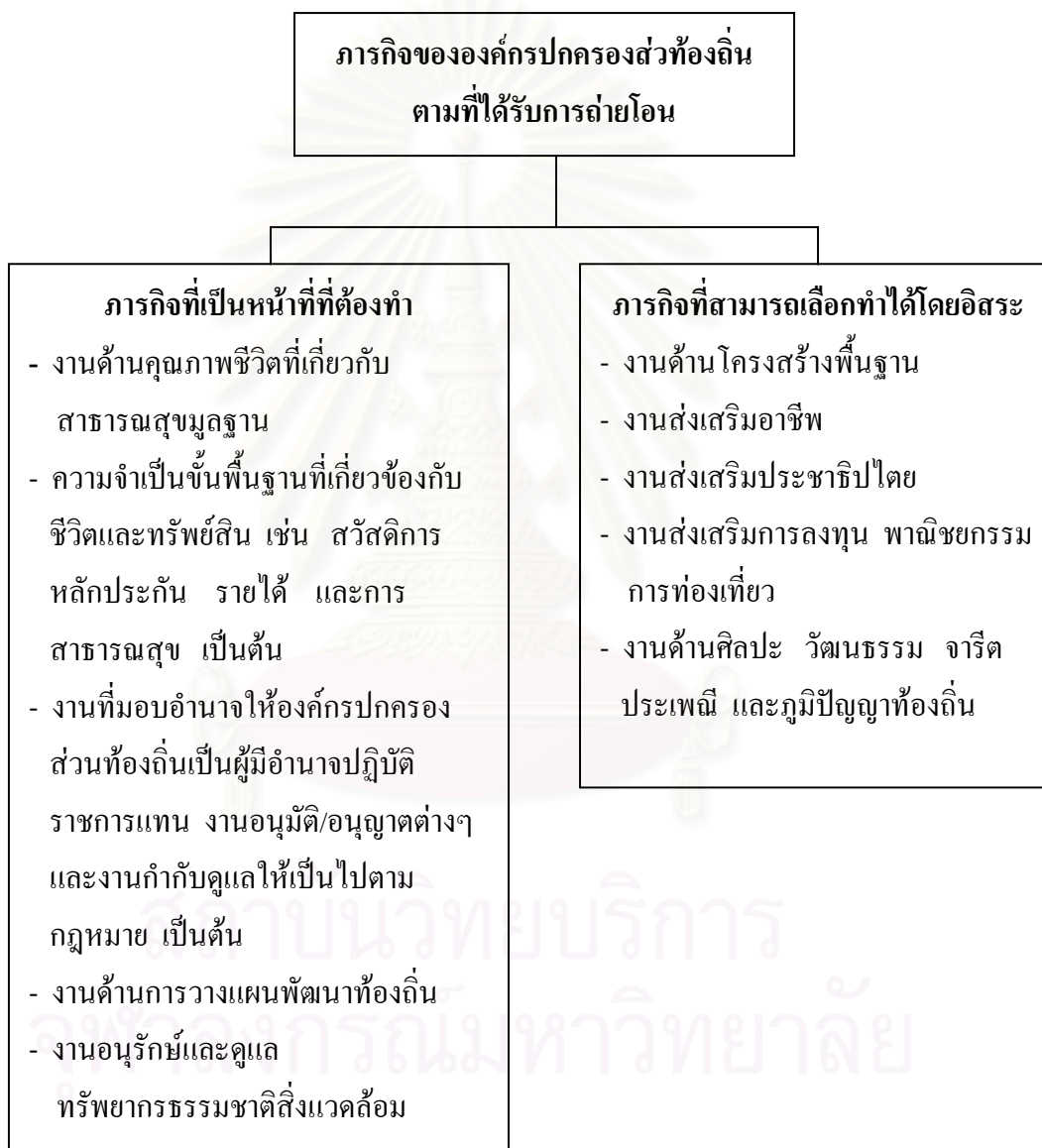
ค) ด้านประสิทธิภาพการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รัฐต้องกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณะที่ดีขึ้นหรือไม่ต่ำกว่าเดิม มีคุณภาพมาตรฐาน การบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพและรับผิดชอบต่อผู้ให้บริการให้มากขึ้น

รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชน ภาคประชาสังคม และชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และติดตามประเมินผล

ทั้งนี้ ภารกิจที่รัฐถ่ายโอนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ ภารกิจที่เป็นหน้าที่ที่ต้องทำ และภารกิจที่สามารถเลือกทำได้โดยอิสระ ตามแผนภูมิภาพ ดังนี้

ภาพที่ 2.1 แผนภูมิภาพแสดงภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่ได้รับการถ่ายโอน

ภารกิจดังกล่าวจึงเป็นหน้าที่ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ ต้องนำไปปฏิบัติ ซึ่งในการปกครองท้องถิ่นของไทยได้มีการจัดแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล และรูปแบบพิเศษ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร

และเมืองพัทยา โดยในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะศึกษาถึงบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ เทศบาลนคร จึงต้องมีการศึกษาการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการปกครองท้องถิ่นไทย

2.2.5 การปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล

เทศบาลถือเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่น ที่จัดตั้งขึ้นในเขตชุมชนที่มีความเจริญ และใช้ในการบริหารเมืองเป็นหลัก และเป็นรูปแบบการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นในเขตชุมชนเมืองที่ใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2476 จนถึงปัจจุบัน

โดยพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาจัดตั้งท้องถิ่นได้ขึ้นเป็นเทศบาลไว้ 3 ประการ (ชวงส์ ฉายะบุตร, 2539 : 125 – 126)

1. จำนวนและความหนาแน่นของประชากรในท้องถิ่นนั้น
2. ความเจริญทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาจากการจัดเก็บรายได้ตามที่กฎหมายกำหนด และงบประมาณรายจ่ายในการดำเนินกิจการของท้องถิ่น
3. ความสำคัญทางการเมืองของท้องถิ่น โดยพิจารณาถึงศักยภาพของท้องถิ่นนั้นว่าจะสามารถพัฒนาความเจริญได้รวดเร็วมากน้อยเพียงใด

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น กฎหมายได้กำหนดให้จัดตั้งเทศบาลขึ้นได้ 3 ประเภท ดังนี้

1. เทศบาลตำบล กระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดหลักเกณฑ์การจัดตั้งเทศบาลตำบลไว้อย่างกว้าง ๆ ดังนี้

- 1.1 มีรายได้จริงโดยไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ผ่านมา ตั้งแต่ 12,000,000 บาท ขึ้นไป
- 1.2 มีประชากรตั้งแต่ 7,000 คนขึ้นไป
- 1.3 ความหนาแน่นของประชากรตั้งแต่ 1,500 คน ต่อ 1 ตร.กม. ขึ้นไป
- 1.4 ได้รับความเห็นชอบจากรายฐรในท้องถิ่นนั้น

2. เทศบาลเมือง มีหลักเกณฑ์การจัดตั้งดังนี้

- 2.1 ท้องที่ที่เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดทุกแห่ง ให้ยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองได้ โดยไม่ต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์อื่น ๆ ประกอบด้วย
- 2.2 ส่วนท้องที่มีมิใช่เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดจะยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังนี้
  - (1) เป็นท้องที่ที่มีพลเมืองตั้งแต่ 10,000 คนขึ้นไป
  - (2) รายฐรอยู่กันหนาแน่นไม่ต่ำกว่า 3,000 คนต่อตารางกิโลเมตร
  - (3) มีรายได้พอแก่การปฏิบัติหน้าที่อันต้องทำตามที่กฎหมายกำหนดไว้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นเทศบาลเมือง

3. เทศบาลนคร มีหลักเกณฑ์การจัดตั้งดังนี้

- 3.1 เป็นท้องที่มีพลเมืองตั้งแต่ 50,000 คนขึ้นไป
- 3.2 ราษฎรอยู่กันหนาแน่นไม่ต่ำกว่า 3,000 คนต่อตารางกิโลเมตร
- 3.3 มีรายได้พอแก่การปฏิบัติหน้าที่อันต้องทำตามที่กฎหมายกำหนดไว้
- 3.4 พระราชกฤษฎีกายกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลนคร

โดยมีการกำหนดของเทศบาลออกเป็น 3 ขนาด ได้แก่ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ทั้งนี้เทศบาลสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงขนาดได้ตามความจำเป็นและความเหมาะสม โดยจะต้องผ่านเกณฑ์เบื้องต้น ตามที่คณะกรรมการกลางพนักงานเทศบาลกำหนด และคณะกรรมการกลางดังกล่าว จะเป็นผู้พิจารณาเห็นชอบการกำหนดขนาดเทศบาลตามที่เทศบาลเสนอ และให้นำการกำหนดขนาดของเทศบาลมาใช้ในการกำหนดหรือเปลี่ยนแปลงตำแหน่งผู้บริหารของเทศบาลตามกรอบระดับตำแหน่ง ซึ่งโครงสร้างของเทศบาลนั้น ประกอบด้วยสภาเทศบาล คณะเทศมนตรี และพนักงานเทศบาล โดยมีนายกเทศมนตรีทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร และปลัดเทศบาลทำหน้าที่ฝ่ายปกครองบังคับบัญชาพนักงานเทศบาล ซึ่งเป็นฝ่ายประจำ

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงราย ซึ่งตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมถึง พ.ศ. 2543 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเทศบาลนคร ดังนี้

ก. อำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายจัดตั้งองค์กรการปกครองท้องถิ่นนั้น กำหนดให้เทศบาลต้องปฏิบัติ (มาตรา 50 มาตรา 53 และมาตรา 56)

- (1) รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน
- (2) ให้มีและบำรุงทางบกและทางน้ำ
- (3) รักษาความสะอาดของถนนหรือทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
- (4) ป้องกันและระงับโรคติดต่อ
- (5) ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง
- (6) ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม
- (7) ส่งเสริมพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
- (8) บำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
- (9) หน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเทศบาล
- (10) ให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา
- (11) ให้มีโรงฆ่าสัตว์

- (12) ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์และรักษาคนเจ็บไข้
- (13) ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ
- (14) ให้มีและบำรุงส้วมสาธารณะ
- (15) ให้มีและบำรุงการไฟฟ้า หรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
- (16) ให้มีการดำเนินกิจการโรงรับจำนำหรือสถานสินเชื่อท้องถิ่น
- (17) ให้มีและบำรุงการสงเคราะห์มารดาและเด็ก
- (18) กิจการอื่นจำเป็นเพื่อการสาธารณสุข
- (19) การควบคุมสุขลักษณะและอนามัยในร้านจำหน่ายอาหาร โรงมหรสพ และสถานบริการอื่น
- (20) จัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยและการปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรม
- (21) จัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ
- (22) การวางผังเมืองและการควบคุมการก่อสร้าง
- (23) การส่งเสริมกิจการท่องเที่ยว

ข. อำนาจหน้าที่ที่จะเลือกปฏิบัติ(กำหนดไว้ในมาตรา 51 มาตรา 54 และมาตรา 57)

- (1) ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม
- (2) ให้มีสุสานและฌาปนสถาน
- (3) บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร
- (4) ให้มีและบำรุงการสงเคราะห์มารดาและเด็ก
- (5) ให้มีและบำรุงโรงพยาบาล
- (6) ให้มีการสาธารณสุขการ
- (7) จัดทำกิจการที่จำเป็นเพื่อการสาธารณสุข
- (8) จัดตั้งและบำรุงสถานที่สำหรับการกีฬาและพลศึกษา
- (9) ให้มีและบำรุงสวนสาธารณะ สวนสัตว์ และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- (10) ปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมและรักษาความสะอาดเรียบร้อยของท้องถิ่น
- (11) ปรับปรุงแหล่งเสื่อมโทรมและรักษาความสะอาดเรียบร้อยของท้องถิ่น
- (12) เทศพาณิชย์

ค. อำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายเฉพาะอื่น ๆ กำหนด

นอกจากอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 กำหนดไว้แล้ว ยังมีกฎหมายเฉพาะอื่น ๆ กำหนดให้เทศบาลมีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการให้เป็นไปตามกฎหมายนั้น ๆ อีก เป็นจำนวนมาก เช่น

- (1) พระราชบัญญัติป้องกันภัยอันตรายอันเกิดแก่การเล่นมหรสพ พุทธศักราช 2464
- (2) พระราชบัญญัติภาษีโรงเรือนและที่ดิน พุทธศักราช 2475
- (3) พระราชบัญญัติสาธารณสุข พุทธศักราช 2484
- (4) พระราชบัญญัติควบคุมการใช้จุจาระทำปุ๋ย พุทธศักราช 2490
- (5) พระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ. 2463
- (6) พระราชบัญญัติป้องกันและระงับอัคคีภัย พ.ศ. 2495
- (7) พระราชบัญญัติป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2498
- (8) พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2499
- (9) พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าและจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2502
- (10) พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535
- (11) พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518
- (12) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522
- (13) พระราชบัญญัติป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน พ.ศ. 2522
- (14) พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2523

ฯลฯ

โดยสรุป เทศบาลเป็นหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่กระทรวงมหาดไทยจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติเทศบาลตามสภาพท้องถิ่นที่มีความเจริญ มีจำนวนประชากรพอสมควร และมีรายได้เพียงพอต่อการบริหารกิจการต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการกระจายอำนาจเพื่อให้เกิดการปกครองท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่นั้น เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองของประชาชน และมีความสามารถทางการเมือง และการบริหารกิจการในหน้าที่ที่ได้เป็นอย่างดี รวมทั้งเทศบาลจะต้องปฏิบัติตามภารกิจตามบทบาทและหน้าที่ที่ตนเองได้รับในฐานะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการดำเนินการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตนเอง ให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณะที่ดี มีคุณภาพมาตรฐาน และการมีบริหารจัดการมีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนภาคประชาสังคม และชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมดำเนินการและร่วมติดตามประเมินผลด้วย

2.3 แนวคิดการมีส่วนร่วม

2.3.1 ความหมาย

การมีส่วนร่วมถือเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการพัฒนาที่จะช่วยให้การดำเนินการกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ประสบความสำเร็จและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของทุกคนในสังคมได้ ซึ่งได้มีผู้ให้นิยามและความหมายของการมีส่วนร่วมที่หลากหลาย ดังนี้

R.B. Caayupan (1985) นิยามว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน (popular participation) คือ กระบวนการที่ผู้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนามีโอกาส และใช้โอกาสมิ่ส่วนในการแสดงความรู้สึก บ่งบอกความต้องการ และประสานสิ่งเหล่านี้ทั้งหมด เพื่อวางแผนดำเนินงานในบรรลุเป้าหมาย ตามสถานที่และวิธีที่ผู้ได้รับประโยชน์คิดไว้ โดยได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานพัฒนาน้อยที่สุด

Franklyn Lisk (1985) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมในมุมมองที่กว้างว่าเป็น การเข้าร่วมอย่างแข็งขันของประชาชนในการดำเนินการตัดสินใจในทุกระดับ และทุกรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง และโดยเฉพาะในบริบทของกระบวนการวางแผนที่มีการกำหนดรูปแบบ แนวคิดการมีส่วนร่วมสัมพันธ์กับการเข้าร่วมของมวลชนอย่างกว้างขวางในการเลือกการบริหาร และการประเมินผลของแผนงานและโครงการต่าง ๆ ที่จะนำมาซึ่งการยกระดับความเป็นอยู่ให้สูงขึ้น

William Erwin (1976) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ และความชำนาญร่วมกับวิทยากรที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

นรินทร์ จงวุฒิเวต (2527:185) ให้ความหมายการมีส่วนร่วม (participation) หมายถึง การทำงานร่วมกับกลุ่ม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความร่วมมือร่วมใจโดยกระทำการดังกล่าวและลำดับเหตุการณ์ที่ทรงประสิทธิภาพ คือ ถูกจังหวะ และเหมาะสมกับทั้งกระทำการงานดังกล่าวด้วยความรู้สึกผูกพันให้ประจักษ์ว่าเชื่อถือได้ แสดงว่าการมีส่วนร่วมเป็นผลของความร่วมมือร่วมใจ การประสานงานและความรับผิดชอบ

ดร.อรรถัย กักผล (2546 : 2 – 2) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า คือ กระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่ม

จนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้-เรียนรู้การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม คือ กระบวนการที่ประชาชนได้เข้ามามีโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ในการดำเนินงานพัฒนา ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ จนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้เรียนรู้ร่วมกันในการแก้ไขปัญหา และปรับเปลี่ยนร่วมกัน อันเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

2.3.2 ระดับของการมีส่วนร่วม

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (2531 : 27 – 28) จัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนจากการมีส่วนร่วมน้อยจนไปถึงการมีส่วนร่วมมาก ออกเป็น 7 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 ถูกบังคับ หมายถึง ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเพราะไม่มีทางเลือกและถูกบังคับ

ระดับที่ 2 ถูกล่อ หมายถึง การล่อใจประชาชนให้มีส่วนร่วมด้วยผลประโยชน์ อาจอยู่ในรูปค่าจ้างแรงงานหรือความสะดวกสบาย

ระดับที่ 3 ถูกชักชวน คือ การพยายามทำให้ประชาชนเกิดความร่วมมือในโครงการที่ได้คิดเอาไว้แล้ว

ระดับที่ 4 สัมภาษณ์และวางแผนให้ คือ ผู้วางโครงการทำการสำรวจปัญหาความต้องการด้วยการเรียกประชุม สอบถาม สัมภาษณ์ประชาชน แต่การกำหนดปัญหาและการตัดสินใจ เลือกริธีแก้ไขและดำเนินการวางแผนยังเป็นของผู้กำหนดโครงการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของทางราชการ

ระดับที่ 5 มีโอกาสเสนอความเห็น คือ ประชาชนเริ่มเข้าไปมีส่วนในการเสนอความเห็นเกี่ยวกับการวางโครงการและดำเนินการตามโครงการ แต่การตัดสินใจยังเป็นของส่วนราชการ

ระดับที่ 6 มีโอกาสเสนอโครงการ คือ ประชาชนจะมีโอกาสตัดสินใจตั้งแต่การกำหนดปัญหา ความต้องการและกำหนดการแก้ไขปัญหาตลอดจนเสนอโครงการและเข้าร่วมปฏิบัติ

ระดับที่ 7 มีโอกาสตัดสินใจ คือ การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน

จากระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้ง 7 ระดับ ดังกล่าว สามารถนำมาจำแนกให้เห็นถึงระดับการมีส่วนร่วมตั้งแต่ การไม่มีส่วนร่วมเลย ไปจนถึงการมีส่วนร่วมในอุดมคติ ดังนี้

ระดับที่ 1	ถูกบังคับให้ร่วม	=	ไม่มีส่วนร่วมเลย
ระดับที่ 2	ถูกล่อ	=	มีส่วนร่วมน้อย
ระดับที่ 3	ถูกชักชวน	=	มีส่วนร่วมน้อย
ระดับที่ 4	ถูกสัมภาษณ์ความต้องการ	=	มีส่วนร่วมปานกลาง
ระดับที่ 5	มีโอกาสเสนอความเห็น	=	มีส่วนร่วมปานกลาง
ระดับที่ 6	มีโอกาสเสนอโครงการ	=	มีส่วนร่วมระดับสูง
ระดับที่ 7	มีโอกาสตัดสินใจด้วยตนเอง	=	การมีส่วนร่วมในอุดมคติ

ซึ่งการจำแนกระดับของการมีส่วนร่วมดังกล่าวสอดคล้องกับของ S.R. Arnstein (1995 : 358 – 373) ซึ่งได้แบ่งลำดับขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ออกเป็น 3 ลำดับชั้น

ขั้นพื้นฐาน แก่ประชาชน เท่านั้น	วัตถุประสงค์ของการจัดการให้มีส่วนร่วมเป็นเพียงการให้ความรู้
ขั้นกลาง ยังไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ	กลุ่มคนจะมีส่วนร่วมมากขึ้นในการให้ข้อมูลและคำปรึกษา แต่
ขั้นสุดท้าย ดำเนินการ	เป็นการมีส่วนร่วมที่ประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจและ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 2.2 แผนภูมิจำแนกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

8	ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจ (Citizen Control)	มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
7	ตัวแทนเข้าร่วมตัดสินใจ (Delegated Power)	
6	เข้าร่วมเป็นที่ปรึกษา / เจรจาต่อรอง (Partnership)	
5	ร่วมแสดงความคิดเห็น (Placation)	มีส่วนร่วมบางส่วน
4	ร่วมให้คำปรึกษา (Consultation)	
3	ร่วมรู้ข้อมูล (Informing)	
2	เข้าร่วมแต่ไม่มีผลต่อการตัดสินใจ แต่เป็นการลดแรงกดดัน (Therapy)	ไม่มีส่วนร่วม
1	รัฐเข้าควบคุมแรงกดดัน (Manipulation)	

2.3.3 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

เจมส์ คีดี ปิ่นทอง (2525 : 11 – 13) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

ซึ่งสอดคล้องกับขั้นตอนในการพัฒนาที่ให้ประชาชนเข้าร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของการพัฒนา ตามความเห็นของ ม.ร.ว.อ.คิน รัตพัฒน (อ้างในวรางคณา วัฒนโย : 2540) มี 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนการค้นหาปัญหา กำหนดสาเหตุของปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา และหาแนวทางแก้ไขปัญหา

2. ขั้นตอนการตัดสินใจ และวางแผนแก้ไขปัญหา

3. ขั้นตอนการปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน

4. ขั้นตอนประเมินผลงานของกิจกรรมการพัฒนา เพื่อค้นคว้าหาข้อดีและข้อบกพร่อง ซึ่งจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานต่อไป

และประสพสุข คีอินทร์ (2531 : 24) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชนบท มี 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การสำรวจขั้นต้น (preliminary reconnaissance)

2. การศึกษาเพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหา (priority problem identification studies)

3. การแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหา (search for solutions)

4. การกำหนดแนวทางปัญหา (assessment of solutions)

5. การปฏิบัติตามโครงการ (project implementation)

6. การประเมินผลโครงการ (formal project evaluation)

7. การพิจารณาทบทวนโครงการเพื่อดำเนินการให้เสร็จสมบูรณ์ (project reconsideration of completion)

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมที่นักวิชาการผู้รู้ได้กล่าวถึงข้างต้นมีความคล้ายคลึงกัน และมีการแบ่งขั้นตอนกิจกรรมที่คล้ายกัน คือ มีการค้นหาปัญหา การหาแนวทางปฏิบัติ การดำเนินการและประเมินผล ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวประชาชนอาจจะเข้าร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอนก็ได้

2.3.4 กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

สำหรับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนานั้น ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินการพัฒนา โดยมีผู้รู้ต่างๆ ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลากหลาย โดยบัตทอ อ่อนคำ (2544) ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและหาสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชนและมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย

2. การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนในการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการ และแนวทางในการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้

3. การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ โดยการสนับสนุนทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงานหรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4. การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนาหรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

5. การมีส่วนร่วมในขั้นการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด

ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนของปารีชาติ วัลย์เสถียร และคณะ (2543) ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้เรียนรู้สภาพชุมชน การดำเนินชีวิต ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำงาน และร่วมค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ตลอดจนการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยจะมีการรวมกลุ่มอภิปรายและแสดงความคิดเห็น เพื่อกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน และทรัพยากรที่ต้องใช้

3. การมีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ แรงงานเงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน การใช้ทรัพยากร การประสานงาน และการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งด้านวัตถุและจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคล

5. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการพัฒนา เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที

จะเห็นได้ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่นักวิชาการผู้รู้ได้กล่าวมานั้น มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน สามารถสรุปได้ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สำคัญต้องประกอบไปด้วย

1. การมีส่วนร่วมในการคิด เป็นการค้นหาข้อมูลข้อเท็จจริง สภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหา เพื่อนำไปสู่การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ตลอดจนการคิดสร้างรูปแบบวิธีการที่จะแก้ไขปัญหาหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการสนองความต้องการของชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผน เป็นการตัดสินใจใช้ทางเลือกที่มีอยู่หรือทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม แล้วนำไปสู่การวางแผนที่ร่วมกันตัดสินใจหาวิธีการและแนวทางแก้ไขปัญหาคำหนดขึ้นจากความต้องการของประชาชน เพื่อนำมาวางแผนจัดโครงการหรือกิจกรรมในการดำเนินงานต่อไป

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เป็นการเข้าร่วมดำเนินโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนา

4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ เป็นขั้นตอนที่ทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาเมืองน่าอยู่

5. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล เป็นการร่วมตรวจสอบติดตามผลและประเมินในการดำเนินงาน

2.3.5 รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมที่ดำเนินอยู่โดยทั่วไป สามารถสรุปได้เป็น 5 รูปแบบ คือ

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) การมีส่วนร่วมในรูปแบบนี้ ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) การปรึกษาหารือ เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อที่จะรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติมหรือประกอบการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้การปรึกษาหารือยังเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการกระจายข้อมูลข่าวสารไปยังประชาชนทั่วไปและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้น และเพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะเพื่อประกอบทางเลือกในการตัดสินใจ

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) การประชุมรับฟังความคิดเห็น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือกิจกรรมนั้น ได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลที่จะดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้นหรือไม่ การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีหลายรูปแบบ รูปแบบที่พบเห็นกันบ่อย ได้แก่

3.1 การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) การประชุมลักษณะนี้ จะต้องจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมจะต้องส่งตัวแทนเข้าร่วม เพื่ออธิบายให้ที่ผู้ประชุมทราบถึงลักษณะโครงการและ

ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและตอบข้อซักถาม การประชุมในระดับนี้อาจจะจัดในระดับที่กว้างขึ้นได้ เพื่อรวมหลาย ๆ ชุมชนในคราวเดียวกัน ในกรณีที่มีหลายชุมชนได้รับผลกระทบ

3.2 การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการ จำเป็นจะต้องมีการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบายซักถาม และให้ความเห็นต่อโครงการ การประชุมจะจัดในที่สาธารณะทั่วไป ผลการประชุมจะต้องนำเสนอต่อสาธารณะและผู้เข้าร่วมประชุมต้องได้รับทราบผลดังกล่าวด้วย

3.3 การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินการที่ชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบัง ทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการ การประชุมและคณะกรรมการจัดการประชุมจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบทั่วกัน ซึ่งอาจมาจากการร่วมกันกำหนดขึ้น ทั้งนี้รูปแบบการประชุมไม่ควรจะเป็นทางการมากนัก และไม่เกี่ยวข้องกับนัยของกฎหมายที่จะต้องมีการชี้ขาดเหมือนการตัดสินในทางกฎหมาย การจัดประชุมจึงอาจจัดในหลายวันและไม่จำเป็นต้องจัดเพียงครั้งเดียวหรือสถานที่เดียวตลอดไป

4. การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งในทางปฏิบัติที่จะให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้น ๆ ไม่สามารถดำเนินการให้เกิดขึ้นได้ง่าย ๆ อาจดำเนินการให้ประชาชนที่ได้ผลกระทบ เลือกว่าตัวแทนของตนเข้าไปนั่งในคณะกรรมการใดคณะหนึ่งที่มีอำนาจตัดสินใจ รวมทั้งได้รับเลือกในฐานะที่เป็นตัวแทนขององค์กรที่มีหน้าที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่ ซึ่งประชาชนจะมีบทบาทชี้้นำการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการพิเศษนั้น ๆ ว่าจะมีการวางน้ำหนักของประชาชนไว้เพียงใด

5. การใช้กลไกทางกฎหมาย รูปแบบนี้ไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรงในเชิงของการป้องกันแก้ไข แต่เป็นลักษณะของการเรียกร้องและป้องกันสิทธิของตนเอง อันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม และเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเองคิดว่าควรจะได้รับ โดยในปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ให้หลักการเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ในหลายมาตรา ได้แก่ มาตราที่ 44 , 46 , 48 , 56 , 60 , 70 , 74 , 76 , 78 , 79 , 84 , 282 , 283 , 284 และ 290 เป็นต้น ซึ่งประชาชนสามารถใช้สิทธิของตนตามรัฐธรรมนูญทั้งในรูปของปัจเจกและในรูปขององค์กร ตามที่ได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่ได้บัญญัติขึ้นจากมาตราดังกล่าวข้างต้น

ในปัจจุบันแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ได้รับการยอมรับและให้เป็นแนวทางปฏิบัติในงานพัฒนา เพราะกระบวนการของการมีส่วนร่วมนั้น จะต้องได้รับ

การร่วมมือจากทุกภาคฝ่ายทั้ง ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรต่าง ๆ นักวิชาการ และประชาชน เพื่อร่วมกันพัฒนา และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นของตนเอง การมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย ที่จะช่วยกันขับเคลื่อนให้บรรลุไปสู่จุดมุ่งหมายและความต้องการของทุกคนในชุมชนหรือสังคมนั้น เช่นเดียวกันกับการพัฒนาเมืองน่าอยู่ที่มีได้ขึ้นอยู่กับการริเริ่มหรือวางแผนโดยรัฐเพียงฝ่ายเดียว แต่ขึ้นอยู่กับ การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนที่จะร่วมมือกันรับผิดชอบต่อชุมชนท้องถิ่นของตนเองให้ไปสู่การเป็นเมืองที่น่าอยู่และยั่งยืนต่อไปได้

2.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในเรื่องของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาเมืองน่าอยู่ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ซึ่งมีผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

มันทนา บัณฑิตา และคณะ (2547 : 51 – 61) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาศานักการดำเนินงาน โครงการเมืองน่าอยู่ของเทศบาลในพื้นที่เขต 4” เพื่ออธิบาย สถานการณ์ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของเทศบาล ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารเทศบาลร้อยละ 91.3 มีนโยบายที่จะพัฒนาเมืองน่าอยู่ แต่ได้มีความมุ่งมั่นและประกาศเป็น นโยบายจริงเพียงร้อยละ 16.2 เป็นเพราะบุคลากรขาดความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงานที่เพียงพอ ทำให้เทศบาลส่วนใหญ่ยังไม่ได้นำยุทธศาสตร์เมืองน่าอยู่มาใช้และจากการศึกษาเทศบาลที่ กระบวนการพัฒนาเมืองน่าอยู่ พบว่า มีจุดแข็งที่สำคัญ คือ มีผู้นำท้องถิ่นที่เข้มแข็ง และมีความร่วมมือของภาคี สำหรับจุดอ่อนของเทศบาล คือ ความยากจนและการขาดการมีส่วนร่วม ส่วนปัญหา และอุปสรรคของการพัฒนา คือ งบประมาณได้รับจัดสรรน้อย และขาดการวางแผนการดำเนินงาน ความต้องการสิ่งสนับสนุนของเทศบาลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ คือ การจัดอบรมให้ ความรู้แก่เจ้าหน้าที่และประชาชน เอกสารสื่อต่าง ๆ ที่จำเป็น การศึกษาดูงาน การประชาสัมพันธ์ให้ ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องรับรู้และมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเมืองน่าอยู่ การสนับสนุนที่ปรึกษา และให้คำแนะนำเพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

สมบัติ อวยตระกูล และคณะ (2540) ได้ทำการศึกษาคำแนะนำโครงการบ้าน น่าอยู่ เมืองน่าอยู่เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ หารูปแบบการพัฒนาระดับอนามัยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดีโดยใช้หลักการ AFP (Area Function Participation) หารูปแบบการพัฒนาที่ผสมผสานสอดคล้องกับคุณลักษณะอื่น ๆ ที่มีใน สังคม ศึกษาแบบการประสานงานขององค์กรต่างๆ ในท้องถิ่นในการศึกษาองค์ประกอบของ การมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรท้องถิ่น การศึกษานี้ดำเนินการในเขตเทศบาล 1 แห่ง เขต สุขาภิบาล 2 แห่ง เขต อบต. 21 แห่ง รวม 24 พื้นที่เป้าหมาย วิธีการ ได้แก่ การกำหนดรูปแบบ ที่กำหนดไว้เพื่อวิเคราะห์หาความเป็นไปได้และรูปแบบที่ควรจะเป็น ผลการศึกษา พบว่า

(1) กำหนดจินตภาพด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของบ้านน่าอยู่ เมืองน่าอยู่ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งดัชนีชี้วัดเชิงปริมาณและคุณภาพรวม 8 กิจกรรม

(2) ประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระหว่างองค์กรส่วนท้องถิ่นและส่วนราชการต่างๆ 1 ครั้งพบว่า ระดับเทศบาลให้ความสนใจส่งเจ้าหน้าที่เข้าร่วม 100% ระดับสุขาภิบาล 50% ระดับ อบต. ที่เป็นผู้บริหาร 66.67% ส่วนระดับผู้ปฏิบัติงาน (ปลัด อบต.) 80.95%

(3) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม พบว่า พื้นที่ 22 แห่ง คิดเป็น 91.67% มีปัญหาและความต้องการรณรงค์เรื่องขยะ ส่วนอีก 2 แห่ง ต้องการปรับปรุงสุขาภิบาลอาหารร้านจำหน่ายอาหารเนื่องจากเป็นเขตท่องเที่ยว

(4) ทุกพื้นที่เป้าหมายได้จัดทำโครงการบ้านน่าอยู่และเมืองน่าอยู่ ของแต่ละจังหวัดเสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัดนั้น ๆ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

วารุณี วัชรเสวี (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเมืองที่มีต่อโครงการเมืองน่าอยู่ของเทศบาลนครราชสีมา” โดยมุ่งศึกษาการรับรู้สาเหตุความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและความคิดเห็นที่มีต่อโครงการเมืองน่าอยู่ และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อโครงการเมืองน่าอยู่ที่เทศบาลนครราชสีมาได้จัดดำเนินการขึ้น และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมโครงการเมืองน่าอยู่ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลรับรู้สาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม มีความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม และความคิดเห็นเกี่ยวกับความน่าอยู่ของเทศบาลนครราชสีมา มีความน่าอยู่ในระดับปานกลาง ประชาชนมีส่วนร่วมในการใช้บริการที่ทางเทศบาลจัดให้ แต่ยังไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินการหรือระดมความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาของชุมชน

สมชัย ศิริสมบัติ (2545) ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลสู่ “เมืองน่าอยู่” โดยศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนและปัจจัยที่ส่งผลให้กรรมการชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเทศบาลเมืองน่าอยู่ ซึ่งศึกษาจากกรรมการชุมชนย่อยในเขตเทศบาลเมืองบ้านบึง จำนวน 18 ชุมชน ๆ ละ 9 คน รวม 162 คน ผลจากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลสู่เมืองน่าอยู่ มีระดับการมีส่วนร่วมมากในกิจกรรมการร่วมประชุมวางแผน ร่วมเป็นกรรมการจัดกิจกรรมร่วมออกแรง วัสดุหรือเงิน และส่วนร่วมรับทราบ เมื่อกิจกรรมเสร็จสิ้นแล้ว และยังพบว่าการรับรู้ข้อมูลข่าวสารความสัมพันธ์กับผู้นำโครงการและประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการมีผลต่อการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลสู่เมืองน่าอยู่

ภัสสุรีย์ ภูณกลาง (2546) ทำการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น” ผลการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในภาพรวมพบว่า

อยู่ในระดับปานกลางและความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ ตำแหน่งในคณะกรรมการชุมชน อายุ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผ่องพิว อุไรกุล (2546) ได้ศึกษาเรื่อง “ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่เทศบาลนครยะลา” ผลการศึกษาพบว่า ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการพัฒนาอาชีพ และด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นโดยรวมอยู่ในระดับดี

พรศรี ยงศฤประพันธ์ (2543 : 3 – 18) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “เมืองน่าอยู่ในทัศนะของประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลเมืองบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร” เพื่อศึกษาทัศนะของประชาชนต่อปัญหาและการพัฒนาของเทศบาลเมืองบางมูลนากให้เป็นเมืองน่าอยู่ ตลอดจนความพร้อมในการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ผลการศึกษาพบว่า ในส่วนความต้องการมีส่วนร่วมสูงถึงร้อยละ 71.17 โดยต้องการมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นร้อยละ 74.07 ร่วมลงมือปฏิบัติร้อยละ 21.97 ร่วมสนับสนุนงบประมาณร้อยละ 3.96 และประชาชนส่วนใหญ่คิดว่าการพัฒนานั้นเป็นหน้าที่ของทุกคนในชุมชน รองลงมา คือ หน้าที่ของทางเทศบาล

จูนพ ทองโสภิต (2544) ได้ศึกษาความคาดหวังของผู้ปฏิบัติงานเทศบาล และผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลนคร ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อกำหนดนโยบายเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนพบว่า

(1) ความคาดหวังของผู้ปฏิบัติงานเทศบาล และผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลนคร ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อกำหนดนโยบายเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ซึ่งแบ่งเป็นรายด้าน ดังนี้ ด้านสังคม ด้านกายภาพ ด้านการบริหารและจัดการ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ

(2) ผลการเปรียบเทียบความคาดหวังของผู้ปฏิบัติงานเทศบาล และผู้นำชุมชน ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อกำหนดนโยบายเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน โดยรวมความคาดหวังของผู้ปฏิบัติงานเทศบาลน้อยกว่าความคาดหวังของผู้นำชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความคาดหวังของผู้นำชุมชนมากกว่าความคาดหวังของผู้ปฏิบัติงานเทศบาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อยู่ 4 ด้าน คือ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านกายภาพ ด้านบริหารและจัดการ แต่ทางด้านสิ่งแวดล้อมความคาดหวังของผู้นำชุมชน และความคาดหวังของผู้ปฏิบัติงานเทศบาลไม่แตกต่างกัน

(3) ผลการศึกษายังพบประเด็นสำคัญที่สามารถนำมากำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ สำหรับเทศบาลนครในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ 3 กลุ่ม คือ ยุทธศาสตร์การสร้างรากฐานของสังคมให้เข้มแข็ง ยุทธศาสตร์แห่งการเพิ่มควมมีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ

ของเมืองและชุมชน ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพและเสริมสร้างการมีส่วนร่วม

ปิยธิดา ตริเตช และคณะ (2543 : 65 - 73) ศึกษาเรื่อง “กลยุทธ์และแนวทางการบริหารจัดการเมืองและชุมชนนำอยู่โดยความร่วมมือของชุมชน” โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากนายกเทศมนตรีเมืองพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี นายกเทศมนตรีนครพิบูลย์ โลก จังหวัดพิบูลย์ โลก อดีตผู้อำนวยการศูนย์อนามัยสิ่งแวดล้อมเขต 12 สงขลา และผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมสุขภาพ เขต 4 ราชบุรี กรมอนามัย พบว่า มีกลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานที่มีความแตกต่างกัน แต่ต่างก็ประสบความสำเร็จโดยในเขตเมืองนั้นเทศบาลเป็นแกนหลักในการดำเนินงาน และผลจากการวิจัยยังพบว่า กลยุทธ์หลักก็คือ การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน โดยการกระตุ้นรายครัวเรือน แกนนำชุมชน และการจัดอบรมโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ลือชา วรรัตน์ และสมศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์ (2543 : 482 - 492) ศึกษาเรื่อง “ยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองนำอยู่” ซึ่งการศึกษานี้ได้นำเสนอวิสัยทัศน์ ภาพลักษณ์ ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีการพัฒนาเมืองนำอยู่ที่สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลง ด้านการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของระบบสุขภาพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชน ประกอบการวิเคราะห์โอกาสและอุปสรรคของระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ซึ่งผลการศึกษาได้เสนอแนะยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองนำอยู่ ได้แก่ 1.การสร้างแกนนำเมืองนำอยู่ให้เป็นแกนการจัดทำแผนพัฒนาเมืองนำอยู่ให้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายสาธารณะของเมือง เพื่อให้เกิดสุขภาวะของเมือง 2. ทูลงค์กรเห็นพ้องกับนโยบายเมืองนำอยู่ สร้างการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนอย่างเหมาะสม ส่งเสริมการคิดค้นนวัตกรรม และมีระบบตรวจสอบที่ดี 3.ราชการส่วนกลางและภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชน ปรับทัศนคติและบทบาท เพื่อความสัมพันธ์แนวราบเป็นเครือข่าย และมีความรับผิดชอบร่วมกันที่จะพัฒนาเมืองนำอยู่ 4. การพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ให้เป็นองค์กรเรียนรู้ เน้นการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค การพัฒนาสังคมร่วมกันด้วยการสื่อสารสองทางเพื่อให้เมืองนำอยู่เป็นสุขภาวะของคนเมืองนั้น ๆ ได้อย่างยั่งยืน

สุปราณี มหาพัฒนาไทย (2544) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมบทบาทสมาชิกสภาเทศบาลตำบลด้านการวางแผนพัฒนาเมืองนำอยู่ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุดในการวางแผนพัฒนาเมืองนำอยู่ คือ การบริหารจัดการเทศบาลตำบลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และพบว่า แนวทางที่ควรส่งเสริมมากที่สุด คือ การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมวางแผนในการปฏิบัติและร่วมตรวจสอบโครงการเมืองนำอยู่

สรุปจากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น พบว่า การศึกษาการดำเนินงานพัฒนาเมืองนำอยู่ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองนำอยู่

ตลอดจนทัศนคติ ความคาดหวัง และศึกษาถึงแนวทาง กลยุทธ์ในการพัฒนาเมืองนำอยู่ขององค์กรปกครองท้องถิ่น โดยเฉพาะเทศบาล มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองนำอยู่ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งแต่ละผลงานวิจัยได้แสดงนัยของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน รูปแบบของกระบวนการส่งเสริมในการมีส่วนร่วม และปัจจัยที่มีต่อการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

ยุทธศาสตร์และแนวทางในการพัฒนาเมืองนำอยู่ของเทศบาลนครเชียงราย

จังหวัดเชียงราย ถือได้ว่าเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความสำคัญ เนื่องจากเป็นเมืองชายแดนที่อยู่เหนือสุดของประเทศไทย มีเส้นทางสู่ประเทศเพื่อนบ้าน 2 ประเทศ คือ ด้านทิศตะวันออกติดกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้านทิศตะวันตกและทิศเหนือติดต่อกับประเทศสหภาพพม่า และยังสามารถเดินทางไปสู่มณฑลยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้โดยสะดวกทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ตามนโยบายสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ อีกทั้งเป็นเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่สำคัญมีชื่อเสียงหลากหลายทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ประเพณี และมีทรัพยากรธรรมชาติ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรมเก่าแก่สวยงามแบบล้านนาเหลืออยู่จำนวนมาก โดยทางประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงรายเองเป็นแหล่งต้นกำเนิดของอาณาจักรล้านนาที่พ่อขุนเม็งรายมหาราชได้ทรงตั้งเมืองเชียงรายเมื่อประมาณ 743 ปีมาแล้ว ณ วัดคอยทอง รวมทั้งมีวัดคอยงามเมือง และวัดพระแก้วที่ถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

โดยเทศบาลนครเชียงราย ถือเป็นศูนย์กลางความเจริญของจังหวัดที่มีพื้นที่รับผิดชอบ 6,085 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมถึง 4 ตำบล คือ ตำบลเวียง ตำบลรอบเวียง และบางส่วนของตำบลริมกก และตำบลสันทราย จึงเป็นศูนย์กลางทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการเป็นศูนย์กลางทางศิลปวัฒนธรรม และศูนย์กลางการพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเมืองชายแดนที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงตอนบนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีโครงสร้างเศรษฐกิจที่มีความหลากหลาย เพราะทำเลที่ตั้งของเทศบาลนครเชียงรายมีความเหมาะสม โดยเฉพาะอยู่ห่างจากอำเภอที่เป็นชายแดน คือ อำเภอแม่สาย และอำเภอเชียงแสนประมาณ 60 กิโลเมตร และห่างจากอำเภอเชียงของประมาณ 90 กิโลเมตร สามารถใช้เป็นฐานการผลิตสินค้า คลังสินค้า และระบบการระบายสินค้าไปสู่ประเทศเพื่อนบ้านโดยผ่านชายแดนทั้ง 3 อำเภอ ได้ และนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมักจะเลือกเมืองเชียงรายเป็นจุดหลักในการแวะมาเที่ยวพักผ่อน และข้ามแดนไปเที่ยวต่อยังประเทศเพื่อนบ้าน

จากศักยภาพและโอกาสของเทศบาลนครเชียงรายดังกล่าว จึงมีความสำคัญที่จะต้องพัฒนาความเจริญ และสร้างความพร้อมในทุก ๆ ด้าน เพื่อรองรับความเจริญทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อม การศึกษา และวัฒนธรรม โดยเป็นการพัฒนาบนพื้นฐานของการเป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์ล้านนาเก่าแก่ ให้ประชาชนมีความกินดีอยู่ดี มีสภาพแวดล้อมที่ดี พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ เพื่อรองรับเป็นเมืองท่องเที่ยว ประชาชนมีการร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาชุมชน และเมืองเชียงรายให้รุ่มรื่น สวยงาม และน่าอยู่อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายสำคัญของรัฐบาลที่กำหนดให้ “การพัฒนาเมืองนำอยู่และชุมชนนำอยู่เป็นวาระแห่งชาติ” มีนโยบายและแนวทางการพัฒนาเมือง และชุมชนให้ไปในทิศทางเดียวกันและมี

ประสิทธิภาพควบคู่กับการพัฒนาคน เป็นการเตรียมการรองรับการขยายตัวของเมืองในอนาคตต่อไป

เทศบาลนครเชียงรายได้เริ่มดำเนินการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ มาตั้งแต่ พ.ศ.2541 เป็นต้นมา โดยมีแนวทางการพัฒนาวางเป้าหมายไว้ ดังนี้

1. เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มประชาชนในการพัฒนาเมืองเชียงราย ทั้งด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมไปในทิศทางที่ยั่งยืนมีความสมดุล ทั้งการพัฒนาคคนและวัตถุ
2. เพื่ออนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นในทุกๆ ด้านมาปรับใช้เป็นกลยุทธ์(ยุทธวิธี) ในการพัฒนาเมืองเชียงรายให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของประชาชน
3. ปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองให้ดูร่มรื่น สวยงาม เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด และมีดอกไม้บานตลอดปี เพื่อรองรับกับการเป็นเมืองท่องเที่ยว
4. ส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีที่เก่าแก่และดั้งเดิมของเมืองเชียงราย ให้คงอยู่สืบไปเพื่อทำให้เป็นเอกลักษณ์ล้านนาสมดังเป็นต้นกำเนิดวัฒนธรรมล้านนา
5. การจัดสภาพแวดล้อมที่ดี ลดมลพิษด้านขยะมูลฝอยและน้ำเสีย โดยให้มีระบบกำจัดแบบฝังกลบที่ถูกสุขลักษณะ มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง รมรณรงค์การตั้งธนาคารขยะในชุมชนและโรงเรียนที่ทำปุ๋ยหมักชีวภาพ และก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสีย
6. ส่งเสริมการดูแลสุขภาพของชาวบ้านแบบพื้นฐาน โดยเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการแพทย์แผนโบราณ ซึ่งเน้นด้านการป้องกันโรคมกกว่าการรักษา โดยให้ทุกครัวเรือนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังป้องกันโรคระบาดในชุมชน

แนวทางการพัฒนาดังกล่าว เป็นแนวทางที่สำคัญในการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองน่าอยู่ ที่นำไปสู่การกำหนดแผนงานการทำงานให้มีความชัดเจนสอดคล้องกับสภาพสังคมและปัญหาของเทศบาลนครเชียงราย โดยเทศบาลนครเชียงรายได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลนครเชียงรายขึ้น มีการกำหนดยุทธศาสตร์แบ่งออกเป็น 7 ยุทธศาสตร์ เพื่อพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมให้ประชาชนอยู่ดีมีสุข มีรายได้ที่เพียงพอ มีคุณภาพชีวิตที่ดี และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี เป็นเมืองน่าอยู่ รวมไปถึงการบริหารจัดการอย่างโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ ยุทธศาสตร์การพัฒนาทั้ง 7 ยุทธศาสตร์ มีดังนี้

3.1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลนครเชียงราย

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การขจัดความยากจน

1.1 ส่งเสริมอาชีพพัฒนาด้านการตลาด เพื่อรายได้เฉลี่ยสูงขึ้นของประชาชน

1.1.1 ส่งเสริมพัฒนาด้านการตลาด เพื่อเป็นการสร้างงาน สร้างรายได้

- 1.1.2 ฝึกอบรมการจัดการทางการตลาดให้กลุ่มอาชีพแบบระยะสั้น
- 1.1.3 จัดทำเกณฑ์มาตรฐานในการกำหนดคุณภาพผลิตภัณฑ์ก่อนออกตลาด
- 1.1.4 จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนจัดหาจุดกระจายสินค้าตามแหล่งท่องเที่ยวให้ทั่วเขตเทศบาล

1.2 ส่งเสริมแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่

- 1.2.1 ส่งเสริมระบบการเกษตรปลอดสารพิษ เกษตรอินทรีย์
- 1.2.2 ประชุมสัมมนากลุ่มเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่
- 1.2.3 สนับสนุนอุปกรณ์เครื่องมือในการทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่
- 1.2.4 สนับสนุนงบประมาณสมทบการทำโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่
- 1.2.5 ส่งเสริมเครือข่ายปฎิอินทรีย์ชีวภาพ
- 1.2.6 จัดมหกรรมผักพื้นบ้านปลอดสารพิษ “เกษตรปลอดสาร อาหารปลอดพิษ ชีวิตปลอดภัย”
- 1.2.7 ส่งเสริมการปลูกพืชผักปลอดสารพิษ
- 1.2.8 ส่งเสริมการใช้น้ำตามแนวพระราชดำริ (เกษตรแนวทฤษฎีใหม่/เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ)

1.3 ส่งเสริมการสร้างอาชีพ การจ้างแรงงาน และพัฒนาสินค้า OTOP เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ตามนโยบายของรัฐ

- 1.3.1 พัฒนาคุณภาพสินค้า และพัฒนาบรรจุภัณฑ์สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)
- 1.3.2 ฝึกอบรมอาชีพระยะสั้น
- 1.3.3 สนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ เครื่องมือประกอบอาชีพ
- 1.3.4 กองทุนหมุนเวียน สหกรณ์เครือข่ายกลุ่มอาชีพ
- 1.3.5 จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน เครือข่ายภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 1.3.6 จัดตั้งจุดกระจายสินค้าตามแหล่งต่าง ๆ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะ

2.1 พัฒนาระบบคมนาคม สาธารณูปโภค สาธารณูปการให้ครอบคลุมและได้

มาตรฐาน

- 2.1.1 ก่อสร้าง ปรับปรุง ถนน สะพาน ในเขตเทศบาล
- 2.1.2 ก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่ง
- 2.1.3 ก่อสร้าง ปรับปรุง ถนนสายทางหลวงสายต่าง ๆ ที่ได้รับการถ่ายโอน

- 2.1.4 ส่งเสริมการจัดทำระบบผังเมืองรวม
- 2.1.5 ขยายเขตระบบจำหน่ายไฟฟ้าสาธารณะในท้องที่ที่ไม่มีไฟฟ้าใช้
- 2.1.6 ติดตั้งโคมไฟและไฟกิ่งสาธารณะ
- 2.1.7 ก่อสร้าง ปรับปรุง ขยายระบบประปา เจาะบ่อบาดาล
- 2.1.8 ก่อสร้างฝาย ขุดลอกหนองน้ำ คลอง ลำเหมือง สระน้ำ
- 2.1.9 โครงการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคลงใต้ดิน
- 2.2 พัฒนาเมืองเชียงรายให้เป็นเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน
  - 2.2.1 ปรับถมที่ดินสาธารณประโยชน์
  - 2.2.2 จัดซื้อที่ดิน/เวนคืนที่ดินเพื่อประโยชน์ในกิจการสาธารณประโยชน์
  - 2.2.3 ปรับสภาพภูมิทัศน์ภายในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงราย
  - 2.2.4 ปรับปรุงป้ายชื่อ ตรอก ซอย สถานที่สำคัญ ๆ ทุกแห่งที่ชำรุดให้อยู่ในเขตเทศบาลให้มีสภาพสมบูรณ์สวยงาม
  - 2.2.5 โครงการก่อสร้างสถานีขนส่งเทศบาลนครเชียงราย
  - 2.2.6 โครงการถนนวิถีล้านนา
  - 2.2.7 โครงการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์สิ่งสาธารณประโยชน์ภายในเขตเทศบาลนครเชียงรายให้เกิดความสวยงามและน่าอยู่
  - 2.2.8 โครงการพัฒนาที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยให้แก่ประชาชนผู้มีรายได้

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สังคม และการเมือง

- 3.1 ส่งเสริมความเป็นเลิศด้านการศึกษา การกีฬา และนันทนาการ
  - 3.1.1 ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาทุกระดับ
  - 3.1.2 ขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่นักเรียน นักศึกษา ที่มีฐานะยากจน หรือมีความพร้อมทางการศึกษา โดยมอบทุนการศึกษาตามความจำเป็น เหมาะสม
  - 3.1.3 จัดการศึกษาและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครเชียงราย
  - 3.1.4 ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับชั้นของสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครเชียงราย
  - 3.1.5 ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการแข่งขันกีฬาทุกระดับ
  - 3.1.6 จัดให้มี ปรับปรุงสถานที่ออกกำลังกายและเล่นกีฬาเพิ่มขึ้น
  - 3.1.7 โครงการจัดสร้างอุทยานแห่งการเรียนรู้สำหรับเด็ก เยาวชน และประชาชน
  - 3.1.8 โครงการส่งเสริมและพัฒนาด้านการศึกษา

- 3.2 ส่งเสริมด้านการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น
  - 3.2.1 สนับสนุนให้มีการพัฒนาศาสนสถานให้มีความสะดวกต่อการปฏิบัติธรรม
  - 3.2.2 สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้ศึกษาศาสนธรรมและร่วมประกอบพิธีทางศาสนามากขึ้น
  - 3.2.3 ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม
  - 3.2.4 จัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ
  - 3.2.5 บรรพชาภาคฤดูร้อน
  - 3.2.6 สนับสนุนการจัดงานวัฒนธรรมสัมพันธ์ลุ่มน้ำโขง
  - 3.2.7 สนับสนุนการจัดงานประเพณีต่าง ๆ ในท้องถิ่น
  - 3.2.8 ส่งเสริมให้มีการพัฒนาแหล่งวัฒนธรรม ศิลปวัตถุ และโบราณสถาน
  - 3.2.9 ส่งเสริม สนับสนุน กิจกรรมและงานศิลปะเพื่อส่งเสริมให้จังหวัดเชียงรายเป็นเมืองแห่งศิลป์
  - 3.2.10 จัดงานรัฐพิธี และงานวันสำคัญประจำชาติของท้องถิ่น
  - 3.2.11 จัดตั้งศูนย์ประสานงานเครือข่ายศิลปินและภูมิปัญญาท้องถิ่น
  - 3.2.12 โครงการก่อสร้างคูเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ
  - 3.2.13 โครงการก่อสร้างหอศิลป์ร่วมสมัยเชียงราย
- 3.3 ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ มีส่วนร่วมในการพัฒนาทางสังคม และการเมืองอย่างสร้างสรรค์
  - 3.3.1 จัดประชุมสัมมนาเครือข่ายกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และแนวทางที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน
  - 3.3.2 การศึกษาดูงานของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ
  - 3.3.3 รณรงค์พัฒนาที่สาธารณะประโยชน์ร่วมกับองค์กรชุมชนกับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่
  - 3.3.4 จัดประชุมสัมมนาเครือข่ายประชาชนให้มีแนวคิดทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์
  - 3.3.5 จัดนิทรรศการให้ความรู้ในโอกาสต่าง ๆ
  - 3.3.6 สนับสนุนให้กลุ่มองค์กรเครือข่ายที่ทำงานเผยแพร่ทางการเมืองอย่างเป็นกลาง

3.4 ส่งเสริมการสงเคราะห์ ช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหาค่าเด็ก สตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส

- 3.4.1 สนับสนุนให้มีการจัดตั้งสภาเยาวชนเพื่อดำเนินกิจกรรมที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม
- 3.4.2 สนับสนุนกิจกรรมสภาเยาวชนเทศบาลนครเชียงราย
- 3.4.3 สนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มเด็ก เยาวชนเพื่อสืบสานงานศิลปะล้านนา
- 3.4.4 พัฒนาผู้นำกลุ่มสตรีโดยการประชุมสัมมนาฝึกอบรมและศึกษาดูงาน
- 3.4.5 จัดตั้งเครือข่ายผู้สูงอายุ “สมัชชาผู้สูงอายุ”

3.5 ส่งเสริม พัฒนาด้านสาธารณสุข และความเท่าเทียมกันของคุณภาพชีวิตในชุมชน

- 3.5.1 การป้องกันการเจ็บป่วยโดยพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชน และการออกกำลังกาย
- 3.5.2 สนับสนุนการดำเนินงานป้องกันและรักษาการเจ็บป่วยของประชาชนในเขตเทศบาลนครเชียงราย
- 3.5.3 สนับสนุนการแข่งขันกีฬา เยาวชน ประชาชน ระดับจังหวัด ระดับเขต ระดับประเทศ
- 3.5.4 โครงการก่อสร้าง/ปรับปรุง ศูนย์บริการสาธารณสุขสี่มุมเมือง

3.6 ส่งเสริมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน

- 3.6.1 สนับสนุนหน่วยงานต่าง ๆ ที่ดำเนินงานตามโครงการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในพื้นที่
- 3.6.2 สนับสนุนการฝึกอบรม อบรมและกิจกรรมการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติดในหมู่นักเรียน
- 3.6.3 จัดซื้อวัสดุ-อุปกรณ์ เพื่อใช้ในการดำเนินงานด้านการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด
- 3.6.4 จัดประชุมสัมมนาเครือข่ายชุมชนเพื่อเป็นแกนนำต่อสู้ปัญหายาเสพติดในชุมชน
- 3.6.5 ส่งเสริมให้สถานศึกษามีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อรณรงค์ป้องกันและต่อสู้กับยาเสพติด
- 3.6.6 จัดนิทรรศการพิษภัยและความผิดกรณีที่เกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติดทั้งทางด้านสุขภาพและด้านกฎหมาย

- 3.6.7 สนับสนุนภารกิจด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- 3.6.8 สนับสนุนให้เกิดความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยในชุมชน
- 3.6.9 ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาเศรษฐกิจ

4.1 ส่งเสริมธุรกิจการให้บริการ การอุตสาหกรรม การเกษตร การค้า การลงทุน รวมทั้งกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า และสร้างความเข้มแข็งของครัวเรือน และชุมชน

- 4.1.1 สนับสนุนการพัฒนาธุรกิจการให้บริการ การอุตสาหกรรม การเกษตร การค้า การลงทุน
- 4.1.2 จัดตั้งเครือข่ายผู้ประกอบการให้บริการ การอุตสาหกรรม การเกษตร การค้า การลงทุน
- 4.1.3 ส่งเสริมการจ้างงานให้ถิ่นฐาน เพื่อป้องกันการย้ายถิ่นของแรงงาน
- 4.1.4 ส่งเสริมให้เกิดการสร้างงานในชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชน

4.2 พัฒนาเมืองเชิงรายได้ให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

- 4.2.1 ปรับปรุง พัฒนา และอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดให้เป็นที่รู้จักกัน โดยทั่วไป ทั้งในและต่างประเทศ
- 4.2.2 ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัดให้เป็นที่รู้จักกัน โดยทั่วไป ทั้งในและต่างประเทศ
- 4.2.3 สนับสนุนการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัด
- 4.2.4 ประชาสัมพันธ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่เพิ่มขึ้น
- 4.2.5 พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาดังแวดล้อม

- 5.1 ส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ และใช้ชีวิตร่วมกับธรรมชาติอย่างอนุรักษ์
  - 5.1.1 จัดทำสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
  - 5.1.2 สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการประสานงานและดำเนินงานระหว่างองค์กรภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
  - 5.1.3 สนับสนุนการเฝ้าระวังคุณภาพน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ รวมทั้งการปลูกป่า

5.1.4 ส่งเสริมการศึกษาความเหมาะสมออกแบบรายละเอียดโครงการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียรวมและการกำจัดขยะ

5.2 พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมให้สามารถใช้ประโยชน์อย่างเต็มประสิทธิภาพ

5.2.1 สนับสนุนเครือข่ายชุมชนให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สามารถใช้ประโยชน์อย่างเต็มประสิทธิภาพ

5.2.2 สนับสนุนอุปกรณ์-เครื่องมือที่จำเป็นในการพัฒนาและดูแลแหล่งน้ำให้กับหน่วยงานหรือเครือข่ายในชุมชน

5.3 ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยต่าง ๆ

5.3.1 การฝังท่อระบายน้ำ ขุดลอกแม่น้ำลำคลอง ทำนั้งกั้นก่อสร้างฝายน้ำล้น ตาดคอนกรีตลำเมืองสาธารณะ เพื่อป้องกันน้ำท่วม

5.3.2 จัดซื้อวัสดุ-ครุภัณฑ์เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานแก้ไขปัญหาน้ำท่วม

5.3.3 ส่งเสริมกิจกรรมเพื่อวางแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยต่าง ๆ

5.3.4 ฝึกอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในการเตรียมตัวรับมือกับปัญหาสาธารณภัยต่าง ๆ

5.3.5 โครงการก่อสร้างปรับปรุงสิ่งสาธารณะประโยชน์

ยุทธศาสตร์ที่ 6 ส่งเสริมการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

6.1 ส่งเสริม พัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม และจริยธรรมเพื่อป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน

6.1.1 การบริหารจัดการและพัฒนาประสิทธิภาพบุคลากรของเทศบาลนครเชียงราย

6.1.2 ฝึกอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับงานในหน้าที่ และเทคนิคในการบริการประชาชน

6.1.3 พัฒนาคุณภาพประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานของบุคลากรทางด้านศาสนา และวัฒนธรรมของเทศบาลนครเชียงราย

6.1.4 ฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน และการทัศนศึกษาดูงาน

6.1.5 จัดให้มีระบบประเมินประสิทธิภาพของบุคลากรตามระบบ 3 มิติ

6.1.6 จัดวางระบบสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ของบุคลากรให้มีคุณภาพ และยุติธรรม

6.1.7 ฝึกอบรมสร้างจิตสำนึกให้พนักงานเทศบาล

6.1.8 สร้างจริยธรรม คุณธรรม(มโนสำนึก) แก่พนักงาน ผู้บริหารเทศบาล

6.2 พัฒนาเครื่องมือ เครื่องใช้ สถานที่ปฏิบัติงานเพื่อให้การบริการประชาชนเกิดความสะดวกรวดเร็วถูกต้องและเป็นธรรม

- 6.2.1 จัดซื้อวัสดุ-ครุภัณฑ์ สำหรับใช้ในการปฏิบัติงานของเทศบาลนคร เชียงราย
- 6.2.2 พัฒนาระบบเทคโนโลยีและสารสนเทศให้แก่เทศบาลนครเชียงราย
- 6.2.3 ก่อสร้าง/ปรับปรุงสถานที่ปฏิบัติงานของเทศบาลนครเชียงราย
- 6.2.4 รณรงค์การประหยัดพลังงานในองค์กรอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
- 6.2.5 โครงการจัดหาและปรับปรุงก่อสร้างอาคารสถานธนาอนุบาล
- 6.2.6 โครงการก่อสร้างอาคารสำนักงานเทศบาลนครเชียงราย

6.3 ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนและการเปิดทางรับฟังความคิดเห็นเพื่อให้เกิดการบริหารที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล

- 6.3.1 การอบรมสัมมนาและทัศนศึกษาดูงานของผู้นำชุมชน กลุ่มพลังต่าง ๆ
- 6.3.2 จัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการและจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลแก่ ประชาคมและผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 6.3.3 การนิเทศงานและติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน
- 6.3.4 จัดทำวารสารเทศบาลนครเชียงราย
- 6.3.5 จัดทำเอกสารเผยแพร่ผลงานด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิตและผลงาน ต่าง ๆ ที่เทศบาลได้ให้บริการประชาชนไว้

ยุทธศาสตร์ที่ 7 การส่งเสริมการรักษาความมั่นคงของรัฐ

7.1 ส่งเสริมการรักษาความมั่นคงของรัฐ โดยการพัฒนาาระบบเครือข่ายข่าวกรองระบบเตือนภัย การบริหารภัยพิบัติให้มีประสิทธิภาพรวมถึงการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว

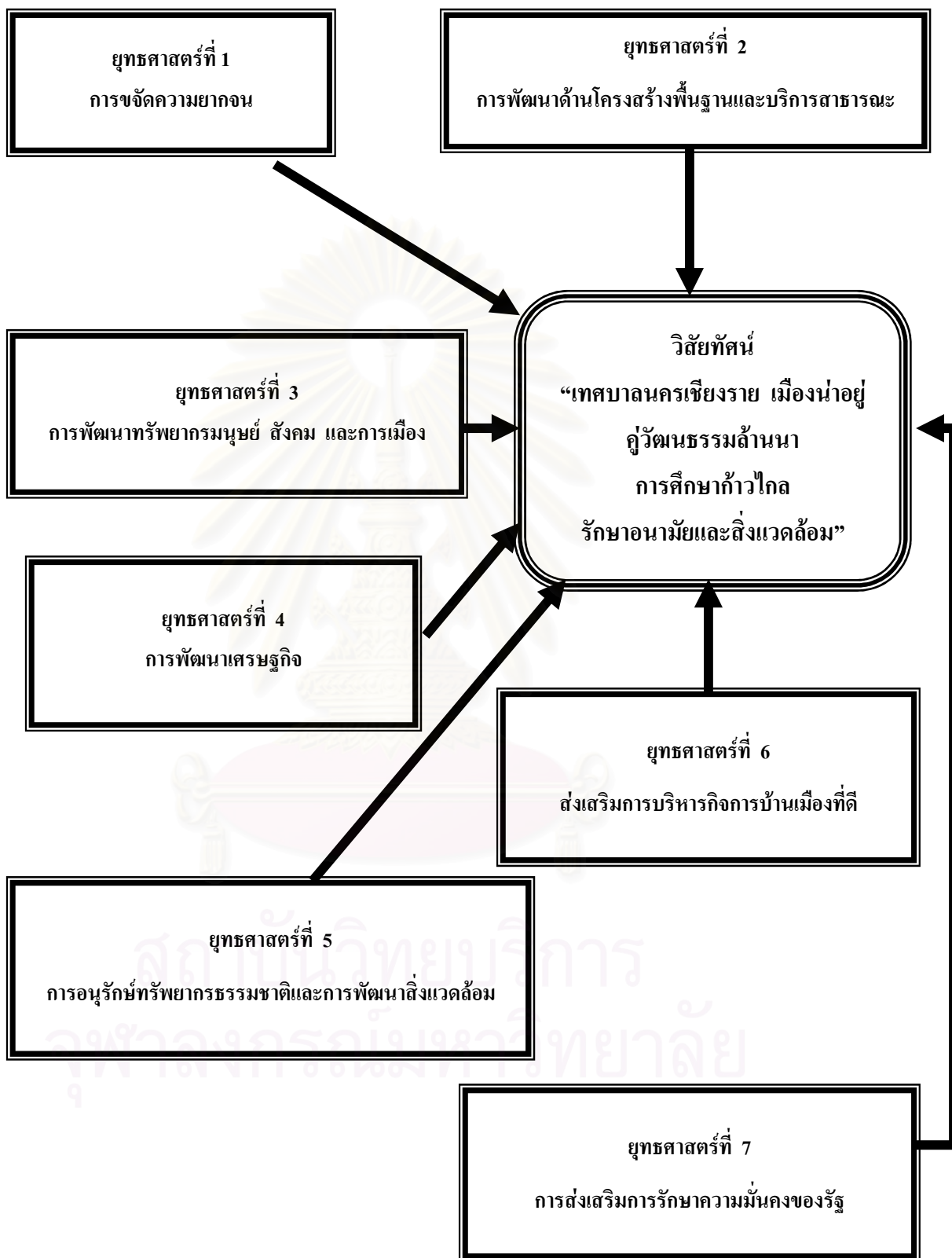
- 7.1.1 สนับสนุนงบประมาณหน่วยงานที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านการรักษาความ มั่นคง ปลอดภัยจากภัยคุกคามทุกด้านที่ขาดแคลน
- 7.1.2 จัดทำระบบฐานข้อมูลแรงงานต่างด้าวให้มีความทันสมัยเป็นปัจจุบัน
- 7.1.3 จัดประชุมเพื่อรวบรวมข้อมูลสภาพปัญหาและกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกับหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ
- 7.1.4 จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ต่อเนื่องตลอดไป เพื่อให้ผู้ประกอบการ ได้รับทราบข่าวสารและสถานการณ์ของการใช้แรงงานต่างด้าว
- 7.1.5 สนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานที่ดำเนินการด้านแรงงาน ต่างด้าวให้มีประสิทธิภาพ
- 7.1.6 จัดตั้งเครือข่ายข่าวกรองเพื่อปฏิบัติหน้าที่ด้านการแจ้งข่าวและการ เตือนภัยให้มีประสิทธิภาพ
- 7.1.7 โครงการติดตั้งกล้องวงจรปิด (CCTV) และห้องควบคุมระบบ

โดยยุทธศาสตร์ทั้ง 7 ยุทธศาสตร์ของเทศบาลนครเชียงราย เป็นเป้าหมายสำคัญที่แสดงถึงวิสัยทัศน์ของเทศบาลนครเชียงราย ที่มุ่งเน้นจะให้เมืองเชียงรายเกิดความน่าอยู่ในทุกๆ ด้าน ควบคู่ไปกับวัฒนธรรมล้านนาที่โดดเด่นและมีเอกลักษณ์ เป็นการสืบสานวิถีชีวิตชาวล้านนาให้คงอยู่ และให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกัน เพื่อให้สามารถนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาจังหวัดให้ดียิ่งขึ้น และให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพที่ดีทั้งกายและใจ รวมไปถึงการได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี และรู้จักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ตนเองอาศัยอยู่ จึงจะเป็นการพัฒนาให้เกิดความน่าอยู่อย่างยั่งยืน ตามวิสัยทัศน์ที่กล่าวไว้ว่า “เทศบาลนครเชียงราย เมืองน่าอยู่ คู่วัฒนธรรมล้านนา การศึกษาก้าวไกล รักษาอนามัยและสิ่งแวดล้อม” ดังแผนภูมิที่ปรากฏต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 3.1 วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลนครเชียงราย

ที่มา : เทศบาลนครเชียงราย

3.2 การดำเนินกิจกรรมโครงการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่

จากการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลนครเชียงรายทั้ง 7 ยุทธศาสตร์ ได้เป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินกิจกรรมโครงการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ของเทศบาลนครเชียงราย ทั้งนี้เทศบาลนครเชียงรายได้มีการดำเนินงานพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขในทุกด้านของเขตพื้นที่เทศบาล ให้นำไปสู่การเป็นเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ โดยได้ดำเนินการดังนี้

3.2.1 การจัดแบ่งเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินตามกิจกรรม โดยกำหนดไว้ในผังเมืองรวม

เทศบาลนครเชียงราย ได้ดำเนินการประกาศผังเมืองรวมด้านการวางผังเมืองและแบ่งเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อรองรับการเจริญเติบโตในอนาคต โดยได้จ้างมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ทำการศึกษาวางผังแม่บท 20 ปี ดังนี้

- เขตสีเหลือง	ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่น
- เขตสีส้ม	ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง
- เขตสีแดง	ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก
- เขตสีม่วงอ่อน	ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมเฉพาะกิจ
- เขตสีเขียว	ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม
- เขตสีเขียวอ่อน	ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการ และการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
- เขตสีฟ้า	ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
- เขตสีเขียวมะกอก	ที่ดินประเภทสถานับการศึกษา
- เขตสีเทาอ่อน	ที่ดินประเภทสถานับศาสนา
- เขตสีน้ำเงิน	ที่ดินประเภทสถานับราชการ การสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ

3.2.2 การจัดสาธารณูปโภค/สาธารณูปการ และบริการสาธารณะ มีการก่อสร้างและปรับปรุงถนนสายต่าง ๆ ในเขตเทศบาลที่มีสภาพชำรุดไม่ได้มาตรฐานให้มีมาตรฐานยิ่งขึ้นสามารถใช้สัญจรได้อย่างสะดวก รวดเร็ว ก่อสร้างระบบประปาและระบบน้ำสะอาดหมู่บ้าน และขยายระบบประปาให้ทั่วทุกชุมชน มีการออกตรวจสภาพถนนและระบบระบายน้ำในเขตเทศบาลอย่างต่อเนื่อง หากพบว่าชำรุดเสียหายก็ดำเนินการซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพใช้งานได้ตลอดเวลา การดูแลรักษาร่องน้ำ ทางเดินเรือในบึงคลอง แม่น้ำขนาดเล็กตลอดจนการบริหารดูแลท่าเทียบเรือสาธารณะ ก่อสร้างและปรับปรุงตลาดเทศบาลให้ได้มาตรฐานสะอาด ปลอดภัย และเป็นระเบียบเรียบร้อย ก่อสร้างและปรับปรุงสะพานทางเท้า ให้มีสภาพการใช้งานที่ดีมีมาตรฐาน สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง การติดตั้งและบำรุงรักษาระบบไฟฟ้าสาธารณะ และขยายไฟฟ้าสาธารณะให้ครอบคลุมถนน ตรอก ซอยในเขตเทศบาล

3.2.3 การทำให้เขตเทศบาลมีพื้นที่เปิดโล่ง สวนสาธารณะ และมีนันทนาการที่ดี และเพียงพอ เทศบาลนครเชียงรายได้มุ่งเน้นทำการรักษาสภาพแวดล้อมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาลให้มีสภาพร่างกายและจิตใจที่ดีขึ้น จึงได้ดำเนินการปรับปรุงและก่อสร้างสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สถานที่ที่ออกกำลังกายให้แก่ประชาชน และเป็นสถานที่จัดงานประเพณีของชาวเชียงราย ได้แก่

(1) การปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์บริเวณลานอนุสาวรีย์พ่อขุนเม็งรายมหาราชเพื่อเป็นสวนสาธารณะ และเป็นสถานที่เคารพสักการะบูชา สำหรับประชาชนที่มากราบไหว้

(2) พัฒนาสวนสาธารณะบริเวณหาดเชียงรายและสวนสาธารณะฉลองสิริราชสมบัติครบรอบ 50 ปี (เชิงสะพานแม่ฟ้าหลวง) ให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจตามธรรมชาติโดยการปลูกไม้ดอกไม้ประดับที่สวยงาม และเป็นสถานที่ออกกำลังกายด้วย

(3) ดำเนินการก่อสร้างสวนสาธารณะและลานกีฬาริมแม่น้ำกกที่ชุมชนเกาะลอยเพื่อให้ประชาชนได้มาพักผ่อนหย่อนใจ และออกกำลังกายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(4) ดำเนินการก่อสร้างลานกีฬาแอโรบิกที่สวนดงและโคมเชียงราย เพื่อให้ชาวเชียงรายได้มีสถานที่ออกกำลังกายในตัวเมือง

(5) พัฒนาปรับปรุงลานกีฬาบริเวณสนามบินเก่าฝูงบิน 416 เพื่อให้ประชาชนได้มาออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ

(6) ปรับปรุงสวนสาธารณะบริเวณกำแพงเมืองให้สวยงามร่มรื่นในการพักผ่อนหย่อนใจ

3.2.4 การรักษาพื้นที่และหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่มีลักษณะอาคารบ้านเรือน ที่อยู่อาศัยมีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น มีความสงพร้อมรื่นและความเป็นระเบียบเรียบร้อย

(1) ก่อสร้างและปรับปรุงอาคารไว้เก็บรวบรวมตุ๊ก - โคมของทางล้านนาให้คงอยู่คู่มืองเชียงรายเพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษารูปแบบศิลปะตุ๊ก-โคมล้านนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของจังหวัดด้วย

(2) ปรับปรุงและบูรณะพระธาตุวังซางให้สวยงาม ร่มรื่น และทำพิธีบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พร้อมปลูกต้นศรีมหาโพธิ์ จากประเทศศรีลังกา ณ พุทธสถานพระธาตุวังซางเพื่อให้ประชาชนได้มากราบไหว้สักการะ และเป็นลานปฏิบัติธรรม

(3) พัฒนาปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์บริเวณสถาปนาพ่อขุนเม็งรายที่วัดจำเมืองเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

- (4) พัฒนาคู่มือเกณฑ์หน้าโรงเรียนสามัคคีฯ ให้สวยงามและดึงดูดเพื่อเป็นแหล่งพักผ่อนแห่งใหม่ของตัวเมือง
- (5) ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณถนน ทางเท้า เกาะกลางถนนสายต่าง ๆ โดยปลูกไม้ดอกไม้ประดับให้ดูร่มรื่น และสวยงาม
- (6) ก่อสร้างซุ้มเฉลิมพระเกียรติ ศาลาที่พักและจุดบริการประชาชน รูปทรงแบบล้านนาที่สวยงาม
- (7) จากการที่เมืองเชียงรายมีโบราณสถานและวัดที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์คู่มือเมืองเชียงราย กว่า 36 วัด ได้เร่งรัดการออกกฎหมายที่จะควบคุมการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ให้มีลักษณะที่เหมาะสม และไม่บดบังทัศนียภาพที่สวยงามของเมืองเชียงราย
- (8) มีการออกแบบบ้านรูปทรงล้านนาเพื่อให้ประชาชนมาขอแบบบ้านได้ฟรี
- (9) ก่อสร้างตุงบริเวณอนุสาวรีย์พ่อขุนเม็งรายที่มีความโดดเด่น สวยงาม เป็นรูปแบบศิลปวัฒนธรรมล้านนา
- (10) จัดทำป้ายชอย ป้ายถนน ป้ายแนะนำสถานที่ราชการ และป้ายสถานที่ท่องเที่ยวรูปทรงแบบล้านนา

3.2.5 การรักษาสภาพแวดล้อม แม่น้ำลำคลอง ห้วย หนอง คลอง บึง และแม่น้ำใสสะอาด และมีการบริหารจัดการที่ดี มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างชุมชนกับแหล่งน้ำ

- (1) การป้องกันและปราบปรามผู้บุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่ง เพื่อป้องกันการพังทลายของตลิ่งและการบุกรุกที่ดินราษฎร
- (2) การดูแลรักษาและป้องกันการบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์ โดยร่วมกับสำนักงานธนารักษ์จังหวัด ในการเจรจากับราษฎรที่บุกรุกเข้าไปอยู่อาศัยในที่ดินของรัฐที่หน้าโรงแรมอินคำ ซึ่งราษฎรทุกรายยินยอมที่จะปฏิบัติตามระเบียบการเช่าที่ดินของราชพัสดุให้ถูกต้อง
- (3) การรณรงค์ให้ประชาชนเห็นคุณค่าและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยได้จัดฝึกอบรมเพื่อสร้างจิตสำนึกให้แก่นักเรียนและประชาชนทั่วไปในเขตเทศบาลทำการคัดแยกขยะก่อนทิ้งและร่วมกับชุมชนทำโครงการทอดผ้าป่าขยะ
- (4) การจัดให้มีและปรับปรุงระบบการกำจัดขยะ สถานที่กำจัดขยะ และการแยกขยะของที่ใช้แล้วนำกลับมาใช้ใหม่ เทศบาลมีการพัฒนาและปรับปรุงระบบฝังกลบขยะมูลฝอยที่บ้าน ดงป่าเหมี้ยง โดยการทำบ่อฝังกลบขยะอย่างถูกสุขลักษณะ การขุดบ่อกักเก็บน้ำ

การปลูกต้นไม้รอบบ่อ การบำบัดน้ำเสียก่อนทิ้ง และร่วมกับวัด โรงเรียน ดำเนินการทอดผ้าป่า ขยะเพื่อนำมารีไซเคิล

(5) การส่งเสริมให้ประชาชนลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและลด ปริมาณขยะให้น้อยลง เทศบาลนครเชียงรายร่วมกับเทศบาลนําร่องทั่วประเทศ 10 แห่ง ได้แสดง ความจำนนําระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมไปใช้ในสำนักงาน

(6) การดูแลรักษาและให้มีการบริหารจัดการแหล่งนํ้าธรรมชาติและ แหล่งนํ้าที่สร้างขึ้นที่ดี ให้มีการปรับปรุงพัฒนา และมอบหมายให้ชุมชนร่วมกันดูแลรักษาหนอง นํ้าสาธารณะหนองปิง ให้เป็นแหล่งกักเก็บนํ้าธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยว

3.2.6 การรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่หลากหลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ

ประชาชนมีโอกาสดํารับการศึกษาและพัฒนาศักยภาพอย่างเสมอภาค เทศบาลนครเชียงราย ได้ ร่วมกับคณะสงฆ์จังหวัด องค์กรภาครัฐ สถาบันการศึกษา องค์กรเอกชน ประชาชน และกลุ่มพลัง มวลชน ต่าง ๆ ดำเนินงานตามโครงการเพื่อส่งเสริมประเพณี ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่ออนุรักษ์ ไว้ซึ่งประเพณีเก่าแก่ให้คงอยู่สืบไป และยึดถือจารีตประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของชาว ล้านนาเพื่อเป็นหลักปฏิบัติของคนในสังคม สร้างเสริมประเพณีอันดีงาม พัฒนาเมืองเชียงรายให้มี บรรยากาศล้านนา มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น เช่น

(1) โครงการจัดงานประเพณีลอยกระทง โดยจัดให้การประกวดขบวน แห่งขององค์กรภาครัฐ สถาบันการศึกษา เอกชน และชุมชนประกวดกระทงประดิษฐ์ ประกวด นาง นพมาศ/ หนูน้อยนพมาศ ประกวดโคมแขวน

(2) โครงการพิธีอัญเชิญพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์เวียงเวียงฮาย โดยจัด ให้มีพิธีอัญเชิญพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ของจังหวัดเชียงราย จำนวน 9 องค์ เพื่ออัญเชิญแห่รอบ เมืองเชียงราย

(3) โครงการจัดงานวัฒนธรรมสัมพันธ์ลุ่มแม่น้ำโขง โดยได้มีประเทศ เพื่อนบ้านทั้ง 4 ประเทศมาร่วมงาน ได้แก่ ไทย - จีน - พม่า - ลาว เพื่อแลกเปลี่ยน ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น วิถีชีวิตของแต่ละประเทศและเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างกัน

(4) โครงการจัดงานป้าเวณีปีใหม่เมือง (ประเพณีสงกรานต์)

(5) โครงการประเพณีแห่เทียนพรรษา

(6) โครงการปีส่งเสริมการให้บริการประชาชนและอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยให้พนักงาน และพนักงานจ้างในเทศบาล และนักเรียนในสังกัดเทศบาลแต่งกายชุดท้องถิ่นเป็น ประจำทุกวันศุกร์

3.2.7 การให้ประชาชนมีระเบียบวินัยดีและปลอดภัยจากอบายมุข

- (1) ได้ส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินกิจกรรมจัดระเบียบชุมชน สังคมและรักษาความสงบเรียบร้อย โดยการคุ้มครองปกป้องสวัสดิภาพและสิทธิในของกลุ่มผู้นำชุมชน เยาวชนและกลุ่มเสี่ยง
- (2) ดำเนินการอบรมให้ความรู้แก่อาสาสมัครตำรวจเทศบาลนครเชียงราย เพื่อเฝ้าระวังรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน
- (3) เทศบาลร่วมกับโรงเรียนสังกัดเทศบาลฯ พนักงาน พนักงานจ้าง และคณะสงฆ์อำเภอเมืองเชียงราย จัดกิจกรรมแต่งชุดขาวเข้าวัด คริสตจักร มัสยิด ทุกวันพระ เพื่อปลูกฝังให้มีจิตสำนึกพร้อมทั้งป้องกันยาเสพติดมิให้แพร่ระบาดในสถานศึกษา
- (4) จัดโครงการสร้างครอบครัวอบอุ่นมุ่งต่อต้านยาเสพติด โดยการอบรมความรู้เกี่ยวกับโทษภัยยาเสพติด การแพร่ระบาด และมาตรการป้องกันแก้ไข โดยให้ผู้นำครอบครัวได้ให้ความสนใจ ให้ความรัก ความอบอุ่น และเอื้ออาทรต่อสมาชิกในครอบครัว
- (5) จัดคอนเสิร์ตต้านยาเสพติด และกิจกรรมเทเหล้า – เมาบูหรี เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงพิษภัยยาเสพติด
- (6) ร่วมมหกรรมรวมพลังแผ่นดินขจัดสิ้นยาเสพติดจังหวัดเชียงราย และเยาวชนในชุมชนเข้าร่วมการแข่งขันเปตองต้านยาเสพติด
- (7) ส่งเสริมการออกกำลังกายด้านยาเสพติดในชุมชนต่างๆ ประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความตระหนักและจิตสำนึกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดและเข้าร่วมกิจกรรมวันรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดโลก
- (8) เทศบาลนครเชียงรายร่วมกับสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองเชียงราย ดำเนินงานตามโครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืน (HEARTLAND) ในชุมชนนำร่อง
- (9) นำนักเรียนเยี่ยมทัศนสถาน พิพิธภัณฑสถานหรือสถานบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดเพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาถึงพิษภัยของยาเสพติด ลดความรุนแรงของปัญหาและสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เยาวชน
- (10) ก่อสร้างลานกีฬา และจัดกิจกรรมแข่งขันกีฬาต่าง ๆ แก่เยาวชนให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และห่างไกลยาเสพติด
- (11) สนับสนุนจัดตั้งกลุ่มแกนนำป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนและโรงเรียนเพื่อให้เกิดการพัฒนาการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ในการต่อต้านยาเสพติด
- (12) จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เอาชนะยาเสพติดของเทศบาลและคณะทำงานศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เอาชนะยาเสพติด

3.2.8 การให้ประชาชนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี มีความมั่นคง ปลอดภัย ไม่ย้ายแหล่งที่อยู่ เทศบาลได้สนับสนุนการบริการประชาชนในด้านสุขภาพอนามัยอย่างทั่วถึง โดยการจัดหน่วยบริการเคลื่อนที่และการดูแลสุขภาพประชาชนที่บ้าน สร้างความพร้อมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพตนเองและเพื่อนบ้าน ส่งเสริมการรักษาสุขภาพแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยเน้นการป้องกันและการแพร่ระบาดของโรคติดต่อต่าง ๆ เพื่อความเป็นสุขของประชาชน และดูแลที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยและผู้ด้อยโอกาสทางสังคม

3.2.8.1 การส่งเสริมสุขภาพอนามัยของประชาชน เช่น

- (1) โครงการออกหน่วยทันตกรรมเคลื่อนที่สู่ชุมชนในเขตเทศบาล เพื่อบำบัดโรคทางทันตกรรม ให้ประชาชนในชุมชนมีสภาพทันตกรรมสุขภาพดี โดยออกหน่วยทันตกรรมเคลื่อนที่สู่ชุมชนเพื่อรักษาโรคทางทันตกรรม
- (2) โครงการส่งเสริมการประกวดศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน เพื่อกระตุ้นให้อาสาสมัครสาธารณสุขมีความตื่นตัวในการพัฒนาการบริการสาธารณสุขมูลฐาน
- (3) โครงการนิเทศงานและติดตามผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข และเยาวชน อสม. เพื่อนิเทศติดตามและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน
- (4) โครงการอบรมและทัศนศึกษาดูงานของอาสาสมัครสาธารณสุขเพื่อพัฒนาคุณภาพของ อสม. และสร้างเสริมประสบการณ์ของ อสม. และเป็นการสร้างขวัญกำลังใจแก่ อสม.
- (5) โครงการสนับสนุนกิจกรรมของชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านสาธารณสุขของคนในชุมชน พร้อมทั้งแก้ไขปัญหาสาธารณสุขตามสภาพชุมชน
- (6) โครงการบริการสาธารณสุขเชิงรุกสู่ชุมชน เพื่อส่งเสริมสุขภาพอนามัยของประชาชนในเขตพื้นที่ให้ดีขึ้น และตระหนักถึงความสำคัญในการดูแลสุขภาพของตนเอง
- (7) โครงการพัฒนาการดูแลสุขภาพประชาชนที่บ้าน เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชน สามารถดูแลการเจ็บป่วยเบื้องต้นและจัดระบบบริการด้านสุขภาพในขั้นปฐมภูมิในครอบครัวและชุมชน
- (8) โครงการบริการสุขภาพกลุ่มประชาชนที่สังคมช่วยเหลือ เกื้อกูล เพื่อให้ประชาชนในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชนสามารถดูแลสุขภาพตนเองให้มีสุขภาพดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ รวมทั้งอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข และสร้างความเข้มแข็งของปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคมในการเรียนรู้ และมีส่วนร่วมในการสร้างสุขภาพ

(9) โครงการแพทย์แผนไทยและระบบหมอพื้นบ้าน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการดูแลสุขภาพตนเองโดยการใช้การแพทย์แผนไทยและระบบหมอพื้นบ้านในระดับครอบครัว อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาให้แก่ประชาชน

3.2.8.2 การป้องกันโรคติดต่อ ได้ดำเนินการดังนี้

ก. โครงการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า โดยให้ภูมิคุ้มกันโรคพิษสุนัขบ้าแก่สัตว์ เพื่อลดอัตราการป่วยและตาย อันเนื่องจากโรคพิษสุนัขบ้า

ข. โครงการควบคุมและกำจัดพาหะนำโรค

(1) การควบคุมและกำจัดยุง เพื่อป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกในชุมชน โรงเรียน วัด และสถานที่เลี้ยงเด็ก พร้อมรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนร่วมมือกันทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุง

(2) การควบคุมและกำจัดแมลงวัน แมลงสาบ หนู เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรค

ค. โครงการจัดทำเอกสารป้องกันโรคเผยแพร่ให้ความรู้แก่ประชาชน เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของตนเองหรือบุคคลในครอบครัว โดยมีเจ้าหน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำ และเป็นการประชาสัมพันธ์ความรู้เกี่ยวกับโรคติดต่อแก่ประชาชนในวงกว้างและเข้าถึงระดับครอบครัว ชุมชน

3.2.8.3 การพัฒนาเด็ก สตรี คนชรา คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส

เทศบาลนครเชียงราย ได้ดำเนินการโครงการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาเด็ก สตรี คนชรา คนพิการ และผู้ด้อยโอกาสในเขตเทศบาล ได้จัดหาสิ่งของที่จำเป็นพื้นฐานในการยังชีพและมอบทุนในการประกอบอาชีพ

(1) โครงการจัดหาอุปกรณ์เครื่องเล่น และอาหารเสริมอุดหนุนให้แก่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตเทศบาล เพื่อให้เด็กมีอุปกรณ์ในการออกกำลังกาย และได้รับสารอาหารครบถ้วนตามโภชนาการ

(2) โครงการอุดหนุนการปรับปรุงคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม โดยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน เช่น การสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อย การช่วยสงเคราะห์ศพ ค่าเบี้ยยังชีพ ตลอดจนสนับสนุนค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสุขภาพของประชาชนในชุมชนผู้ทำคุณประโยชน์ให้แก่เทศบาล

(3) โครงการช่วยเหลือเด็กยากจนในชุมชน โดยช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษา เพื่อป้องกันปัญหาที่เกิดจากการขาดการศึกษา

(4) โครงการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนที่พิการทางร่างกาย สมอ และปัญญา โดยจัดซื้อหาสิ่งของอุปโภคบริโภคที่จำเป็นพื้นฐาน พร้อมสนับสนุนให้เด็กและ

เยาวชนที่พิการทางสมอง ร่างกาย และปัญญา เพื่อใช้ยังชีพและเป็นทุนในการฝึกและประกอบอาชีพ

(5) โครงการสงเคราะห์คนชรา พิการ และทุพพลภาพ โดยการมอบเบี้ยยังชีพ พร้อมจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และทุพพลภาพ ที่ขาดแคลนไว้ ที่พึง

(6) โครงการสงเคราะห์ผู้ติดเชื้อเอชไอวี และบุคคลที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เพื่อให้การสงเคราะห์แก่ครอบครัวผู้ติดเชื้อเอชไอวี และบุคคลที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ มุ่งแก้ไขปัญหาลเฉพาะหน้าให้บรรเทาลง โดยการจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่ครอบครัวผู้ติดเชื้อเอชไอวี และบุคคลที่ไม่สามารถช่วยเหลือที่บ้านตนเองได้ พร้อมส่งหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ไปให้การดูแลที่บ้าน

3.2.9 การให้ประชาชนมีงานทำ มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ โดยดำเนินการส่งเสริมแนวทางประกอบอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงพัฒนาและส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนและกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ส่งเสริมธุรกิจครอบครัวและการพัฒนาสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ให้มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ โดยให้มีตลาดรองรับมากขึ้น สนับสนุนและอำนวยความสะดวกแก่นักลงทุนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ตลอดจนผู้ประกอบการค้าที่ติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ ปรับปรุงตลาดสดเทศบาลให้สะอาดเป็นระเบียบ เพิ่มศักยภาพในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวมาพักในจังหวัดเชียงรายให้ยาวนานขึ้น

(1) ส่งเสริมและจัดฝึกอบรมอาชีพให้แก่กลุ่มประชาชนและกลุ่มสตรีแม่บ้านในชุมชนเทศบาล

(2) จัดตั้งกลุ่มเครือข่ายออมทรัพย์ในเขตเทศบาล

(3) พัฒนาระบบการบริหารจัดการศูนย์ส่งเสริมสาธิตและจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองจังหวัดเชียงราย และศูนย์แสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นล้านนา เพื่อเป็นศูนย์จำหน่ายสินค้าเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การแพทย์แผนไทย และหัตถกรรมท้องถิ่น

(4) ปรับปรุงตลาดสดเทศบาล 1 และ 2 เพื่อให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สวยงาม ทำให้ประชาชนมีความสะดวกสบายในการซื้อขายมากยิ่งขึ้น

(5) พัฒนาและปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวให้เป็นระเบียบ สวยงาม และปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวขึ้นใหม่ เช่น สวนสาธารณะหนองบึง โดยการสร้างศาลาเทียบเรือ เพื่อให้ประชาชนได้มาถีบเรือในการพักผ่อนและออกกำลังกาย

- ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณจุดชมวิวของตัวเมืองเชียงราย ให้สวยงามและสะดวกสบายในการเดินทางไปที่พระธาตุดอยเขาคาย

- จัดทำแผ่นพับและแผนที่แนะนำแหล่งท่องเที่ยว โรงแรม ที่พัก ร้านอาหาร ในเขตเทศบาลและในจังหวัดเชียงราย
- ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ให้สวยงามตามจุดที่สำคัญในตัวเมือง ตลอดจนเกาะกลางถนนซูเปอร์ไฮเวย์ และริมทางเดินให้สวยงามทั่วเขตเทศบาล

3.2.10 การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความถูกต้องตามทำนองคลองธรรม และตรวจสอบได้ เช่น

- (1) เทศบาลนครเชียงราย ได้มีการกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาการให้บริการประชาชนเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพด้วยอัตรายศ ไมตรีอันดี พร้อมทั้งจัดทำเอกสารแผ่นพับ ใบปลิว แนะนำประชาชนเกี่ยวกับการเตรียมเอกสารหลักฐานที่จะนำมาติดต่อราชการ เพื่อขออนุญาตปลูกสร้าง ต่อเติม รื้อถอน คัดแปลงอาคาร หรือการเสียบ้างรื้อทอ้งที่ ภาษีโรงเรือน หรือการขออนุญาตประกอบกิจการตามพระราชบัญญัติสาธารณสุข หรือการขออนุญาตเกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎร ซึ่งได้กำหนดระยะเวลาและขั้นตอนให้ชัดเจน ปิดประกาศให้ประชาชนได้รับทราบอย่างเปิดเผย
- (2) มีการส่งประกาศเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการสอบราคา และประกวดราคาไปยังสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย หัวหน้าศูนย์รวมข่าวเชียงราย สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินภูมิภาคที่ 8 เชียงใหม่ เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์อย่างแพร่หลาย
- (3) การตรวจติดตามประเมินผลการดำเนินงานของเทศบาล โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินส่วนภูมิภาคที่ 8 และกลุ่มงานการเงินและบัญชี สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดเชียงราย ได้มาทำการตรวจสอบการคลัง การบัญชี และพัสดุของเทศบาล พบว่ามีการดำเนินงานด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามระเบียบ ไม่มีข้อขัดข้องประการใด
- (4) มีการประกาศประกวดราคางานก่อสร้าง และจัดซื้อครุภัณฑ์ผ่านทางระบบ Internet เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว เป็นธรรม โปร่งใส และแพร่หลาย
- (5) ได้แต่งตั้งผู้นำชุมชนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการการประกวดราคาและตรวจรับพัสดุในทุกโครงการ อย่างน้อยคณะกรรมการ ชุดละ 2 คน
- (6) มีการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริการประชาชน เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวกรวดเร็วให้แก่ประชาชนที่มาขอรับบริการงานเทศบาล จึงได้ให้แต่ละกองไปปรับปรุงขั้นตอน และระยะเวลาการให้บริการประชาชนให้สั้นลง ประชาชนได้รับความสะดวกรวดเร็ว มีการจัดทำเอกสารแนะนำขั้นตอนการมาติดต่องานในแต่ละฝ่ายว่าควรเตรียมเอกสารอะไรบ้างมาใช้ติดต่อกัน

(7) ได้จัดทำกรอบอัตรากำลัง 3 ปี (พ.ศ. 2547 – 2549) ไว้รองรับภารกิจและบุคลากรที่จะถ่ายโอนมาสู่ท้องถิ่นตาม พ.ร.บ.กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจผู้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 โดยจัดตั้งฝ่าย/งานเพิ่มขึ้นมาอีก 1 ฝ่าย คือ ฝ่ายสุขภาพ สิ่งแวดล้อมขึ้นมามีหน้าที่บริหารจัดการเกี่ยวกับขยะมูลฝอยและบำบัดน้ำเสีย และจัดทำแผนงาน 1 โครงการ รองรับภารกิจถ่ายโอนใน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการจัดระเบียบชุมชนและการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรมและการท่องเที่ยว ด้านบริหารจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น นำเข้าไว้บรรจุในแผนพัฒนาเทศบาลประจำปี

(8) ทำการประเมินความพึงพอใจของประชาชนเกี่ยวกับการให้บริการของเทศบาล โดยแจกแบบสอบถามประชาชนที่มารับบริการ เมื่อประมวลผลแล้วปรากฏว่า ส่วนใหญ่ประชาชนพึงพอใจกับการให้บริการของเทศบาลนครเชียงรายในด้านการให้คำแนะนำ มารยาท ความสะอาดสบาย รวดเร็ว และความสะอาดของสำนักงาน

(9) ให้นโยบายแก่พนักงานเทศบาลทุกคนในการให้ความสำคัญต่อข้อร้องเรียนของประชาชน โดยมอบหมายให้พนักงานที่เกี่ยวข้องในแต่ละกองรับบันทึกข้อร้องเรียนไปดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริง ตามที่มีประชาชนร้องเรียนมาพร้อมทั้งแจ้งให้ดำเนินการแก้ไข แจ้งส่งรายงานผลการดำเนินการตามข้อร้องเรียนให้ผู้ร้องเรียนทราบทุกราย

(10) มีศูนย์รับแจ้งข่าวสารการทุจริต โดยได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์รับแจ้งข้อมูลข่าวสารการทุจริตโดยมอบให้งานนิติการกองวิชาการและแผนงาน เป็นเจ้าของเรื่องรวบรวมข้อที่ประชาชน หรือส่วนราชการได้แจ้งข้อมูลให้ทราบ เช่น เมื่อได้รับแจ้งผลการตรวจสอบการปฏิบัติงานของเทศบาลจากสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของพนักงานบางคน ปฏิบัติงานคลาดเคลื่อนไปจากระเบียบที่ปฏิบัติจนอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อราชการ จะดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงและแจ้งให้มีการถือปฏิบัติตามระเบียบโดยเคร่งครัดต่อไป

(11) มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณ โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำงบประมาณตั้งแต่ขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล ระยะ 5 ปี มีการสำรวจข้อมูลปัญหาความต้องการจากประชาชนในเขตเทศบาล เพื่อนำมากำหนดวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์การพัฒนา พร้อมทั้งกำหนดเขตเทศบาลไว้ในแผนพัฒนาเทศบาล 5 ปี แล้วนำแผนงานโครงการที่กำหนดไว้มาจัดทำเป็นแผนพัฒนาประจำปี เพื่อนำไปจัดทำเทศบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีต่อไป

3.3 โครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ (HEART LAND)

โครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ (HEART LAND) เป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากการร่วมมือกันระหว่างเทศบาลนครเชียงรายกับสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองเชียงราย เพื่อสร้างจิตสำนึกของชุมชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาปรับปรุง และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในชุมชน เป็นโครงการปฏิบัติการเพื่อพัฒนาพื้นที่ชุมชนแออัด หนาแน่นให้เป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ โครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนิน กิจกรรมการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลนคร เชียงราย ในยุทธศาสตร์ที่ 3 ที่มุ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สังคม และการเมืองเป็นสำคัญ โดยโครงการนี้ได้ดำเนินการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ ในเรื่องของ การให้ประชาชน มีระเบียบวินัยดี และปลอดจากอบายมุข และยังรวมไปถึงการพัฒนาสาธารณูปโภค สภาพแวดล้อมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้มีร่างกายและจิตใจที่ดีร่วมด้วย โดยการร่วมกับกลุ่มแกนนำชุมชน ประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดกลยุทธ์ในการ สร้างพลังความรัก ความสามัคคีในชุมชน เพื่อลดปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาสภาพแวดล้อม ปัญหาวัยรุ่น คนต่างด้าว การแพร่ระบาดของยาเสพติด อาชญากรรม เพื่อให้ ชุมชนเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืน พร้อมทั้งปลูกฝังแนวคิดให้เกิดจิตสำนึกที่ดี รวมทั้งส่งเสริม ให้ประชาชนร่วมกันรักษาผลประโยชน์ของชาติและชุมชนร่วมกัน โดยเริ่มดำเนินโครงการเมื่อ ต้นปี 2547 เป็นต้นมา ซึ่งมีการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมและมีความต่อเนื่อง อีกทั้งเป็น โครงการที่ได้รับการตอบรับจากประชาชนที่เข้าร่วมโครงการเป็นอย่างดีในการร่วมมือกัน ดำเนินงาน เห็นได้จากผลของการดำเนินกิจกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี จากการศึกษา ครั้งนี้ จึงได้ทำการศึกษาบทบาทของเทศบาลนครเชียงรายในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ผ่าน โครงการพัฒนาชุมชนแออัดแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ (HEART LAND) เป็นตัวอย่าง เพื่อให้เห็นถึงบทบาทของเทศบาลนครเชียงรายอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

3.3.1 วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างจิตสำนึก สร้างความสามัคคีการมีส่วนร่วมพัฒนาและรักษา ผลประโยชน์ของชุมชนตลอดการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์
2. เพื่อลดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดและอาชญากรรม

3.3.2 พื้นที่ดำเนินการ

เทศบาลนครเชียงรายได้ดำเนินการในพื้นที่เป้าหมาย จำนวน 3 ชุมชน นำร่อง คือ ชุมชนราชเดชดำรง ชุมชนคอยทอง และชุมชนวัดพระแก้ว ซึ่งเป็นชุมชนแออัดที่ อยู่กลางเมืองใกล้กับเทศบาลนครเชียงราย มีการอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่น อีกทั้งเป็นพื้นที่เป็น

เนินเขาและหุบเขา ขาดระบบสาธารณูปโภคที่ดี เนื่องจากขาดระเบียบในการจัดผังเมือง รวมทั้งมี ปัญหาในด้านสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ขาดความมั่นคงในที่อยู่อาศัย มีปัญหาอาเสพติด และ ปัญหาคนต่างด้าว

3.3.3 การดำเนินงาน

การดำเนินของโครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืน เจริญบูรณาการ (HEART LAND) ได้อาศัยความร่วมมือของสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองเชียงราย เทศบาลนครเชียงราย และผู้นำชุมชน 3 ชุมชน คือ ชุมชนราชเดชดำรง ชุมชนคอยทอง และ ชุมชนวัดพระแก้ว มีขั้นตอนดังนี้

1. การประชุมชี้แจงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน และประชาคม ชุมชน
2. สำรวจและค้นหาปัญหาในชุมชน ซึ่งพบสภาพปัญหาดังนี้
  - 2.1 ปัญหาขาดความมั่นคงในที่อยู่อาศัย
  - 2.2 ปัญหาขาดระบบสาธารณูปโภค เช่น ถนน ท่อระบายน้ำ ไฟฟ้า ถังขยะในชุมชน เป็นต้น
  - 2.3 ปัญหาคนต่างด้าว
  - 2.4 ปัญหาอาเสพติด
  - 2.5 ปัญหาคนว่างงาน, รายได้น้อย
  - 2.6 ปัญหาการมั่วสุมของวัยรุ่น
  - 2.7 ปัญหาอุบัติเหตุ
3. ประชุมประชาคม ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน เพื่อร่วมวิเคราะห์ปัญหา และสร้างจิตสำนึกร่วมกัน
4. ร่วมกับผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจค้นบ้านเป้าหมายผู้เสพ ผู้ค้ายา ประชากรแฝงต่างด้าว กลุ่มเสี่ยงเพื่อกดดันผู้เสพ ผู้ค้า และจับกุมผู้ทำผิดกฎหมาย พร้อม ตรวจหาสารเสพติดในกลุ่มเป้าหมาย เพื่อส่งเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู และจัดประชาคมยาเสพติด เพื่อให้ประชาคมหมู่บ้านร่วมแก้ไขปัญหาผู้เสพ ผู้ค้ายาเสพติด
5. การจัดอบรมและศึกษาดูงานให้แก่ชุมชน
  - 5.1 การอบรมผู้นำชุมชนเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง ป้องกันภัย ยาเสพติด
  - 5.2 การศึกษาดูงาน พัฒนาฝีมือและแรงงาน ที่ศูนย์พัฒนาฝีมือ และแรงงานจังหวัดเชียงราย เรือนจำกลางจังหวัดเชียงราย
  - 5.3 การอบรมป้องกันอุบัติเหตุด้านจราจร

5.4 การอบรมเยาวชนป้องกันยาเสพติด

5.5 การศึกษาคุณาร่วมกับการเคหะแห่งชาติ สถาบันพัฒนา
องค์กรชุมชน (พอช.) คุณานการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชน
แออัดที่อยู่ชญา ระยอง กรุงเทพฯ และจังหวัดอุดรดิคต์
เพื่อการพัฒนาที่อยู่อาศัยชุมชนแออัด สร้างชุมชนเข้มแข็ง
แบบยั่งยืน

6. พัฒนาและปรับปรุงชุมชนเพื่อพัฒนาสิ่งแวดล้อม เช่น ถนน ตรอก
ซอย บุคลอกร่องระบายน้ำ ทาสีรั้วบ้าน ทำป้ายเลขที่บ้าน ป้อมยาม ปลูกต้นไม้ในชุมชน จัดหา
หนังสือและเปิดที่อ่านหนังสือประจำชุมชน ฯลฯ

7. พัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชุมชน เช่น ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ จัดการ
แข่งขันกีฬา การรักษาพยาบาลเบื้องต้นในศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน การประชาสัมพันธ์ข่าวสาร
ด้านสุขภาพ การรณรงค์ป้องกันโรคต่าง ๆ และการสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสในชุมชน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

กระบวนการดำเนินงานของเทศบาลนครเชียงราย

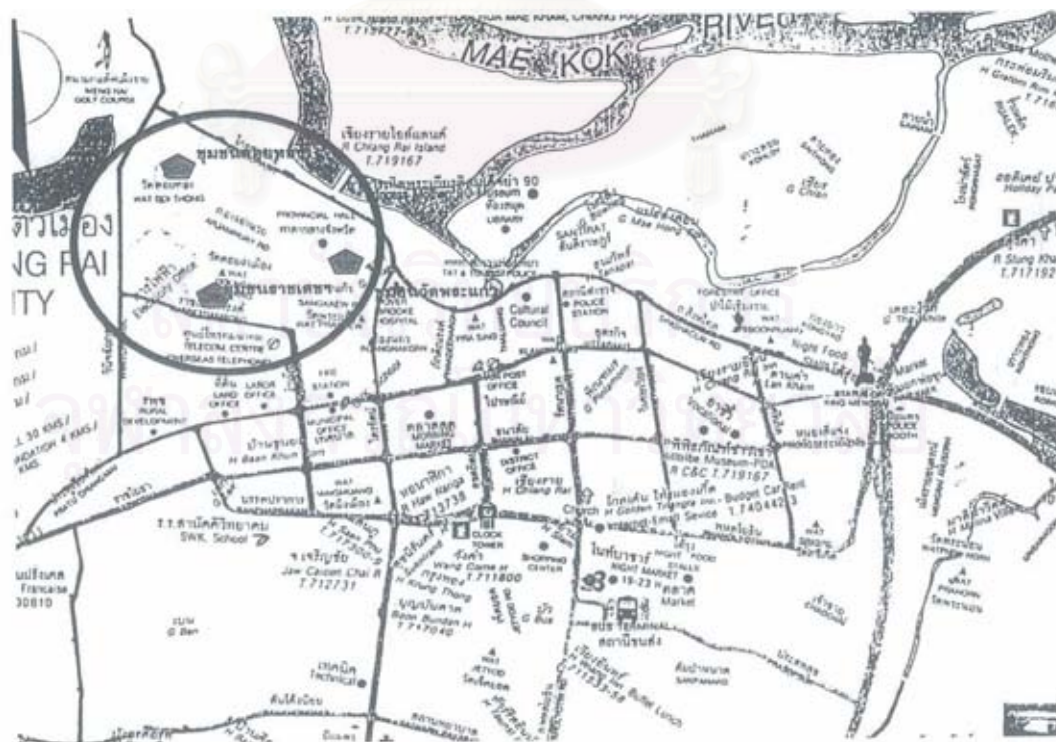
ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษายาทบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ คือ เทศบาลนครเชียงราย ในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในบทบาทของการขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ที่มุ่งเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ โดยได้ทำการศึกษาผ่านโครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ (Heart Land) เป็นโครงการที่เกิดจากการร่วมมือกันระหว่างเทศบาลนครเชียงรายกับสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองเชียงราย ที่มุ่งเน้นจะพัฒนาพื้นที่ชุมชนแออัดหนาแน่นให้เป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ และสร้างจิตสำนึกของชุมชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาปรับปรุงและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ รวมไปถึงปัญหาเสพติดที่แพร่ระบาด โดยโครงการนี้เป็นโครงการที่เริ่มต้นมาจากทางสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองเชียงรายเป็นผู้คิดโครงการนี้ขึ้นมา เพื่อดำเนินการตามภารกิจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในเรื่องการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการลดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดและอาชญากรรม พร้อมทั้งสร้างความรักและความสามัคคีในการมีส่วนร่วมพัฒนาและรักษาผลประโยชน์ของชุมชนร่วมกัน ทางสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองเชียงรายจึงกำหนดโครงการขึ้นโดยใช้ชื่อว่า “โครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ” แต่เนื่องจากชื่อโครงการมีความยาวมากอาจทำให้ยากแก่การจดจำ ทางสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองเชียงรายจึงได้ใช้คำว่า “Heart Land” เพื่อให้ง่ายต่อการจดจำสำหรับประชาชนทั่วไป ซึ่งคำว่า “Heart Land” เป็นคำที่มาจากการแบ่งเขตพื้นที่ในการปฏิบัติงานของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด(ป.ป.ส.) สำหรับดำเนินการป้องกันปราบปรามในเขตพื้นที่ต่างๆ ซึ่ง Heart Land ก็หมายถึง พื้นที่ชุมชนเมือง ที่เป็นพื้นที่ตอนในหรือพื้นที่หัวใจกลางเมือง และยังมีการแบ่งเป็นพื้นที่รอบนอก พื้นที่ชายแดน ด้วยเป็นต้น ทางสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองเชียงรายได้พิจารณาแล้วเห็นว่า คำว่า “Heart Land” เป็นคำที่มีความสอดคล้องกับโครงการที่สื่อความหมายให้เห็นถึงโครงการได้อย่างชัดเจน เพราะโครงการนี้เป็นการพัฒนาในเขตชุมชนเมืองและอยู่ใจกลางเมือง จึงใช้คำจำกัดความดังกล่าวมาเป็นชื่อเรียกของโครงการนี้ ซึ่งทางเทศบาลตำรวจภูธรอำเภอเมืองเชียงรายได้นำโครงการเข้ามาร่วมหารือกับทางเทศบาลนครเชียงรายและขอความร่วมมือจากเทศบาลให้มาดำเนินการร่วมกัน ในฐานะผู้ปกครองพื้นที่ชุมชนในเขตเทศบาล ที่จะสามารถเข้าถึงประชาชนในเขตพื้นที่ได้ เพื่อร่วมกันดำเนินงานโครงการดังกล่าว จึงได้มีการปรึกษาหารือและร่วมกันวางแผนแนวทางในการดำเนินงาน ซึ่งทางเทศบาลนครเชียงรายเห็นว่าโครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ ควรมีการพัฒนาและแก้ไข

ปัญหาอย่างรอบด้าน ไม่เพียงแต่ปัญหาสุขภาพจิตและปัญหาอาชญากรรม แต่ควรจะแก้ไขปัญหาทุก ปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชน เพื่อให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็งแบบยั่งยืนที่แท้จริง จึงเป็นการร่วมมือ กันพัฒนาในทุกด้านของความเป็นอยู่ คุณภาพชีวิต ความมั่นคงปลอดภัยในที่อยู่อาศัย ทรัพย์สิน ปัญหาสุขภาพจิตและปัญหาอาชญากรรม เพื่อให้คนในชุมชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง และยั่งยืน ที่สอดคล้องกับการดำเนินงานการพัฒนาเมืองน่าอยู่แบบยั่งยืนเชิงบูรณาการของเทศบาล นครเชียงราย โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ต้นปี พ.ศ.2547 เป็นต้นมา

โครงการนี้จึงเป็นโครงการที่หน่วยงานภาครัฐร่วมมือกับองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นกำหนดโครงการและวัตถุประสงค์ของโครงการนี้ขึ้นมา เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามา มีส่วนร่วมดำเนินการในการพัฒนาร่วมกัน จึงได้มีการกำหนดพื้นที่ในการดำเนินงานโครงการขึ้นมา นำร่องก่อน จำนวน 3 ชุมชน จากการคัดเลือกของเจ้าหน้าที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองเชียงราย โดยใช้ตัวเลขสถิติของการแพร่ระบาดของยาเสพติดเป็นเกณฑ์หลักในการคัดเลือก ประกอบกับ สภาพปัญหาต่างๆ ในชุมชนที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกให้ดำเนินการ คือ ชุมชนราชเดชดำรง ชุมชนคอยทอง และชุมชนวัดพระแก้ว ซึ่งชุมชนทั้ง 3 ชุมชน ตั้งอยู่ใน พื้นที่บริเวณเดียวกัน และพื้นที่เชื่อมต่อกัน เป็นที่ดินของราชพัสดุ และเป็นชุมชนแออัดที่อยู่กลาง เมืองใกล้กับสำนักงานเทศบาลนครเชียงราย มีลักษณะเป็นเนินเขาและหุบเขา ตามรูปภาพแผนที่ ชุมชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 4.1 แผนที่แสดงที่ตั้งของ 3 ชุมชนนำร่อง

ที่มา: เทศบาลนครเชียงราย

4.1 สภาพทั่วไปของชุมชนนาร่อง 3 ชุมชน

4.1.1 สภาพทั่วไปของชุมชนราชเดชดำรง

ชุมชนราชเดชดำรง เดิมเป็นพื้นที่ว่างเปล่าอยู่ในเขตทหาร ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งจากการต่อสู้ระหว่างไทยกับประเทศจีน ทางทหารใช้เป็นสถานที่พักฟื้นของทหารที่ได้รับบาดเจ็บจากการสู้รบ ต่อมาเมื่อมีผู้มาจากถิ่นต่าง ๆ เข้ามาอยู่อาศัยปลูกบ้านชั่วคราวเป็นที่พักพิงเพื่ออาศัยทำมาหากินในตัวเมืองเชียงราย เรียกว่า บ้านพักฟื้น และมีผู้เข้ามาอาศัยมากขึ้น ส่วนมากจะเป็นหญิงบริการและกรรมกรสามล้อ ชุมชนจึงขยายใหญ่ขึ้น ทางทหารจึงมอบคืนให้ทางราชพัสดุ (กรมธนารักษ์) และให้ประชาชนเช่าที่เพื่อปลูกบ้านเป็นที่อยู่อาศัย เรียกชื่อ บ้านฮ่อมคอย ตามสภาพภูมิทัศน์ซึ่งเป็นที่เนินเขา ต่อมาเทศบาลเมืองเชียงรายได้จัดตั้งเป็นชุมชนจึงได้ชื่อว่า ชุมชนราชเดชดำรง ตามชื่อถนนในปี พ.ศ.2531 เป็นต้นมา

ภาพที่ 4.2 สภาพบ้านเรือนของชุมชนราชเดชดำรง

ปัจจุบันมีชาวบ้านอาศัยอยู่ 203 หลังคาเรือน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 735 คน เป็นชาย 349 คน และเป็นหญิง 386 คน ชาวบ้านที่อาศัยอยู่มีทั้งคนในท้องถิ่นเดิมจากต่างอำเภอในจังหวัดเชียงราย ต่างจังหวัดทั้งทางภาคอีสาน อาทิ ศรีสะเกษ อุตรดิตถ์ มหาสารคาม และจังหวัดอื่นๆ ทางภาคเหนือ อาทิ พะเยา ลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีชาวเขา และชาวพม่าเข้ามาอาศัยอยู่ด้วย ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ได้แก่ รับจ้างขับรถสามล้อ รับจ้างก่อสร้าง และรับจ้างทั่วไป นอกจากนี้ยังประกอบอาชีพค้าขายในตลาดสดใกล้กับชุมชน ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา เนื่องจากมีฐานะยากจนและมีรายได้น้อย ชุมชนราชเดชดำรงเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่มากที่สุดใน 3 ชุมชนนาร่องนี้ มีวัดประจำชุมชนคือ วัดคอยง่าเมือง เป็นสถานที่สำคัญที่มีสถูปเจดีย์บรรจุพระอังคารของพ่อขุนเม็งรายมหาราชผู้ก่อตั้งเมืองเชียงราย อยู่ในเขตพื้นที่บริเวณชุมชน เป็นสถานที่ชาวบ้านในชุมชนต่างเคารพและสักการะ และเป็นจุดศูนย์รวมของชาวบ้านในการดำเนินกิจกรรมภายในชุมชนในโอกาสต่างๆ โดยเฉพาะวันสำคัญทางศาสนาและประเพณีต่างๆ ที่จะมีการรวมตัวกันของ

ชาวบ้านมาร่วมกันทำบุญตักบาตร สวดมนต์ ฟังเทศน์ฟังธรรม และประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งชุมชนนี้มีชาวบ้านอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่น มีทั้งบ้านที่ผู้เป็นเจ้าของพักอาศัยอยู่เองและบ้านที่ให้เช่า โดยจะมีชาวเขาและชาวพม่าเข้ามาอาศัยอยู่เพื่อประกอบอาชีพค้าขายและรับจ้างทั่วไป ซึ่งเข้ามาเช่าอาศัยอยู่ประมาณ 20-30 หลังคาเรือน ทั้งนี้จะมีการย้ายเข้าและย้ายออกอยู่บ่อยครั้งจึงทำให้ไม่สามารถระบุประชากรที่มาจากที่อื่นได้อย่างชัดเจน

สภาพทางสังคมภายในชุมชนราชเขาดำรงนี้ จะมีประธานชุมชนและคณะกรรมการชุมชนเป็นแกนนำในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน โดยมาจากการเลือกตั้งของสมาชิกในชุมชน ที่จะดำรงอยู่ในตำแหน่งวาระ 4 ปี ซึ่งประธานชุมชนคนปัจจุบันของชุมชนราชเขาดำรงเป็นคนในเขตพื้นที่อาศัยเดิมของชุมชน ภายในชุมชนมีการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มต่างๆ เพื่อดำเนินกิจกรรมของชุมชน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน กลุ่มฌาปนกิจ กลุ่ม อสม. เป็นต้น ในแต่ละกลุ่มจะมีคณะกรรมการประจำกลุ่มเป็นผู้ดำเนินงาน ซึ่งประธานชุมชนและคณะกรรมการชุมชนก็จะร่วมเป็นกรรมการประจำกลุ่มในการดำเนินงานของแต่ละกลุ่มด้วย โดยในแต่ละกลุ่มกิจกรรมก็จะมีการดำเนินงานที่สอดคล้องกันเพื่อช่วยเหลือและส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและร่วมกันบริหารจัดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้าน ก็จะมีการรวมตัวกันของแม่บ้านเพื่อช่วยดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน อาทิ การจัดทำอาหารเลี้ยงคนในชุมชนเมื่อจัดงานทำบุญชุมชน เป็นต้น หรือกลุ่มผู้สูงอายุ จัดตั้งขึ้นก็เพื่อการดูแลพัฒนาคุณภาพชีวิตและเป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ แก่ผู้สูงอายุ ให้ได้รับสวัสดิการต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และส่งเสริมสุขภาพอนามัยที่ดีแก่ผู้สูงอายุ เป็นต้น สำหรับความสัมพันธ์ของคนในชุมชนราชเขาดำรงนั้น มีทั้งลักษณะความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติเชื้อสายเดียวกันในกลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนกันมายาวนานตั้งแต่อดีต และบุคคลที่ไม่ได้เป็นเครือญาติกันแต่เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลาอันยาวนานเช่นกัน โดยกลุ่มบุคคลเหล่านี้มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันดีในฐานะญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านที่อยู่ร่วมกันมาเป็นเวลานาน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกำลังสมควร เนื่องจากชาวบ้านต่างมีฐานะค่อนข้างยากจน การช่วยเหลือกันจึงเป็นการช่วยเหลือที่สามารจะทำได้ แต่ยังมีบุคคลบางกลุ่มที่อพยพย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนในระยะไม่นานหรือไม่ได้เป็นเครือญาติกับบุคคลใดภายในชุมชนก็จะมีความสัมพันธ์กับคนในชุมชนในลักษณะของเพื่อนบ้านหรือคนรู้จักที่ไม่สนิทสนมกัน แต่การร่วมมือช่วยเหลือกันก็จะมีการช่วยเหลือกันในระดับหนึ่งที่ชาวบ้านค่อนข้างให้ความร่วมมือ แต่อาจมีชาวบ้านบางส่วนที่ไม่ได้เข้าร่วม เนื่องจากสภาพทางสังคมที่ค่อนข้างยากจน ต้องหาเช่ากินค่า ทำให้ไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ทั้งนี้ก็จะไม่มีการบังคับสมาชิกในชุมชนให้เข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมใดๆ ขึ้นอยู่กับความสมัครใจ ซึ่งการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวบ้านชุมชนราชเขาดำรงจะเกิดจากการที่ตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นประธานชุมชน กรรมการชุมชนและกรรมการในกลุ่มอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กับชาวบ้านในฐานะสมาชิกของแต่ละกลุ่มที่จะคอยช่วยเหลือกัน และ

ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนเองที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้ชาวบ้านได้เข้ามาให้ความร่วมมือเข้าร่วมทำกิจกรรมของชุมชน

4.1.2 สภาพทั่วไปของชุมชนคอยทอง

ชุมชนคอยทอง อยู่ทางทิศเหนือของชุมชนราชเดชดำรง พื้นที่ชุมชนเป็นที่ราชพัสดุ มีหลายชนเผ่าเข้ามาอาศัยทั้งคนพื้นเพเดิม ย้ายมาจากที่อื่นและชาวเขา ส่วนมากมีฐานะยากจน ปลูกบ้านที่อยู่อาศัยขาดระเบียบการจัดผังเมือง ตลอดจนบุกรุกที่สาธารณะ เพื่อปลูกที่อยู่อาศัย และจัดตั้งเป็นชุมชนเมื่อปี พ.ศ.2531

ปัจจุบันมีชาวบ้านอาศัยอยู่ 140 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 571 คน เป็นชาย 282 คน เป็นหญิง 289 คน สภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับชุมชนราชเดชดำรง ชาวบ้านที่อาศัยอยู่มีทั้งคนในท้องถิ่นเดิม จากต่างอำเภอในจังหวัดเชียงราย ต่างจังหวัดทั้งทางภาคอีสานและจังหวัดอื่นๆ ทางภาคเหนือ และมีชาวเขาและชาวพม่าอาศัยอยู่ด้วยเช่นกัน โดยชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ได้แก่ รับจ้างขับรถสามล้อ รับจ้างก่อสร้าง และรับจ้างทั่วไป นอกจากนี้ยังประกอบอาชีพค้าขายในตลาดสดใกล้กับชุมชน ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา เนื่องจากมีฐานะยากจนและมีรายได้น้อย ชุมชนคอยทองก็เป็นชุมชนที่มีชาวบ้านอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่นเช่นเดียวกับชุมชนราชเดชดำรง มีวัดประจำชุมชน คือ วัดคอยทอง ซึ่งมีเสาศระคือเมืองเชียงรายตั้งอยู่ เป็นสถานที่สำคัญของชุมชน เช่นเดียวกับวัดในชุมชนราชเดชดำรง ที่ชาวบ้านต่างเคารพและนับถือ เป็นศูนย์กลางในการรวมตัวกันของชาวบ้านมาทำกิจกรรมร่วมกันเนื่องในโอกาสสำคัญต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวันสำคัญทางศาสนา และประเพณีต่างๆ ที่ชาวบ้านจะมาทำบุญตักบาตรร่วมกัน สวดมนต์ ฟังเทศน์ฟังธรรม และประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่ก็จะมาเข้าร่วมพบปะพูดคุยกัน ในโอกาสต่างๆ เหล่านี้ด้วย รวมไปถึงการดำเนินกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชนเช่นกัน ภายในชุมชนมีทั้งบ้านที่ผู้เป็นเจ้าของพักอาศัยอยู่เองและบ้านที่ให้เช่า มีชาวเขาและชาวพม่าเข้ามาเช่าอาศัยอยู่ประมาณ 10 – 15 หลังคาเรือน

ภาพที่ 4.3 สภาพบ้านเรือนของชุมชนคอยทอง

สภาพทางสังคมของชุมชนคอยทอง มีประธานชุมชนและคณะกรรมการชุมชนเป็นแกนนำในการดำเนินการต่างๆ โดยมาจากการเลือกตั้งเช่นเดียวกับชุมชนราชเดชดำรง ซึ่งประธานชุมชนคนปัจจุบันของชุมชนคอยทองเป็นบุคคลที่มาจากต่างพื้นที่ เป็นคนจังหวัดทางภาคอีสานที่เข้ามาประกอบอาชีพในตัวเมืองเชียงราย จึงได้เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนคอยทองและได้เข้ามาอาศัยอยู่เป็นเวลานานพอสมควร ซึ่งได้รับการยอมรับเป็นที่เชื่อถือและไว้วางใจจากชาวบ้านที่ได้เข้ามาร่วมทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ต่อชุมชนเสมอ ภายในชุมชนได้มีการร่วมตัวจัดตั้งกลุ่มต่างๆ เพื่อดำเนินกิจกรรมเช่นเดียวกับชุมชนราชเดชดำรง ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ แม่บ้าน เยาวชน ผู้สูงอายุ อสม. และกลุ่มฌาปนกิจ เป็นต้น และประธานชุมชนและคณะกรรมการชุมชนก็ได้ร่วมเป็นกรรมการของแต่ละกลุ่มกิจกรรมด้วยเช่นกัน ซึ่งแต่ละกลุ่มกิจกรรมก็จะมีการดำเนินงานที่สอดคล้องกันเพื่อช่วยเหลือและส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและร่วมกันบริหารจัดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชนเช่นกัน สำหรับลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชนคอยทองก็จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับชุมชนราชเดชดำรง ที่มีทั้งความสัมพันธ์อันดีหรือญาติเชื้อสายเดียวกันและไม่ใช่เครือญาติกัน แต่กลุ่มบุคคลเหล่านี้ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนมายาวนานตั้งแต่อดีต ก็มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันดีและมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่ก็จะมีบุคคลบางกลุ่มที่อพยพย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ได้ไม่นานหรือไม่ได้เป็นเครือญาติกับบุคคลใดภายในชุมชนก็จะมีความสัมพันธ์กับคนในชุมชนในลักษณะของเพื่อนบ้านหรือคนรู้จักที่ไม่สนิทสนมกัน โดยการร่วมมือช่วยเหลือกันก็จะมีการช่วยเหลือกันในระดับหนึ่งเช่นกัน ที่ชาวบ้านค่อนข้างให้ความร่วมมือแต่อาจจะมีความบางส่วนที่ไม่ได้เข้าร่วม เนื่องจากสภาพทางสังคมที่คล้ายคลึงกันที่ค่อนข้างยากจน ต้องหาเช้ากินค่ำ ทำให้ไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ทั้งนี้การดำเนินงานใดก็ตามของชุมชนคอยทองจะเป็นไปในลักษณะการเชิญชวนและขอความร่วมมือจากคนในชุมชนให้เข้ามาร่วม ไม่ได้มีกฎระเบียบหรือข้อบังคับ การเข้าร่วมจึงเป็นไปเพราะความสมัครใจและต้องการที่จะเข้าร่วมของบุคคลนั้นๆ ซึ่งการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวบ้านชุมชนคอยทองก็ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ที่ดีของแต่ละบุคคลกับตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นประธานชุมชน กรรมการชุมชน และกรรมการในกลุ่มอื่นๆ ที่จะคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนเองที่เป็นส่วนช่วยให้สมาชิกในชุมชนได้เข้ามาให้ความร่วมมือเข้าร่วมทำกิจกรรมต่อชุมชน

4.1.3 สภาพทั่วไปของชุมชนวัดพระแก้ว

ชุมชนวัดพระแก้ว เป็นชุมชนที่แยกมาจาก ชุมชนราชเดชดำรงในปี พ.ศ. 2547 เดิมเรียก คอยอ่างข่าง เนื่องจากมีสภาพเป็นหุบเขา พื้นที่อยู่อาศัยเป็นที่ราชพัสดุและบางส่วนเป็นที่ธรณีสงฆ์ เป็นชุมชนที่มีขนาดเล็กกว่าชุมชนราชเดชดำรงและชุมชนคอยทอง และอาศัยอยู่กันอย่างแออัด

ภาพที่ 4.4 สภาพบ้านเรือนของชุมชนวัดพระแก้ว

ปัจจุบันมีชาวบ้านอาศัยอยู่จำนวน 100 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 394 คน เป็นชาย 203 คน เป็นหญิง 191 คน สภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับชุมชนนาร่องทั้ง 2 ชุมชน ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว มีทั้งคนในท้องถิ่นเดิม จากต่างอำเภอในจังหวัดเชียงราย ต่างจังหวัดทั้งทางภาคอีสานและจังหวัดอื่นๆ ทางภาคเหนือ มีชาวเขาและชาวพม่า โดยชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ได้แก่ รับจ้างขับรถสามล้อ รับจ้างก่อสร้าง และรับจ้างทั่วไป นอกจากนี้ยังประกอบอาชีพค้าขายในตลาดสด ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา เนื่องจากมีฐานะยากจนและมีรายได้น้อย ชุมชนวัดพระแก้วก็เป็นชุมชนที่มีชาวบ้านอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่น มีวัดประจำชุมชน คือ วัดพระแก้ว ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญของจังหวัดเชียงราย เป็นพระอารามหลวงที่เคยเป็นที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต วัดพระแก้วเป็นวัดที่มีความสำคัญสำหรับชุมชนวัดพระแก้วเช่นเดียวกับชุมชนอื่นๆ เป็นสถานที่ชาวบ้านเคารพและนับถือ เป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน และเป็นจุดศูนย์กลางของการรวมตัวกันของชาวบ้านในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน เนื่องในโอกาสสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นวันสำคัญทางศาสนาและประเพณีต่างๆ ที่มีความผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน ให้ชาวบ้านมาร่วมกันทำบุญและประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้มาพบปะพูดคุยกัน ซึ่งชุมชนวัดพระแก้วมีทั้งบ้านที่ผู้เป็นเจ้าของพักอาศัยอยู่เองและบ้านที่ให้เช่า มีชาวเขาและชาวพม่าเข้ามาเช่าอาศัยอยู่ประมาณ 10 หลังคาเรือน

สภาพทางสังคมของชุมชนวัดพระแก้วนี้ มีประธานชุมชนและกรรมการชุมชนเป็นแกนนำในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน ที่ได้รับการเลือกตั้งจากชาวบ้าน โดยมีประธานชุมชนคนแรกเมื่อชุมชนวัดพระแก้วแยกชุมชนออกมาจากชุมชนราชเดชดำรงเมื่อปี พ.ศ.2547 ซึ่งก็ได้มีการเริ่มดำเนินโครงการ Heart Land ด้วยเช่นกัน ประธานชุมชนในขณะที่เริ่มโครงการนั้น เป็นบุคคลในพื้นที่เดิมที่เติบโตในชุมชนวัดพระแก้ว และก่อนที่จะมาดำรงตำแหน่งเป็นประธานชุมชนของวัดพระแก้ว ก็เคยเป็นประธานชุมชนราชเดชดำรงมาเป็นเวลา 8 ปี ซึ่งเป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้การยอมรับและเชื่อถือ และทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของ

ชุมชนตลอดมา โดยขณะนี้ประธานชุมชนคนแรกได้ลาออกจากการเป็นประธานชุมชน แต่ก็ยังทำงานให้กับชุมชนวัดพระแก้วอยู่ในตำแหน่งอื่นๆ ภายในชุมชนวัดพระแก้วได้มีการร่วมกลุ่มจัดตั้งเป็นกลุ่มต่างๆ ขึ้นภายในชุมชนเช่นกัน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ ฌาปนกิจ เยาวชน ผู้สูงอายุ อสม. แม่บ้าน เป็นต้น ทั้งนี้ประธานและกรรมการชุมชนก็จะเข้าร่วมเป็นกรรมการในกลุ่มต่างๆ ด้วยเช่นกัน ชุมชนวัดพระแก้วถือได้ว่าเป็นชุมชนแออัดที่มีขนาดเล็กที่สุดใน 3 ชุมชนนำร่องนี้ คนภายในชุมชนจึงรู้จักกันเป็นอย่างดี มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีทั้งเป็นเครือญาติกันและไม่ใช่เครือญาติ แต่มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันดี เนื่องจากอาศัยอยู่ในชุมชนร่วมกันมาเป็นเวลานาน และให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี แต่ทั้งนี้ก็อาจจะมีคนบางกลุ่ม เช่น ชาวเขา ชาวพม่า หรือบุคคลบ้านเช่าที่เข้ามาอาศัยอยู่ไม่นาน จะไม่ได้รู้จักคุ้นเคยกันมากนัก ซึ่งการดำเนินงานต่างๆ ชาวบ้านในชุมชนจะเข้าร่วมและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เนื่องจากมีการตั้งกฎระเบียบขึ้นมาในชุมชนในการทำกิจกรรมว่า บ้านทุกหลังจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง โดยส่งตัวแทนแต่ละครอบครัว จะเป็นบุคคลใดก็ได้ แต่ถ้าหากมีธุระจำเป็นไม่สามารถเข้าร่วมได้ก็ให้แจ้งให้ทราบ หากไม่เข้าร่วมก็จะตัดความช่วยเหลือทุกกรณี ตรงจุดนี้ชาวบ้านจะกลัวมาก โดยภายในชุมชนได้มีการชี้แจงที่ไม่ให้ความร่วมมือแล้ว คือ ในเรื่องของยาเสพติด ที่ทราบว่ามีการครอบครัวยังมีลูกติดยาเสพติด คณะกรรมการชุมชนพร้อมด้วยอาสาสมัครได้เข้าไปพูดคุยเพื่อขอความร่วมมือให้เลิกเสพ แต่ปฏิเสธไม่ยอมรับจึงได้ทำการสุ่มตรวจปัสสาวะและพบว่ามีการเสพติดยาเสพติดในปัสสาวะ โดยคณะกรรมการชุมชนได้ให้โอกาสในการเลิกเสพและเลิกค้า แต่ครอบครัวนี้ไม่ทำตามจึงตัดความช่วยเหลือในทุกด้าน ได้แก่ เมื่อมีเงินกองทุนหรือสิทธิประโยชน์ที่คนภายในชุมชนควรจะได้รับ ก็จะไม่ได้รับการจัดสรรให้ หรือเมื่อครอบครัวมีการจัดงานไม่ว่าจะเป็นงานแต่งงาน งานบวช งานศพ ก็จะไม่ให้ยืมของ เป็นต้น และคนภายในชุมชนก็ไม่ยอมรับและไม่เข้าร่วมกิจกรรม ทำเหมือนว่าบุคคลนั้นไม่ใช่คนในชุมชน จนทำให้ครอบครัวดังกล่าวต้องอพยพย้ายออกจากชุมชนไป ซึ่งตรงจุดนี้เป็นตัวอย่างที่ชาวบ้านกลัวกันมากในเรื่องของการตัดความช่วยเหลือ เพราะชาวบ้านในชุมชนต่างมีฐานะที่ค่อนข้างยากจนและจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเป็นสำคัญ การให้ความร่วมมือกันจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับชุมชนวัดพระแก้ว

จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้ทั้ง 3 ชุมชนนี้ เป็นชุมชนนำร่องของโครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ (Heart Land) ในการพัฒนาให้เกิดความน่าอยู่ เพราะเป็นชุมชนแออัดในเขตพื้นที่ตัวเมืองเชียงราย มีการอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่น มีสภาพเป็นหุบเขาและเนินเขา อีกทั้งประสบกับปัญหาต่างๆ ทั้งในเรื่องสาธารณสุข โภค ที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อม คนต่างด้าว ยาเสพติด และอาชญากรรม และได้เริ่มดำเนินการโครงการตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 เป็นต้นมา ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานป้องกันและปราบปราม

ยาเสพติดภาค 5 เป็นสำคัญ รวมทั้งงบประมาณจากเทศบาลนครเชียงราย สถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองเชียงราย และ ศตส. จ.เชียงราย

4.2 กระบวนการดำเนินงานโครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ (Heart Land)

การร่วมมือกันดำเนินงานโครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ (Heart Land) ของเทศบาลนครเมืองเชียงรายและสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองเชียงราย ต้องการมุ่งเน้นที่จะเสริมสร้างให้ชุมชนเกิดจิตสำนึกและความสามัคคีในการพัฒนาที่จะร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันแก้ไขปัญหา โดยชุมชนเอง ดังนั้น กิจกรรมที่จะเกิดขึ้นภายใต้โครงการจะเป็นกิจกรรมที่ประชาชนในชุมชนเป็นผู้คิดและเสนอตามความต้องการ สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนของตนเองเป็นสำคัญ โดยให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การเริ่มต้นของโครงการ

หลังจากการประชุมหารือร่วมกันแล้วระหว่างเทศบาลนครเชียงรายและสภอ.เมืองเชียงราย ทางเทศบาลนครเชียงรายได้รับพิชชอบในการดำเนินงานประสานความร่วมมือให้ประชาชนเข้าร่วมโครงการ เนื่องจากทางเจ้าหน้าที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองจังหวัดเชียงรายเห็นว่า ทั้ง 3 ชุมชนเป็นเขตพื้นที่ในการปกครองของเทศบาล และทางเทศบาลได้มีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับชุมชนเหล่านี้มาก่อนล่วงหน้าแล้ว จะช่วยให้เป็นการง่ายขึ้นในการเข้าถึงชาวบ้านในชุมชน โดยในก่อนหน้านี้ทางเจ้าหน้าที่เทศบาลฝ่ายกองงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมได้เข้าไปในชุมชนเพื่อให้บริการด้านสาธารณสุขมูลฐานแก่ชาวบ้าน ทั้งในเรื่องของการรักษาพยาบาล การวางแผนครอบครัว การป้องกันโรคติดต่อและการสร้างสุขอนามัยที่ดี การลงพื้นที่เข้าไปคลุกคลีกับชาวบ้านในเรื่องสาธารณสุขมูลฐานของเจ้าหน้าที่ได้เป็นแนวทางสำคัญในการเชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่เทศบาล ทำให้ชาวบ้านเกิดความเชื่อถือน่าไว้วางใจ นายกเทศมนตรีจึงได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายกองงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทางเทศบาลจึงได้เริ่มต้นโครงการด้วยการจัดการประชุมชี้แจงโครงการให้แก่แกนนำของชุมชนทั้ง 3 ชุมชน คือ ชุมชนราชเดชดำรง ชุมชนดอยทอง และชุมชนวัดพระแก้ว ทั้งประธานชุมชน กรรมการชุมชน รวมไปถึงแกนนำกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ที่สามารถช่วยเทศบาลในการประชาสัมพันธ์ ได้แก่ กลุ่ม อสม. กลุ่มแม่บ้าน ซึ่งเป็นตัวแทนที่มีความสำคัญ กลุ่มแกนนำเหล่านี้จะเป็นตัวเชื่อมระหว่างเทศบาลกับชุมชนในการช่วยดึงให้ชาวบ้านเข้าร่วมดำเนินการในโครงการนี้ โดยในการประชุมจะให้รายละเอียดโครงการและปรึกษาหารือร่วมกับแกนนำชุมชนของทั้ง 3 ชุมชน เพื่อให้เหล่าแกนนำชุมชนได้ประชาสัมพันธ์และแจ้งโครงการให้แก่ประชาชนในชุมชนทราบก่อนล่วงหน้า

จากนั้นเจ้าหน้าที่เทศบาลนครเมืองเชียงรายและเจ้าหน้าที่ สกอ.เมืองเชียงราย ได้ทำการประสานงานกับแกนนำของชุมชนทั้ง 3 ชุมชน อีกครั้งเพื่อให้ดำเนินการจัดการประชุม ประชาคมชาวบ้านในแต่ละชุมชน เนื่องจากเจ้าหน้าที่เห็นว่าในแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน ย่อมมีสภาพปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน เพื่อให้การดำเนินงานตอบสนองความต้องการ และสภาพปัญหาของชุมชนให้ได้มากที่สุด เพื่อจะสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนได้อย่าง ถูกต้องเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในชุมชนนั้นๆ

การดำเนินงานโครงการได้มีการเริ่มดำเนินการพร้อม ๆ กันทั้ง 3 ชุมชน โดย ผลัดเปลี่ยนทำทีละชุมชน เนื่องจากทางเทศบาลนครเชียงรายเห็นว่า ชุมชนทั้ง 3 เป็นชุมชนที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน และเคยเป็นพื้นที่เดียวกันมาก่อน ต่อมาภายหลังได้แยกออกมาเป็น 3 ชุมชน หากไม่กระทำพร้อมๆ กัน ปัญหาของอีกชุมชนหนึ่งก็จะหนีไปอีกชุมชนหนึ่ง เพราะเป็นบริเวณ ใกล้เคียงกัน เช่น ปัญหายาเสพติดถ้าควบคุมชุมชนนี้ก็จะย้ายไปอยู่ในอีกชุมชนที่ใกล้เคียงแทน ทำให้ยากต่อการควบคุมและแก้ไขปัญหา ฉะนั้นจึงต้องเริ่มทำพร้อมกัน และเพื่อเป็นการประสานความร่วมมือกันของทั้ง 3 ชุมชน ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเองในฐานะของ เครือข่ายซึ่งกันและกัน

เทศบาลจึงได้มอบหมายให้ผู้นำชุมชนของแต่ละชุมชนดำเนินการจัดการประชุม ประชาคมของชุมชนขึ้นเอง และให้ผู้นำชุมชนแจ้งให้กับทางเทศบาลทราบถึงกำหนดวัน เวลา และสถานที่ที่จะจัดให้มีขึ้น เพื่อให้ทางเทศบาลและเจ้าหน้าที่ สกอ.เมืองเชียงราย ได้จัดเตรียม ข้อมูลรายละเอียดต่างๆ ให้พร้อม ซึ่งในการชี้แจงรายละเอียดของโครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็น ชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ(Heart Land) ได้เริ่มจากชุมชนวัดพระแก้วเป็นชุมชนแรก จากนั้นเป็นชุมชนคอยทอง และชุมชนราชเดชดำรงตามลำดับ แต่ก็ก็จะทำการประชุมในวันเวลาที่ ใกล้เคียงกันอย่างต่อเนื่อง โดยในการประชุมได้ชี้แจงรายละเอียดของโครงการ พร้อมทั้งกำหนด วันในการสำรวจข้อมูลชุมชนร่วมกันของแต่ละชุมชน

ก่อนการดำเนินงานการสำรวจชุมชน ทางเทศบาลนครเชียงรายได้มีการเชิญชวน ขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการในการสำรวจสภาพปัญหา ต่างๆ เพื่อรับทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น เช่น โรงพยาบาล เชียงรายประชานุเคราะห์ ที่ว่าการอำเภอเมือง และสสจ. เป็นต้น เนื่องจากเป็นการพัฒนาและ แก้ไขเชิงบูรณาการที่จะต้องอาศัยความร่วมมือกันของทุกๆ ฝ่ายในสังคม จากนั้นจึงได้เริ่มการ สำรวจสภาพพื้นที่ในชุมชน ว่าประสบปัญหาใดบ้างที่จะต้องนำมาพัฒนา ปรับปรุง และแก้ไข ร่วมกันในชุมชน โดยในการสำรวจชุมชนจะมีผู้เข้าร่วมในการสำรวจ ซึ่งประกอบไปด้วย นายกเทศมนตรีนครเมืองเชียงราย ผู้กำกับการตำรวจสถานีตำรวจอำเภอเมืองเชียงราย ปลัดอำเภอ เจ้าหน้าที่เทศบาลและเจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้นำชุมชน และประชาชนในชุมชน รวมถึงหน่วยงานที่ได้ ขอความร่วมมือ เช่น เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ เจ้าหน้าที่ที่ว่าการอำเภอเมือง

และ สสจ.เพื่อรับทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชนและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน
อย่างรอบด้าน ซึ่งจากการลงพื้นที่สำรวจชุมชนของทั้ง 3 ชุมชน มีประเด็นปัญหาที่สำคัญ
คล้ายคลึงกัน 5 ปัญหา คือ

1. ปัญหาความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย โดยทั้ง 3 ชุมชน คือ ชุมชนราชเดชดำรง
ชุมชนดอยทอง และชุมชนวัดพระแก้ว เป็นพื้นที่ของราชพัสดุ กรมธนารักษ์ และมีพื้นที่บางส่วน
เป็นที่ธรณีสงฆ์ ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ทำให้ขาดการพัฒนาเรื่องที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม

2. ปัญหาขาดระบบสาธารณูปโภค เช่น ถนน เนื่องจากพื้นที่ของทั้ง 3 ชุมชน
เป็นเนินเขาและหุบเขา ทำให้การสัญจรพื้นที่ไปมาลำบาก ถนนหนทางขรุขระและชัน ร่องระบาย
น้ำอุดตัน ไม่มีไฟฟ้าใช้ในบ้านบางหลังคาเรือนและไฟถนน เป็นต้น

3. ปัญหาคนนอกพื้นที่เข้ามาอาศัยไม่ถูกต้อง ซึ่งเป็นแรงงานชาวไทยภูเขาบางกลุ่ม
ที่ไม่มีบัตรประชาชนเข้ามาอาศัยอยู่ และแรงงานต่างด้าวชาวพม่า โดยการเช่าบ้านพักอาศัยของ
เจ้าของบ้านบางรายที่ได้ย้ายออกจากชุมชนและปล่อยให้เช่า แรงงานกลุ่มนี้ได้ก่อให้เกิด
ปัญหาอาชญากรรมในชุมชน

4. ปัญหาอาชญากรรม มีการจำหน่าย แอบลักลอบซื้อขายกันภายในชุมชน อีกทั้งมี
การมั่วสุมเสพยาเสพติดกันภายในชุมชน

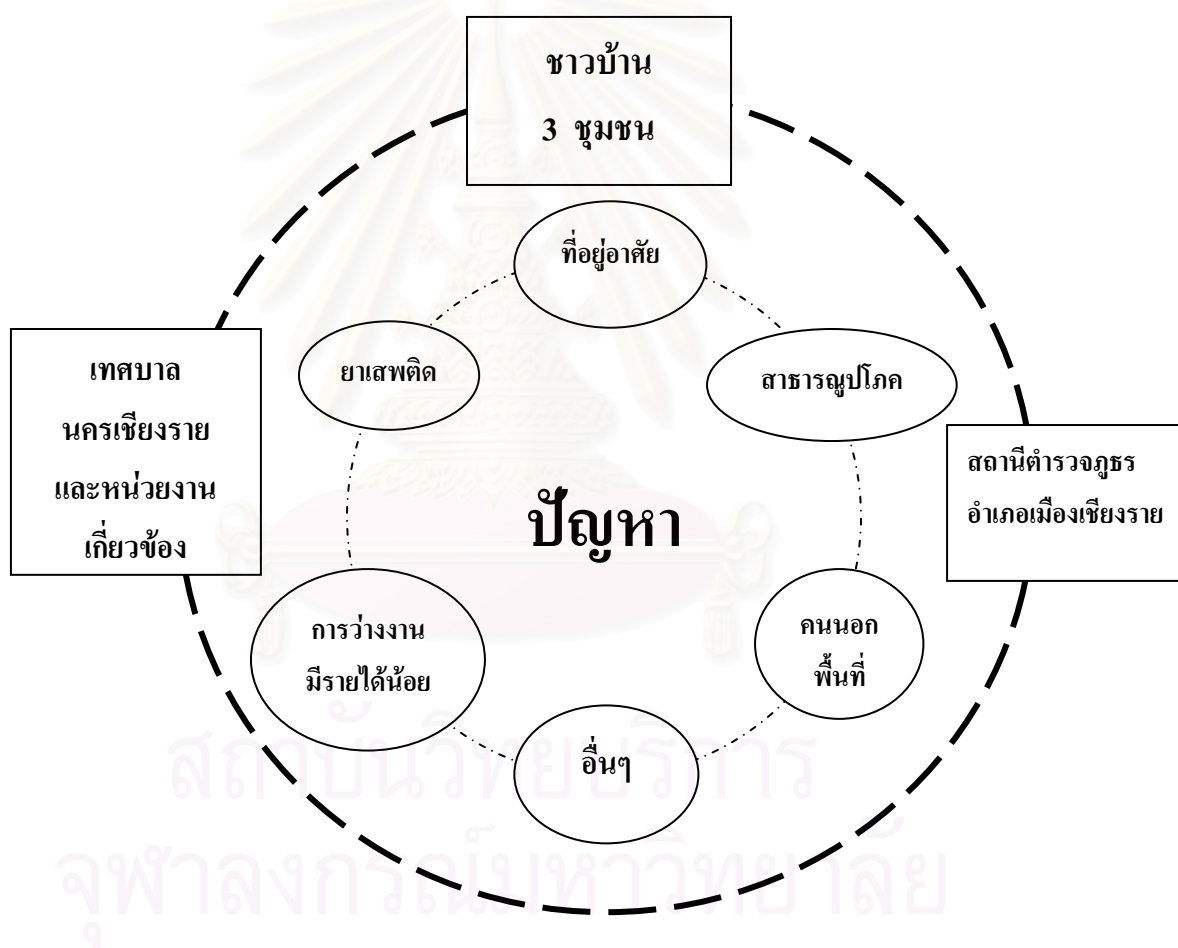
5. ปัญหาการว่างงานและการมีรายได้น้อย เนื่องจากประชาชนในชุมชนทั้ง 3
ชุมชน ส่วนใหญ่มีการศึกษาค่ำ ฐานะยากจน ประกอบอาชีพรับจ้างปันสามล้อ กรรมกร และ
ค้าขาย

นอกจากนี้ยังมีปัญหาอื่น ๆ เช่น ปัญหาอุบัติเหตุ ปัญหาจากการมั่วสุมของวัยรุ่น
 เป็นต้น ซึ่งเป็นปัญหาเพียงบางชุมชนเท่านั้น แต่ละปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้มีการแก้ไขปัญหา
เหล่านั้นทั้งหมด ตามที่ได้มีการค้นพบและจากการสำรวจชุมชนของแต่ละชุมชนที่จะต้องไป
ดำเนินการต่อไป

เมื่อมีการสำรวจชุมชนและค้นหาปัญหาของทั้ง 3 ชุมชนแล้ว เพื่อให้การ
ดำเนินการในการแก้ไขแต่ละปัญหาประสบความสำเร็จและเพื่อให้ชาวบ้านได้มีบทบาทในการ
จัดการบริหารพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเอง ทางเทศบาลนครเชียงรายก็ยังคงมอบหมายให้แต่ละ
ชุมชนทำการประชุมประชาคมผู้นำชุมชน และชาวบ้านร่วมกันอีก เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและ
สร้างจิตสำนึกร่วมกันในการหาแนวทางการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น โดยมีเจ้าหน้าที่เทศบาลนคร
เชียงรายและเจ้าหน้าที่ตำรวจคอยเป็นที่ปรึกษา และให้คำแนะนำปรึกษาในการดำเนินการ จากนั้นนำ
ปัญหาเหล่านั้นมาจัดเรียงลำดับความสำคัญในการวางแผนแก้ไขปัญหา แล้วจึงมีการแต่งตั้ง
คณะกรรมการของชุมชนในการทำโครงการ พร้อมทั้งมอบปัญหาให้ผู้รับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับ
ปัญหาไปดำเนินการ เช่น ปัญหาอาชญากรรมก็จะมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ดำเนินการและ

ให้ความช่วยเหลือประชาชนในชุมชน ปัญหาความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยมอบหมายให้เจ้าหน้าที่เทศบาลรับไปดำเนินการประสานติดต่อหน่วยงานผู้ครอบครองก็คือ ราชพัสดุ ในการปรึกษา ร่วมกันเรื่องพื้นที่อยู่อาศัย เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาร่วมกัน เป็นต้น ส่วนปัญหาอื่น ๆ ก็จะดู ความเกี่ยวข้องของปัญหาว่ามีปัญหาใดที่ต้องขอความร่วมมือจากหน่วยงานหรือองค์กรใดให้เข้ามา ประสานให้ความช่วยเหลือ ทั้งนี้ ประชาชนและผู้นำชุมชนต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่นำไปสู่ การวางแผนการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายใต้โครงการ Heart Land นี้ ซึ่งกิจกรรมที่เกิดขึ้นจะต้อง เกิดมาจากการมีปัญหาของแต่ละชุมชนเป็นหลักในการสร้างกิจกรรมขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกัน โดยมอบหมายให้ผู้นำชุมชนเป็นผู้ระดมการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของประชาชนในชุมชน

ภาพที่ 4.5 แสดงการเกิดกิจกรรมของโครงการ Heart Land

จากแผนภูมิดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงการดำเนินงานกิจกรรมโครงการ Heart Land ของเทศบาลนครเชียงราย ที่มุ่งเน้นการสร้างกิจกรรมจากปัญหาเป็นสำคัญในการ พัฒนาปรับปรุงและแก้ไขชุมชนให้เกิดความน่าอยู่ โดยนำแต่ละปัญหามาดำเนินการแก้ไขร่วมกัน และมอบหมายให้แก่ชุมชน เทศบาลนครเชียงราย หรือสภอ.เมืองเชียงราย เป็นผู้รับผิดชอบใน แต่ละปัญหาหรือแต่ละกิจกรรมที่ผู้รับผิดชอบไปแล้วสามารถดำเนินการได้ ซึ่งในแต่ละปัญหาที่ วิเคราะห์ร่วมกันได้มอบหมายให้แต่ละฝ่ายไปดำเนินการ สามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.1 การดำเนินงานโครงการ Heart Land ตามสภาพปัญหาสำคัญ

ปัญหา	การดำเนินการ/ กิจกรรม	ผู้ริเริ่ม	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้ดำเนินการหลัก	ผู้สนับสนุน/ ผู้ร่วมมือ
1. <u>ที่อยู่อาศัย</u>				
1.1 กรรมสิทธิ์ พื้นที่	- เจริญการเช่า พื้นที่และการ พัฒนาพื้นที่ กับราชพัสดุ (กรมธนารักษ์)	เทศบาล	เทศบาล	
1.2 สภาพแวดล้อม	- โครงการสร้าง ความสะอาด	ชุมชน	ชุมชน	1. เทศบาล 2. สกอ.เมือง เชียงราย
	- การพัฒนาที่อยู่ อาศัยตามโครงการ บ้านมั่นคง (ศึกษาดูงาน)	เทศบาล	เทศบาล	1. สถาบัน พัฒนาองค์กร ชุมชน (พอช.) 2. การเคหะ แห่งชาติ
2. <u>สาธารณูปโภค</u>	- ติดตั้งไฟฟ้า - ซ่อมแซมและ ก่อสร้างถนน คอนกรีต - ปรับปรุงราง ระบายน้ำ - ก่อสร้างราว กันตกถนน	เทศบาล	เทศบาล	ชุมชน

ปัญหา	การดำเนินการ/ กิจกรรม	ผู้ริเริ่ม	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้ดำเนินการหลัก	ผู้สนับสนุน/ ผู้ร่วมมือ
3. ยาเสพติด	- การอบรมเรื่อง ยาเสพติดแก่ แกนนำและ เยาวชน - โครงการรุ่ม ตรวจปีสภาวะ หารสารเสพติด - การแข่งขันกีฬา ต่อต้านยาเสพติด	สกอ.เมือง เชียงราย สกอ.เมือง เชียงราย ชุมชน	สกอ.เมือง เชียงราย สกอ.เมือง เชียงราย ชุมชน	1. ศูนย์ต่อสู้เพื่อ เอาชนะ ยาเสพติด ตำรวจภูธร ภาค 5 2. เทศบาล 1. เทศบาล 2. ผู้นำชุมชน 3. อาสาสมัคร ตำรวจ 4. เจ้าหน้าที่ สาธารณสุข 1. เทศบาล 2. สกอ.เมือง เชียงราย
4. คนนอกพื้นที่เข้ามา อาศัยอยู่ไม่ถูกต้อง (แรงงานต่างด้าว) (ชาวไทยภูเขา)	- ผลักดันให้ออก จากชุมชน	เทศบาล ชุมชน	เทศบาล ชุมชน	
5. การว่างงานและ การมีรายได้น้อย	- ศึกษาฐานศูนย์ พัฒนาฝีมือและ แรงงานจังหวัด/ เรือนจำกลาง เชียงราย	เทศบาล	เทศบาล	1. ศูนย์พัฒนา ฝีมือและ แรงงานจังหวัด เชียงราย 2. เรือนจำกลาง เชียงราย

จากปัญหาที่สำคัญทั้ง 5 ปัญหา ได้มีการมอบหมายให้แต่ละฝ่ายเป็นผู้รับผิดชอบ ไปดำเนินการตามตารางแสดงการดำเนินงานโครงการ โดยเมื่อเจ้าหน้าที่เทศบาลและเจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับทราบถึงปัญหาจากการประชุมประชาคมชาวบ้านของในแต่ละชุมชนและได้กำหนดผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานกิจกรรมแล้ว นำรายละเอียดดังกล่าวแจ้งให้ผู้บริหารเทศบาลผู้บริหารของสถานีตำรวจ และคณะทำงานทราบ เป็นการประชุมร่วมกัน รวมทั้งผู้นำชุมชนได้เข้ารับฟังเพื่อกำหนดนโยบายแนวทางในการพัฒนาชุมชนของทั้ง 3 ชุมชนต่อไป และอบรมให้ความรู้แก่คณะทำงานและแกนนำ ผู้นำชุมชน เกี่ยวกับนโยบายและแนวทางในการพัฒนาตามโครงการ Heart Land ก่อนที่จะไปดำเนินการแก้ไขปัญหามุมชนต่อไป โดยได้มีการเริ่มดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ตามลำดับดังนี้

4.2.1 โครงการสร้างความสะอาดในชุมชน

จากการที่ได้มีการระดมวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนทั้ง 3 ชุมชน จนนำไปสู่การมอบหมายในการดำเนินงานของแต่ละฝ่าย เทศบาลนครเชียงรายได้ให้ชาวบ้านของทั้ง 3 ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจในการเริ่มดำเนินงานกิจกรรมที่ทางชุมชนต้องการจะแก้ไขและพัฒนาเป็นอันดับแรก ซึ่งจากการประชุมหารือร่วมกัน ได้ข้อสรุปของการดำเนินกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายใต้โครงการ Heart Land คือ โครงการสร้างความสะอาดในชุมชน ที่มุ่งเน้นให้ประชาชนร่วมมือกันระดมการพัฒนาสร้างความสะอาดในชุมชน โดยมุ่งให้ประชาชนในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญในที่อยู่อาศัยบ้านเรือนของตนเองให้มีความสะอาด และต้องทำให้ชุมชนของตนเองสะอาดด้วย เป็นการเสริมสร้างความเข้าใจและความสามัคคีระหว่างคนในชุมชน ให้เกิดความตระหนักและมีจิตสำนึกร่วมกันในการดูแลรักษาชุมชนของตนเอง เพราะที่ผ่านมาชาวบ้านของทั้ง 3 ชุมชน เพิกเฉยไม่ตระหนักและให้ความสนใจในการพัฒนาชุมชนที่อยู่อาศัยของตนเอง เนื่องจากชาวบ้านไม่ทราบว่าตนเองจะถูกขับไล่ออกจากพื้นที่ชุมชนไปเมื่อใด เทศบาลจึงได้มอบหมายให้ผู้นำชุมชนและแกนนำได้มีการจัดการประชุมประจำสัปดาห์ของแต่ละชุมชนสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ในการระดมความคิดแก้ไขปัญหา และหาแนวทางการพัฒนาร่วมกันของคนในชุมชน และกำหนดวันระดมการพัฒนาขึ้นสัปดาห์ละ 2 ครั้ง เช่น กำหนดให้ทุกวันอังคารและวันอาทิตย์เป็นวันดำเนินการพัฒนา ปรับปรุง และแก้ไขปัญหาาร่วมกันของคนในชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้การกำหนดวันประชุมและวันระดมการพัฒนาขึ้นอยู่กับแต่ละชุมชนเป็นผู้กำหนดเอง ประกอบไปด้วยหลายกิจกรรม คือ การจัดการขุดลอกรางระบายน้ำ การซ่อมแซมและทำความสะอาดถนน การปรับทัศนียภาพ ถางหญ้าในที่รกร้างว่างเปล่า โดยมีเจ้าหน้าที่ของเทศบาลและเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาคด้วย ซึ่งก่อนที่จะมีการพัฒนาชุมชน ได้มีการลงพื้นที่สำรวจชุมชนเกี่ยวกับสภาพของปัญหา เช่น การอุดตันของรางระบายน้ำ สำรวจว่ามีการอุดตันอย่างไร เกิดจากสาเหตุใด และมีพื้นที่ใดบ้างของชุมชนที่มีการอุดตันของรางระบายน้ำ หรือสำรวจว่ามีพื้นที่รกร้างในพื้นที่ใดบ้าง

ถนนหนทางมีการชำรุดเสียหายอย่างไร เป็นต้น ซึ่งในการสำรวจชุมชน นายกเทศบาลนครเมือง เชียงราย ผู้กำกับการสำรวจ ปลัดอำเภอ เจ้าหน้าที่เทศบาล และเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าสำรวจสภาพ ปัญหาเพื่อหาแนวทางการพัฒนาในโครงการสร้างความสะอาดร่วมกัน และรับทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกับประชาชนในชุมชน เมื่อมีการลงพื้นที่สำรวจชุมชนพร้อมกันทุกฝ่ายแล้ว แกนนำชุมชนก็จะทำการประชุมภายในชุมชน เพื่อร่วมกันวางแผนแก้ไขปัญหาคตามวันที่กำหนดให้มีการประชุมทุกสัปดาห์ โดยทางเทศบาลจะมอบหมายให้แกนนำชุมชนเป็นผู้ดำเนินแก้ไขปัญหาก่อนเป็นอันดับแรก ให้ดำเนินการปรึกษาหารือกันภายในชุมชน และนำผลสรุปหรือข้อตกลงที่ได้เสนอให้เทศบาลทราบ พร้อมทั้งปัญหาที่ต้องการจะได้รับความช่วยเหลือ ว่าต้องการให้เทศบาลเข้าไปช่วยเหลือในเรื่องใดบ้าง การดำเนินกิจกรรมเช่นนี้ ทำให้ภาระหน้าที่ส่วนใหญ่ของทางเทศบาลนคร เชียงรายจะเป็นการสนับสนุนให้ความช่วยเหลือในเรื่องของวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ในการพัฒนาชุมชนในโครงการสร้างความสะอาดภายในชุมชน ได้แก่ อุปกรณ์สำหรับชุดลอกรางระบายน้ำ รดจัดเก็บกิ่งไม้ ขยะ รถบรรทุกน้ำล้างทำความสะอาดถนนในชุมชน ส่วนของแรงงาน กำลังคน ก็จะเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของคนในชุมชนร่วมกัน ซึ่งในการทำสะอาดต่าง ๆ ภายในชุมชนไม่เพียงแต่คนในชุมชนเท่านั้นที่ร่วมมือกัน แต่ก็จะมีการประสานขอความร่วมมือจากชุมชนข้างเคียงในพื้นที่บริเวณใกล้เคียงกัน เพราะทั้ง 3 ชุมชน คือ ชุมชนราชเขาดำรง ชุมชนดอยทอง และชุมชนวัดพระแก้ว เป็นชุมชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่เดียวกัน ก็จะมีการขอความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามความสมัครใจ ซึ่งในกิจกรรมโครงการสร้างความสะอาดในแต่ละชุมชนก็จะผลัดเปลี่ยนกันทำในแต่ละชุมชน ถ้าวันนี้ชุมชนใดใน 3 ชุมชนมีการทำกิจกรรม อีก 2 ชุมชนที่เหลือก็จะมาร่วมมือให้ความช่วยเหลือ อีกทั้งยังเป็นการประสานความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันของทั้ง 3 ชุมชน ภายใต้โครงการ Heart Land เพื่อสร้างจิตสำนึกและความสามัคคีขึ้นภายในชุมชนและระหว่างชุมชน โดยมีเทศบาลนครเมืองเชียงรายเป็นผู้คอยดูแลและให้ความช่วยเหลือ

กิจกรรมโครงการสร้างความสะอาดนี้ เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายใต้ปัญหาที่เกี่ยวกับทางโครงสร้างกายภาพของชุมชน ในเรื่องสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยที่ชุมชนจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการแก้ไข เป็นปัญหาแรกที่ทางชุมชนสามารถที่จะดำเนินการได้ด้วยตนเองทันที โดยมีเทศบาลนครเมืองเชียงรายให้ความช่วยเหลือ ส่วนในปัญหาอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่อยู่อาศัย ซึ่งก็คือปัญหาสาธารณูปโภคที่สำรวจพบ เทศบาลก็ได้รับผิดชอบและประสานติดต่อแก้ไขให้ ได้แก่ การติดตั้งไฟฟ้า ซ่อมแซมถนน ระบบโทรศัพท์ ระบบป้องกันภัย และนำเข้าแผนพัฒนาเทศบาลในปี 2548 ด้วย อีกทั้งยังประสานงานกับธนาคารพื้นที่จังหวัด เชียงราย ให้ได้รับทราบถึงแนวทางในการพัฒนาพื้นที่พร้อมทั้งการเจรจาขอให้ชาวบ้านสามารถเช่าอาศัยอยู่ในพื้นที่ในระยะยาวต่อไปด้วย เพราะทั้ง 3 ชุมชน เป็นที่ดินที่เป็นทรัพย์สินของราชพัสดุ (กรมธนารักษ์) ทางเทศบาลเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการให้ โดยได้เริ่มดำเนินการไปพร้อมๆ กับการพัฒนาชุมชนตามโครงการสร้างความสะอาด

โดยทั้งนี้ทางเจ้าหน้าที่เทศบาล มุ่งเน้นว่าให้ชาวบ้านได้วิเคราะห์และหาแนวทางแก้ไขปัญหาพร้อมกันเอง ที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นด้วยกิจกรรมที่ชาวบ้านได้คิดขึ้นมาเอง โดยกล่าวว่า “เพราะปัญหามาจากตัวของเขาเอง และเขาต้องเป็นผู้ดำเนินการร่วมกัน ความช่วยเหลือต่างๆ ก็ต้องมาจากพวกเขาเองเป็นหลักสำคัญ เพื่อที่เขาจะสามารถพัฒนาปรับปรุงชุมชนที่เขาอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างที่เขาเป็นอยู่ ด้วยสภาพและวิถีชีวิตแบบเดิมๆ ให้เหมาะสมกับตัวเขา โดยที่เทศบาลนครเชียงรายเป็นผู้ให้การสนับสนุน เป็นพี่เลี้ยงและเป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษา ซึ่งจะเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วยตัวของชุมชนเอง” การดำเนินกิจกรรมในครั้งนี้ ชาวบ้านของทั้ง 3 ชุมชน จึงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างมาก ทั้งการมีส่วนร่วมในการร่วมบริจาคทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ รวมถึงกำลังแรงกายในการทำกิจกรรมร่วมกันภายในชุมชนและระหว่างชุมชน โดยมีเทศบาลคอยให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนอุปกรณ์เพื่อเอื้อต่อการทำกิจกรรมของชาวบ้านในโครงการ

4.2.2 โครงการอบรมผู้นำชุมชนและเยาวชนด้านยาเสพติด และโครงการสุ่มตรวจหาสารเสพติดในกลุ่มวัยรุ่นและกลุ่มเสี่ยง

โครงการนี้เป็นความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่สถานีตำรวจภูธร อำเภอเมืองเชียงรายเป็นผู้ดำเนินการ และทางเทศบาลเป็นผู้ให้ความร่วมมือให้ความช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ สภ.เมืองเชียงรายที่ได้รับมอบหมายในปัญหาเสพติดนี้ เห็นว่าปัญหาเสพติดเป็นปัญหาที่สำคัญ และเป็นปัญหาที่กำลังแพร่ระบาดอย่างหนักภายใน 3 ชุมชน จึงได้มีการเริ่มดำเนินการต่อจากโครงการสร้างความสะอาดที่ได้เริ่มดำเนินการมาสักระยะหนึ่งแล้ว ซึ่งได้จัดให้มีกิจกรรมโครงการขึ้นมา 2 โครงการ เป็นโครงการอบรมเกี่ยวกับยาเสพติด และเป็นโครงการสุ่มตรวจหาสารเสพติดในกลุ่มวัยรุ่นและกลุ่มเสี่ยงเพื่อคัดค้น ป้องกัน และปราบปรามผู้ค้าและผู้เสพ โดยในโครงการอบรมได้แบ่งเป็นโครงการอบรมผู้นำชุมชนเพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็งป้องกันภัยยาเสพติด และโครงการอบรมเยาวชนด้านยาเสพติด มีเจ้าหน้าที่ตำรวจ สภ.เมืองเชียงราย เป็นผู้ดำเนินการ โดยให้ศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด ตำรวจภูธร ภาค 5 เป็นวิทยากรหลักในการให้ความรู้และประสานให้ทางเทศบาลนครเชียงรายส่งเจ้าหน้าที่เป็นวิทยากรเสริมร่วมในการอบรม พร้อมทั้งคอยเป็นที่ปรึกษาและระหว่างการอบรมด้วย โดยทำการจัดอบรมในแต่ละชุมชนทั้ง 3 ชุมชน ส่วนโครงการสุ่มตรวจหาสารเสพติดในกลุ่มวัยรุ่นและกลุ่มเสี่ยงเพื่อคัดค้น ป้องกัน และปราบปรามผู้ค้าและผู้เสพ เทศบาลนครเมืองเชียงรายได้ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ สภ.เมืองเชียงราย อาสาสมัครตำรวจเทศบาลนครเชียงราย(สายตรวจอาสา/ ตำรวจบ้าน) และผู้นำชุมชน ออกทำการตรวจค้นบ้านและสุ่มตรวจปัสสาวะภายในชุมชนทั้ง 3 ในช่วงเวลา กลางคืน ครั้งแรกเข้าตรวจ จำนวน 69 ราย พบสารเสพติด 6 ราย และครั้งที่ 2 จำนวน 29 ราย พบสารเสพติด 2 ราย ซึ่งทางเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ทำการติดตามดูแลต่อไป จากการสุ่มตรวจทำให้

ยาเสพติดที่แพร่ระบาดทั้ง 3 ชุมชน มีจำนวนน้อยลง มีการตรวจและจับกุมอย่างกวาดขันทำให้ปัญหานี้ได้รับแก้ไขเป็นอย่างดี เป็นการควบคุมไม่ให้เกิดการแพร่ระบาดอย่างหนักต่อไปและทำให้ประชาชนในชุมชนรู้สึกปลอดภัย อีกทั้งประชาชนก็ได้ให้ความร่วมมือในการให้เบาะแสและการตรวจค้นด้วยดี

4.2.3 การปลูกต้นไม้และเปิดจุดอ่านหนังสือในชุมชน

ภายใต้โครงการ Heart Land นี้ นอกจากจะมีการทำความสะอาดชุมชนแล้วยังมีการปรับปรุงทัศนียภาพภายในชุมชน ด้วยการปลูกต้นไม้ คือ ต้นอินทนิลน้ำ ที่ทางเทศบาลนครเชียงรายได้กำหนดขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของโครงการ Heart Land และเพื่อให้ชุมชนมีความร่มรื่น สวยงาม โดยมอบให้ชาวบ้านในชุมชนของทั้ง 3 ชุมชน เป็นผู้ดูแลต้นไม้เหล่านี้ ซึ่งทางชุมชนมอบหมายให้แต่ละบ้าน หากบ้านใดมีการปลูกต้นไม้ไว้หน้าบ้านก็ให้บ้านหลังนั้นเป็นผู้คอยดูแล ซึ่งต้นไม้ที่ปลูกนี้จะเป็นสัญลักษณ์แสดงให้ทราบว่าชุมชนได้มีการดำเนินการโครงการ Heart Land แล้ว และก็จะมีการขยายโครงการนี้ไปยังชุมชนต่าง ๆ ทั้ง 60 ชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงรายต่อไป เพื่อพัฒนาให้ชุมชนต่างๆ เป็นชุมชนเข้มแข็งและเป็นชุมชนที่น่าอยู่อย่างยั่งยืนในอนาคต นอกจากนี้ทางเทศบาลนครเชียงรายยังได้จัดทำสถานที่สำหรับอ่านหนังสือของแต่ละชุมชนหรือห้องสมุดชุมชน เพื่อให้ชาวบ้านได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ พร้อมทั้งเพิ่มพูนความรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ และช่วยกันดูแลรักษาสถานที่อ่านหนังสือของชุมชน โดยการจัดทำสถานที่อ่านหนังสือนี้ เทศบาลได้ดำเนินการจัดสรรงบประมาณให้ชุมชนละ 10,000 บาท ในการจัดหาหนังสือให้แต่ละชุมชน และมอบหมายให้ชาวบ้านในชุมชนเป็นผู้ดูแล ซึ่งในแต่ละชุมชนก็ได้ให้กลุ่มเยาวชนเป็นผู้คอยดูแล และร่วมกันบริหารจัดการห้องสมุดชุมชนของตนเองในการให้บริการยืมหนังสือ เพื่อเป็นการเสริมสร้างให้เยาวชนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และหันมาสนใจรักในการอ่านมากขึ้น ทั้งสองเป็นกิจกรรมที่ทางเทศบาลเป็นผู้ริเริ่มให้ โดยมอบหมายให้ชาวบ้านเป็นผู้ดำเนินการในฐานะเจ้าของชุมชน เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือให้ชาวบ้านในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบการดำเนินงานร่วมกัน

4.2.4 กิจกรรมการแข่งขันกีฬาต้านยาเสพติด

กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการปรึกษาหารือร่วมกันของผู้นำชุมชนและชาวบ้านของทั้ง 3 ชุมชน ที่ต้องการเชื่อมสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันระหว่างคนในชุมชนและระหว่างชุมชนที่อยู่ภายใต้โครงการ Heart Land และมุ่งให้คนในชุมชนและเยาวชนห่างไกลจากยาเสพติด จึงได้จัดกิจกรรมนี้ขึ้นมา ซึ่งทางชุมชนก็ได้นำไปเสนอให้ทางเทศบาลนครเชียงราย และ สภ.เมืองเชียงราย รับทราบเกี่ยวกับกิจกรรมนี้ พร้อมกันนี้ทางเทศบาลและสภ.เมืองเชียงรายก็ได้ให้การสนับสนุนอุปกรณ์การแข่งขันและเข้าร่วมกิจกรรมกับชาวบ้านในชุมชนด้วย และทางชุมชนก็เป็นผู้ระดมทุนในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ด้วยตนเองเป็นสำคัญ ซึ่งการแข่งขัน

กีฬาประกอบด้วยกีฬาหลากหลายประเภท อาทิ การแข่งขันฟุตบอล ตะกร้อ การแข่งขันกีฬาพื้นบ้านต่างๆ เป็นต้น โดยได้จัดการแข่งขันขึ้น 2 วัน ในวันเสาร์และวันอาทิตย์ที่ชาวบ้านสะดวกสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากชาวบ้านทั้ง 3 ชุมชนในการเข้าร่วม สร้างความสามัคคีให้แก่คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี และการดำเนินกิจกรรมนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

4.2.5 การอบรมและศึกษาดูงานการแก้ไขปัญหาชุมชนแออัดเรื่องที่อยู่อาศัย

ในการพัฒนาชุมชน เทศบาลนครเชียงรายได้สังเกตเห็นว่า การพัฒนาชุมชนไม่ใช่เพียงแต่การลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหาเท่านั้น แต่จะต้องมีการวางแผนที่จะพัฒนาชุมชนต่อไปในอนาคตให้ดียิ่งขึ้นด้วย ที่จะทำให้ประชาชนในชุมชนได้อยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จึงได้มีการประสานร่วมกับการเคหะแห่งชาติ ที่ได้มีการจัดทำโครงการบ้านมั่นคง เทศบาลนครเชียงรายจึงได้ให้ชุมชนทั้ง 3 ชุมชน เข้าร่วมโครงการ เพื่อจะได้ศึกษาและเรียนรู้การพัฒนาที่อยู่อาศัย และได้นำตัวอย่างและความรู้เหล่านั้นที่ได้มาปรับใช้ในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ถึงแม้ทั้ง 3 ชุมชน จะประสบปัญหาไม่ได้เป็นเจ้าของพื้นที่ แต่ทางเทศบาลนครเชียงรายก็ต้องการที่จะให้ตัวแทนของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชนหรือแกนนำหรือชาวบ้านได้ไปศึกษาดูตัวอย่างเพื่อเพิ่มความรู้ สามารถที่จะนำมาปรับใช้ในการพัฒนาของชุมชนตนเองได้ แต่ละชุมชน จึงได้มีการนำแกนนำชุมชนไปอบรมและศึกษาดูงานการแก้ไขปัญหาชุมชนแออัดเรื่องที่อยู่อาศัยในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร อุรุษยา ชลบุรี ระยอง และชุมชนบึงคูก เทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ โดยมีหวังว่า จะช่วยให้กลุ่มแกนนำได้มีความรู้ สามารถที่จะนำตัวอย่างเหล่านั้นมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขและพัฒนาชุมชนของตนเองให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ ถึงแม้จะไม่ได้เป็นพื้นที่ของตนเองเป็นผู้ครอบครอง แต่ก็อยากให้เกิดความตระหนักและรักในพื้นที่ที่ตนอาศัยอยู่ ช่วยกันพัฒนาชุมชนของตนเองเป็นชุมชนที่น่าอยู่ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชนเองว่าจะพัฒนาให้อยู่อย่างสุขสบายอย่างไร เป็นการพัฒนาปรับปรุงชุมชนที่อยู่ได้ด้วยตนเองอย่างที่เป็นอยู่ ด้วยสภาพเดิม ๆ แต่ให้เหมาะสมกับตนเอง ไม่ต้องเลิกหรุ แต่เป็นตัวของตัวเอง จะเป็นการพัฒนาที่เกิดมาจากเขาเอง เพราะไม่มีใครรู้ดีไปกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนจึงจะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนได้

4.2.6 การศึกษาดูงานที่ศูนย์พัฒนาฝีมือและแรงงานจังหวัดเชียงรายและเรือนจำกลางจังหวัดเชียงราย

การศึกษาดูงานอาชีพนี้ เกิดขึ้นจากการที่ชาวบ้านของทั้ง 3 ชุมชนประสบกับปัญหาการว่างงานและมีรายได้น้อย โดยชาวบ้านในชุมชนได้มีการปรึกษารื้อกับผู้นำชุมชนได้แจ้งถึงความต้องการที่อยากจะประกอบอาชีพ ทั้งนี้ผู้นำชุมชนเห็นว่าชาวบ้านมีความสามารถและชำนาญในเรื่องใด ทางผู้นำชุมชนจึงประสานงานไปทางเทศบาลนครเชียงรายในเรื่องการพัฒนา

อาชีพของคนในชุมชน ซึ่งเทศบาลนครเชียงรายก็ได้ประสานกับศูนย์พัฒนาฝีมือและแรงงานจังหวัด เชียงรายและเรือนจำกลางเชียงราย เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้เข้าไปศึกษาดูงานต่างๆ อาทิ การ เย็บปักถักร้อย งานช่างไม้ ของชำร่วย เป็นต้น เพื่อเป็นความรู้ในการพัฒนาอาชีพของตนต่อไป และเพื่อให้เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพหารายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้สำหรับคนใน ชุมชนผู้ว่างงานและมีรายได้น้อย

ส่วนในปัญหาอื่นๆ ก็ได้มีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ด้วยตามมาภายหลัง เช่น จัด อบรมการป้องกันอุบัติเหตุด้านจราจรสำหรับชุมชนที่มีปัญหาอุบัติเหตุด้านจราจร ให้ความรู้เพื่อลด ปัญหาการเกิดอุบัติเหตุ โดยสภ.เมืองเชียงราย และเทศบาลยังได้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคน ในชุมชนภายใต้โครงการ Heart Land ในกิจกรรมและการดำเนินงานต่างๆ ได้แก่ การ ประชาสัมพันธ์ข่าวสารด้านสุขภาพ การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ การรักษาพยาบาลเบื้องต้นในศูนย์ สาธารณสุขมูลฐาน การรณรงค์ป้องกันโรคต่าง ๆ และการสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสในชุมชน

การดำเนินการงานกิจกรรมต่างๆ ในโครงการ Heart Land ที่กล่าวมานั้น เทศบาล นครเชียงรายได้พยายามที่จะส่งเสริมให้ชาวบ้านของทั้ง 3 ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการ พัฒนาปรับปรุงและแก้ไขปัญหาชุมชนได้ด้วยตนเอง และเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุดในฐานะเจ้าของ ชุมชน ซึ่งทางเทศบาลก็ได้เข้าไปมีบทบาทที่หลากหลายแตกต่างกันไปในแต่ละกิจกรรม โดยเน้น การทำหน้าที่ของการเป็นที่เลี้ยงในการเอื้อประโยชน์และความช่วยเหลือต่างๆ เป็นสำคัญ และให้ กลุ่มแกนนำไม่ว่าจะเป็นประธานชุมชน กรรมการชุมชน และกรรมการกลุ่มกิจกรรมต่างๆ อาทิ กลุ่มแกนนำ อสม. กลุ่มแกนนำแม่บ้าน ได้เข้ามามีส่วนช่วยเทศบาลในการเป็นตัวเชื่อมระหว่าง เทศบาลกับชาวบ้าน ให้กลุ่มแกนนำเหล่านี้เป็นทั้งตัวแทนของเทศบาลและตัวแทนของชาวบ้าน เพื่อ เชื่อมสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ซึ่งเทศบาลจะให้ตัวแทนกลุ่มแกนนำเหล่านี้เป็นผู้ประสานให้ชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินโครงการด้วย กลุ่มบุคคลเหล่านี้จึงมีส่วนสำคัญในการช่วยเทศบาลในการดึง ให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมในโครงการ โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้นมาครั้งล่าสุด เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2549 เป็นการจัดอบรมแกนนำชุมชน เยาวชน และชาวบ้าน ชุมชนละ 40 คน มีจุดมุ่งหมายที่จะใช้ พุทธศาสนาช่วยอบรมและขัดเกลาจิตใจให้พัฒนาตนเองไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม ให้พระเป็น วิทยาการผู้ให้ความรู้ในการอบรมเรื่อง “วิชิชนะใจตนเองด้วยพุทธปรัชญา” โดยเทศบาลนครเชียงราย เล็งเห็นว่า ศาสนาและศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นมีความผูกพันกับวิถีชีวิตของคนในสังคมของ ชาวภาคเหนือ ที่คนส่วนใหญ่ล้วนตระหนักและให้ความสำคัญมาเป็นเวลานาน เป็นสิ่งที่จะช่วยหล่อ หลอมจิตใจของประชาชนให้คิดและกระทำในสิ่งที่ดี ถูกต้องเหมาะสม สามารถนำหลักธรรมหลัก ปฏิบัติทางศาสนา มาช่วยในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชน ให้อยู่อย่างมีความสุขได้

4.3 ผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ (Heart Land)

4.3.1 การจัดการกับปัญหา

จากการมีโครงการ Heart Land ขึ้นมา ได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน นำร่องทั้ง 3 ชุมชน ทั้งในด้านของความสามารถในการจัดการกับปัญหา สภาพแวดล้อมชุมชน เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีขึ้น มีการร่วมตัวกันมากขึ้น โดยเจ้าหน้าที่เทศบาลมองว่า “ชาวบ้านสามารถที่จะอยู่กันได้ สามารถที่จะจัดการกับปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนเองได้ดีขึ้น เพราะมีการรวมกลุ่มของคนในชุมชนที่จะแก้ปัญหาด้วยตัวของชาวบ้าน และชาวบ้านให้ความร่วมมือกันมากขึ้น เพราะปัญหาที่เอามาให้เทศบาลแก้ไขจะค่อนข้างน้อย” เช่นเดียวกับชาวบ้านที่ส่วนใหญ่ก็มีความเห็นว่า “คนในชุมชนมีความสามัคคีกันมากขึ้นกว่าแต่ก่อน รู้จักและพูดคุยกันมากขึ้น มีความสัมพันธ์ไปในทางที่ดีขึ้น” โดยเห็นได้จากการทำกิจกรรมต่างๆ หลังจากโครงการ Heart Land เช่น เมื่อมีการจัดกิจกรรมในชุมชนในโอกาสเทศกาลต่างๆ อาทิ วันสงกรานต์ ก็จะมีการจัดกิจกรรมทำบุญตักบาตรร่วมกันในวันขึ้นปีใหม่ไทยทางภาคเหนือ มีการจัดกิจกรรมรดน้ำคำหัวขอพรผู้สูงอายุภายในชุมชน ชาวบ้านแต่ละคนก็จะเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจมากขึ้นและร่วมแรงร่วมใจกันจัดกิจกรรมเหล่านี้มากขึ้นด้วยเช่นกัน หรือในส่วนของโครงการพัฒนาชุมชน ก็ยังคงมีการพัฒนาร่วมกันตลอดในโอกาสสำคัญๆ เช่นกัน เพื่อให้ชุมชนยังคงเกิดความน่าอยู่และสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยเช่นเดียวกับการทำโครงการ Heart Land ที่ผ่านมา อาทิ วันเข้าพรรษา ก็จะมีการร่วมกันทำความสะอาดวัดและชุมชน การร่วมตัวกันทำกิจกรรมของชาวบ้านในการจัดการเรื่องต่างๆ จึงทำได้ดีมากขึ้น ส่วนปัญหาที่เอามาให้เทศบาลนครเชียงรายแก้ไขค่อนข้างน้อย เช่น ปัญหาที่อ่อนแอสุดต้น ชาวบ้านก็จะรวมกลุ่มกันแก้ไขเอง แต่จะขอวัสดุอุปกรณ์จากเทศบาลนครเชียงรายมาใช้ในการดำเนินการ เป็นต้น ซึ่งการร่วมตัวกันของชาวบ้านทั้ง 3 ชุมชน เกิดขึ้นเพราะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว ถ้าตนเองไม่ช่วยเหลือผู้อื่น เขาก็จะไม่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่นเช่นกัน อีกทั้งความเป็นอยู่ของคนในชุมชนมีความแตกต่างกันทางสังคมค่อนข้างน้อย เพราะส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษา ฐานะค่อนข้างยากจน ทำให้มีช่องว่างระหว่างคนในชุมชนน้อย การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับคนในชุมชนเพื่อการดำรงชีวิต และทางเทศบาลมองว่า การที่ชาวบ้านในชุมชนรวมกลุ่มกันดำเนินการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง เป็นการแก้ไขและพัฒนาที่ยั่งยืนได้ดีกว่าที่จะให้เทศบาลเข้าไปดำเนินการ เพราะเป็นการสร้างจิตสำนึก ตระหนักรักในถิ่นที่ตนอาศัย ซึ่งจะสร้างให้เกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของและพร้อมที่จะจัดการสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเอง เทศบาลนครเชียงรายจึงได้เริ่มที่จะหยุดเป็นผู้ดำเนินการให้ชุมชน แต่จะให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการเองเป็นสำคัญ จึงทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนทั้ง 3 ชุมชน ณ ปัจจุบันนี้ ได้รับการแก้ไขโดยคนในชุมชน เพราะหลังจากที่ดำเนินการโครงการ Heart Land มาแล้ว ในขณะนี้ชาวบ้านสามารถจะรวมกันกันแก้ไขปัญหาในชุมชนหรือร่วมกันพัฒนาชุมชนได้ เป็นไป

ด้วยดีมากขึ้น และการดำเนินการต่อไปของเทศบาลก็คือ การให้ชาวบ้านในแต่ละชุมชนเป็นผู้เสนอโครงการหรือกิจกรรมขึ้นมาเองที่ชาวบ้านต้องการจะแก้ไขหรือพัฒนาเองเป็นสำคัญ และเทศบาลจะเป็นผู้คอยให้คำแนะนำและความช่วยเหลือ ที่จะเป็นการพัฒนาทำให้ชุมชนเป็นชุมชนที่เข้มแข็งยิ่งขึ้น และส่งผลให้เกิดการพัฒนาเมืองน่าอยู่ต่อไปในอนาคต

4.3.2 การรับมือกับปัญหาในอนาคต

หลังจากที่มีการดำเนินโครงการ Heart Land ขึ้นมาได้ นำไปสู่การสร้างโครงการใหม่ เพื่อมารองรับในการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยชาวบ้านเห็นว่า ปัญหาต่างๆ ได้รับการแก้ไขปัญหาไปได้ด้วยดี และสามารถที่จะพัฒนาชุมชนต่อไปให้ดีขึ้นได้ แต่มีปัญหานึงที่ผู้นำชุมชนและชาวบ้านยังคงวิตกกังวล ก็คือ ปัญหาหยาเสพติด ที่ขณะนี้ในระยะของการดำเนินงานโครงการ ปัญหาหยาเสพติดภายในชุมชนลดน้อยลงอย่างมาก เพราะผู้เสพได้รับการบำบัดรักษาและผู้ค้าก็ถูกจับกุม สามารถที่จะควบคุมไม่ให้เผยแพร่ระบาดไปมากกว่านี้ได้ แต่ชาวบ้านก็วิตกว่า หากโครงการนี้สิ้นสุดลงอาจจะทำให้ยาเสพติดภายในชุมชนกลับมาแพร่ระบาดอีก ทางผู้นำชุมชนและชาวบ้านจึงได้ปรึกษารือกับทางเทศบาลนครเชียงรายและเจ้าหน้าที่สภอ.เมืองเชียงรายถึงแนวทางการรับมือกับปัญหานี้ จากการปรึกษารือร่วมกันของทุกฝ่ายจึงได้มีการจัดตั้งโครงการอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน หรือที่เรียกว่า อปพร. ขึ้น เป็นโครงการที่ต่อ ยอดเกิดขึ้นมาจากโครงการ Heart Land ที่มุ่งเน้นการเฝ้าระวังปัญหาหยาเสพติดภายในชุมชน รวมไปถึงการเฝ้าระวังภัยต่างๆ ในชุมชนด้วย ซึ่งจากโครงการนี้ ทำให้แต่ละชุมชนใน 3 ชุมชนนี้ ได้แต่งตั้งบุคคลในชุมชนเป็น อปพร.ประจำชุมชนขึ้น เพื่อสอดส่องดูแลเรื่องยาเสพติดและภัยต่างๆ มีการจัดทำศูนย์อปพร. ในแต่ละชุมชน ซึ่งชาวบ้านเป็นผู้ดำเนินการเอง และขอความร่วมมือให้ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจ สภอ.เมืองเชียงรายเป็นผู้อบรมให้ความรู้ โดยบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้เป็น อปพร. จะได้รับการอบรมให้ความรู้เรื่องการเฝ้าระวังภัยต่างๆ รวมถึงปัญหาหยาเสพติด และการฝึกปฏิบัติภาคสนามในการออกตรวจตราจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งผู้เป็น อปพร.จะต้องทำหน้าที่ผลัดเปลี่ยนกันเฝ้าเวรยามและตรวจตราเฝ้าระวังภัยภายในชุมชนในแต่ละวัน ซึ่งโครงการนี้ ณ ปัจจุบันก็ยังคงดำเนินการอยู่ด้วยการดูแลของชาวบ้านร่วมกันเอง โดยทางเทศบาลนครเชียงรายไม่ได้เข้าไปร่วมดำเนินการแต่อย่างใด แต่ถ้ามีปัญหาอะไรชาวบ้านก็จะเข้าไปปรึกษากับทางเทศบาล ถือได้ว่าโครงการ อปพร. เป็นโครงการที่เกิดขึ้นมาจากการต่อยอดของโครงการ Heart Land ที่ชาวบ้านเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเองเป็นสำคัญ

ซึ่งผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการในดังกล่าว ทำให้เทศบาลนครเชียงรายมีการขยายโครงการ Heart Land ไปสู่ชุมชนอื่นๆ ที่เหลือในเขตเทศบาลนครเชียงราย ส่วนใน 3 ชุมชน คือ ชุมชนราชเดชดำรง ชุมชนคอยทอง และชุมชนวัดพระแก้วนั้น เทศบาลนครเชียงรายได้ปล่อยให้ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการต่อไป โดยเทศบาลนครเชียงรายจะอยู่ในฐานะผู้ให้ความช่วยเหลือ ผู้สนับสนุนและเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาแนะนำ เทศบาลจะวางมือและปล่อยให้

ให้ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการเอง เป็นผู้คิดโครงการหรือกิจกรรมขึ้นมารองรับเอง และเป็นผู้นำ
จัดหางบประมาณด้วยตนเอง ให้ผู้นำชุมชนเป็นสื่อกลางระหว่างชาวบ้านและเทศบาลที่จะประสาน
ให้ข้อมูลแก่เทศบาลในฐานะตัวแทนของชุมชน และในขณะเดียวกันก็เป็นผู้ประสานและ
ถ่ายทอดข้อมูลจากเทศบาลให้แก่ชาวบ้านด้วย ซึ่งจะเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่าง
ประชาชนกับเทศบาล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 อภิปรายผลการวิจัย

5.1.1 บทบาทของเทศบาลนครเชียงรายในการพัฒนาเมืองน่าอยู่

จากการศึกษาการดำเนินงานของเทศบาลนครเชียงรายภายใต้โครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนที่เข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ (Heart Land) เทศบาลนครเชียงรายได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญร่วมกับสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองจังหวัดเชียงรายในการดำเนินงานโครงการดังกล่าว ในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้ปกครองดูแลเขตพื้นที่ทั้ง 3 ชุมชนนำร่อง ประกอบไปด้วย ชุมชนราชเดชดำรง ชุมชนคอยทอง และชุมชนวัดพระแก้ว ซึ่งเทศบาลนครเชียงรายได้เป็นผู้ประสานขอความร่วมมือกับชาวบ้านให้เข้าร่วมในโครงการนี้ ทั้งนี้ทางเทศบาลนครเชียงรายได้ทำหน้าที่ในบทบาทที่หลากหลายแตกต่างกันไปในแต่ละกิจกรรมที่จัดให้มีการดำเนินงานขึ้นมา ซึ่งจากการดำเนินโครงการที่ผ่านมาพบว่า กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายใต้โครงการ Heart Land เกิดมาจากการนำปัญหามาเป็นตัวตั้งในการทำงาน โดยวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ ของชุมชนออกมา แล้วจากนั้นมอบหมายให้แต่ละฝ่ายที่สามารถแก้ไขปัญหานั้นในแต่ละประเด็นเป็นผู้รับผิดชอบไปดำเนินการ ซึ่งก็คือ เทศบาลนครเชียงราย สภอ.เมืองเชียงราย และชุมชน ซึ่งกิจกรรมที่เกิดจากปัญหาเหล่านี้ เทศบาลได้เข้ามามีส่วนทั้งในฐานะของผู้รับผิดชอบปัญหาโดยตรง เป็นผู้ดำเนินการ เป็นผู้ให้การสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือแก่ฝ่ายอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับปัญหาได้รับปัญหานั้นๆ ไป เทศบาลนครเชียงรายจึงมีบทบาทที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ของการดำเนินงาน เพื่อให้ประชาชนของโครงการได้เข้ามามีบทบาทสำคัญและมีส่วนร่วมมากที่สุดในฐานะเจ้าของชุมชน เป็นการเสริมสร้างการพัฒนาที่เน้นให้ประชาชนสามารถพัฒนาชุมชนของตนเองได้ด้วยตนเอง อันจะนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ของชุมชนต่อไป เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเห็นบทบาทที่ชัดเจนมากขึ้น จึงได้มีการวิเคราะห์บทบาทของเทศบาลนครเชียงรายออกเป็นบทบาทต่างๆ ตามที่ได้ศึกษาจากการดำเนินงานของเทศบาลนครเชียงรายในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการดำเนินงานโครงการ Heart Land โดยสรุปแบ่งออกเป็น 6 บทบาทด้วยกัน ดังต่อไปนี้

1. บทบาทผู้นำ ถือได้ว่าทางเทศบาลได้เริ่มต้นด้วยการนำโครงการ Heart Land มาสู่ 3 ชุมชนนำร่อง ร่วมกับสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองเชียงรายที่มุ่งเน้นพัฒนาพื้นที่ชุมชนแออัดหนาแน่นให้เป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ และสร้างจิตสำนึกของชุมชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาปรับปรุงและแก้ไขปัญหาต่างๆทั้งในด้านของความเป็นอยู่ คุณภาพชีวิต ความมั่นคงปลอดภัยในที่อยู่อาศัยและทรัพย์สิน ปัญหายาเสพติดและอาชญากรรม เทศบาลจึงได้เริ่มเข้ามาในบทบาทของผู้นำที่เป็นบทบาทแรกๆที่ก่อให้เกิดกระบวนการดำเนินงานโครงการ Heart

Land เป็นการนำเพื่อให้เกิดการพัฒนา ปรับปรุงและแก้ไขของชาวบ้านในชุมชนภายใต้โครงการ ฉะนั้นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดผลของการขับเคลื่อนของโครงการ เทศบาลต้องเป็นผู้นำให้แก่ชุมชน ทั้ง 3 ให้เข้าร่วมในการทำกิจกรรม เพื่อเป็นการชักจูงเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไปพร้อม ๆ กัน

การดำเนินงานกิจกรรมโครงการ Heart Land เทศบาลไม่เพียงเป็นผู้นำ กิจกรรมเข้ามา แต่เทศบาลยังมีบทบาทเป็นผู้นำในการทำให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวบ้าน ด้วย เทศบาลจึงเป็นผู้นำสำคัญในการทำกิจกรรมลำดับแรกที่จะก่อให้เกิดการดำเนินงานโครงการ Heart Land เทศบาลได้มีการนำแกนนำของชุมชนเข้าประชุมหารือร่วมกันก่อนที่จะเป็นการชี้แจง รายละเอียดโครงการให้เห็นถึงประโยชน์ของการดำเนินงานโครงการนี้ รวมไปถึงการแจ้งให้แก่วรรณชาวบ้านในชุมชนให้รับทราบด้วย เป็นการนำและชักจูงให้ชาวบ้านได้เกิดความสนใจและตระหนัก ในการที่จะพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขชุมชนของตนเองให้ดีขึ้น และทางเทศบาลนครเชียงรายยังได้ แสดงบทบาทของผู้นำในการทำกิจกรรมแรกที่จะก่อให้เกิดการกระตุ้นการเข้ามามีส่วนร่วมของ ชาวบ้านด้วยการทำงานเชิงรุก จากกรณีที่มีกิจกรรมลงพื้นที่สำรวจชุมชนในเรื่องสภาพปัญหาต่างๆ ในชุมชน เพื่อเป็นการแสดงให้ชาวบ้านได้เกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจว่า การดำเนินการ Heart Land นี้เกิดประโยชน์ต่อชาวบ้านในชุมชนทุกคน และเทศบาลพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลืออย่าง เต็มที่ เป็นการนำในการจุดประกายของการเริ่มต้นโครงการในการที่จะทำกิจกรรมต่อไปภายใต้ โครงการ Heart Land นี้ ซึ่งบทบาทนี้มีผลอย่างมากต่อชาวบ้านในชุมชนทั้ง 3 ชุมชน ที่เป็น แรงผลักดันสำคัญให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมจำนวนมากในการดำเนินงานโครงการ Heart Land

ดังนั้นบทบาทผู้นำของเทศบาลนครเชียงรายจึงประกอบไปด้วยบทบาทของผู้นำ โครงการ Heart Land เข้ามาเพื่อให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขชุมชน และบทบาทของผู้นำ ในการนำประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

2. บทบาทผู้ประสาน ในการดำเนินงานโครงการ Heart Land เป็นการพัฒนา และแก้ไขปัญหาเชิงบูรณาการในทุก ๆ ด้านของชุมชน การดำเนินงานจึงจำเป็นต้องมีการประสาน ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและองค์กรในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การ แก้ไขปัญหาอุปด้านด้วยผู้ที่ชำนาญและสามารถให้ความช่วยเหลือสนับสนุนหรือให้คำแนะนำแก่ ชาวบ้านได้ เทศบาลนครเชียงรายจึงมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการประสานงานกับหน่วยงานและ องค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาดำเนินงานร่วมกัน โดยได้ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ อาทิ ศูนย์ ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดตำรวจภูธร ภาค 5 เป็น วิทยากรอบรมให้ความรู้ในเรื่องยาเสพติด ราชพัสดุในเรื่องการขอเช่าพื้นที่อาศัยระยะยาวของชาวบ้านทั้ง 3 ชุมชน สถานีตำรวจภูธรอำเภอ เมืองเชียงรายในการร่วมมือกันคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ติดยาเสพติดภายในชุมชน และการเฝ้าระวังการ ระบาดของยาเสพติดในชุมชน เป็นต้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่าง

รอบด้านและบรรลุตามวัตถุประสงค์ภายใต้โครงการ Heart Land และสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างทันท่วงที่ไม่ล่าช้าจนเกินไป

การประสานงานของเทศบาลนครเชียงรายไม่เพียงแต่จะประสานความร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว เทศบาลยังทำหน้าที่เป็นผู้ประสานระหว่างชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน เมื่อชาวบ้านในชุมชนประสบกับปัญหาและต้องการความช่วยเหลือทางเทศบาลก็จะเป็นผู้ดำเนินการให้ โดยการประสานให้หน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องได้เข้ามาร่วมมือกันแก้ไขปัญหาที่ชาวบ้านในชุมชน เช่น เรื่องของที่อยู่อาศัยที่เขตพื้นที่ของชุมชนนำร่อง ทั้ง 3 ชุมชน เป็นพื้นที่ของราชพัสดุและเกิดปัญหาที่ชาวบ้านเกรงกลัวว่า หากดำเนินโครงการ Heart Land ไปแล้ว จะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์มากนัก เพราะชาวบ้านอาจจะถูกขับไล่ให้ออกจากพื้นที่ได้ การเกิดปัญหาเช่นนี้ก็จะเป็อุปสรรคในการที่จะดึงให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาได้ ดังนั้นเทศบาลจึงต้องเป็นผู้ทำหน้าที่ประสานให้ทั้งหน่วยงานราชพัสดุและชาวบ้าน ได้เข้ามาพูดคุยข้อตกลงร่วมกันในการแก้ไขปัญหาที่จะสามารถทำให้ชาวบ้านได้อาศัยอยู่ต่อในเขตพื้นที่ในระยะยาวได้ต่อไป เป็นต้น

บทบาทผู้ประสานงานของเทศบาลนครเชียงราย จึงเป็นทั้งผู้ประสานงานกับหน่วยงานและองค์กรอื่น ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาเชิงบูรณาการร่วมกับเทศบาล และยังเป็นผู้ประสานงานระหว่างหน่วยงานและองค์กรอื่น ๆ กับประชาชนเพื่อให้เข้าถึงปัญหาและสามารถแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้อย่างรอบด้านและครอบคลุม

3. บทบาทผู้ให้ความรู้ การดำเนินโครงการ Heart Land ให้ประสบความสำเร็จปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญก็คือ ความรู้ เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดกระบวนการคิดและการเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับการดำเนินงาน เทศบาลนครเชียงรายจึงจำเป็นที่จะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ชาวบ้านในชุมชน เพื่อให้เขาสามารถนำไปประยุกต์และพัฒนาชุมชนของตนเองต่อไปได้ บทบาทผู้ให้ความรู้ของเทศบาลบทบาทแรกก็คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการ Heart Land ที่จะต้องให้ชาวบ้านได้รับรู้และรับทราบ เพื่อให้เกิดกระบวนการคิดและเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของโครงการ และให้ความรู้ที่ชาวบ้านควรจะเข้าร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเองอย่างไรในโครงการ Heart Land นี้

นอกจากเทศบาลจะเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการ Heart Land แล้ว ยังจะต้องให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะดำเนินการในโครงการด้วย เพราะความรู้เป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านในการพัฒนาตนเองและชุมชนได้ เช่น ความรู้ในเรื่องของเทคนิคและวิธีการในการพัฒนาชุมชนว่าจะดำเนินแนวทางอย่างไร หรือความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการเกี่ยวกับห้องสมุดชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมโครงการ Heart land ที่มุ่งเน้นให้เยาวชนและคนในชุมชนรักการอ่านและเพิ่มความรู้ของตนเองจากการอ่านหนังสือ หรือความรู้ในการจัดการขยะภายในชุมชน การคัดแยกประเภทขยะ และการตั้งจุดสำหรับการทิ้งขยะ

เพื่อแก้ไขปัญหาการทิ้งขยะลงท่อระบายซึ่งเป็นสาเหตุของท่อระบายน้ำอุดตัน และเพื่อสร้างสุขอนามัยที่ดี ป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรค เป็นต้น

เทศบาลนครเชียงรายจึงเป็นผู้มีบทบาทในการให้ความรู้ทั้งในเรื่องของโครงการ Heart Land และความรู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้โครงการที่จะช่วยเสริมความรู้และความเข้าใจแก่ชาวบ้าน เกิดกระบวนการเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับการทำกิจกรรม

4. บทบาทผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ บทบาทนี้ถือว่าเป็นบทบาทที่ควบคู่กันไปกับบทบาทของผู้ให้ความรู้ เพราะไม่เพียงแต่จะให้ความรู้แต่จะต้องเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำแก่ชาวบ้านด้วย เพราะโครงการ Heart Land เทศบาลจะให้ชาวบ้านเป็นผู้คิดค้นปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งกิจกรรมที่เกิดขึ้นก็มาจากปัญหาที่ชาวบ้านค้นพบและต้องการที่จะพัฒนาปรับปรุงและแก้ไข ปัญหาเหล่านี้ การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวบ้าน เทศบาลจึงต้องคอยให้คำปรึกษาแนะนำแก่ชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านต้องการ ในฐานะของการเป็นพี่เลี้ยงในการดำเนินกิจกรรมที่จะต้องคอยให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้ชาวบ้านสามารถดำเนินกิจกรรมได้ด้วยตนเอง เช่น การจัดแข่งขันกีฬาต่อต้านยาเสพติด เป็นกิจกรรมที่เกิดจากผู้นำชุมชนและชาวบ้านเป็นผู้คิด โครงการนี้ขึ้นมา เพื่อสร้างความสามัคคีระหว่างคนในชุมชนและระหว่างชุมชนทั้ง 3 ด้วย เมื่อชาวบ้านได้มีการกำหนดโครงการนี้ขึ้นมา ก็นำเรื่องดังกล่าวไปปรึกษาหารือกับทางเทศบาลในการดำเนินงาน เพื่อให้การจัดแข่งขันได้รับความร่วมมือและได้รับการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากเทศบาล ในฐานะพี่เลี้ยงของโครงการที่จะให้คำแนะนำปรึกษาได้การดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เป็นต้น ซึ่งในทุกกิจกรรมภายใต้โครงการ Heart Land เจ้าหน้าที่เทศบาลจึงทำหน้าที่ในการเป็นพี่เลี้ยงร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะคอยให้คำแนะนำและปรึกษาแก่ชาวบ้านเป็นสำคัญ

5. บทบาทผู้สนับสนุน เนื่องจากในการดำเนินงานโครงการ Heart Land มุ่งเน้นให้ชาวบ้านเป็นผู้เข้ามามีบทบาทสำคัญที่สุด เทศบาลนครเชียงรายจึงอยู่ในฐานะของพี่เลี้ยงที่จะให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนแก่ชาวบ้านในชุมชนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในเรื่องของงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ ทั้งนี้บทบาทผู้ให้การสนับสนุนของเทศบาลเน้นในเรื่องของการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์เป็นสำคัญ เพื่อต้องการให้ชาวบ้านสามารถบริหารจัดการชุมชนได้ด้วยตนเอง แหล่งระดมทุนจึงต้องมาจากที่ชาวบ้านทำกันเองเป็นหลัก เทศบาลจึงช่วยเหลือในเรื่องของวัสดุอุปกรณ์ที่จะเอื้อต่อการทำกิจกรรมของชาวบ้าน เช่น ในกิจกรรมสร้างความสะอาด ทางเทศบาลก็จะเอื้อเพื่อและจัดหาอุปกรณ์สำหรับขุดลอกท่อระบาย รถบรรทุกน้ำสำหรับล้างทำความสะอาดถนนในชุมชน รถจัดเก็บกิ่งไม้ เป็นต้น

สำหรับการสนับสนุนในด้านงบประมาณของเทศบาลนั้น มีบางกิจกรรมที่เทศบาลให้การสนับสนุน เช่น การจัดทำห้องสมุดภายในชุมชน ทางเทศบาลให้การสนับสนุนงบประมาณจำนวน 10,000 บาท สำหรับให้ทางชุมชนจัดซื้อหนังสือที่เป็นประโยชน์มาไว้ในห้องสมุด เพื่อให้ชาวบ้านได้อ่านเพิ่มเติมความรู้ให้แก่ตนเอง ทั้งเด็ก เยาวชนและผู้ใหญ่ เป็นต้น

เนื่องจากเทศบาลมีงบประมาณที่จำกัด ฉะนั้นจึงต้องมีการจัดสรรงบประมาณไปให้แต่ละกิจกรรมที่ทางเทศบาลได้ดำเนินการอื่น ๆ ด้วย งบประมาณที่มีจึงไม่เพียงพอ ประกอบกับเทศบาลต้องการให้ชุมชนเป็นผู้ระดมทุนได้ด้วยตนเองมากกว่าที่จะมาพึ่งเงินทุนจากรัฐ และให้ชาวบ้านได้รู้จักการจัดการทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเท่าที่ตนเองสามารถจะทำได้ ดังนั้นเทศบาลนครเชียงรายจึงมีบทบาทของผู้ให้การสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์เป็นสำคัญ

6. บทบาทผู้ตาม ในฐานะพี่เลี้ยง นอกจากเทศบาลนครเชียงรายมีบทบาทเป็นผู้นำในการนำโครงการ Heart Land มาให้ชาวบ้านแล้ว แต่สิ่งสำคัญที่ทางเทศบาลต้องการคือ ต้องการให้ชาวบ้านเข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาปรับปรุงและแก้ไขชุมชนของตนเอง และให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด โดยการเป็นพี่เลี้ยงให้แก่ชุมชนนำร่องทั้ง 3 ชุมชน การเป็นพี่เลี้ยงก็เปรียบเสมือนการเป็นผู้ตามที่จะต้องคอยติดตามให้คำแนะนำปรึกษา ไม่ว่าจะทางชุมชนต้องการที่จะพัฒนาแก้ไขชุมชนไปในทิศทางใด ทางเทศบาลต้องมีบทบาทเป็นผู้ตามให้ความช่วยเหลือสนับสนุนและดำเนินการตาม ซึ่งเทศบาลจะมอบให้ชาวบ้านในชุมชนมีบทบาทของการเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายใต้โครงการ Heart Land เป็นสำคัญ เทศบาลจึงต้องคอยตามและคอยให้ คำชี้แนะแก่ชาวบ้านไปพร้อมๆ กัน ซึ่งการมอบให้ชาวบ้านเป็นผู้นำและเทศบาลเป็นผู้ตามนี้ จะเป็นการต่อยอดต่อไปในอนาคตในการสร้างให้ชาวบ้านได้เกิดกระบวนการคิดและเรียนรู้ในการทำกิจกรรมหรือโครงการอื่น ๆ ได้ด้วยตนเอง ซึ่งไม่ใช่เพียงแต่รอหน่วยงานรัฐเป็นผู้ไปมอบหมายให้ดำเนินการเท่านั้น แต่ต้องมาจากความต้องการของประชาชนที่อยากจะพัฒนาและแก้ไขปรับปรุงชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหามากที่สุด และสามารถที่จะตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างสูงสุดด้วยเช่นกัน

สรุปการดำเนินงานโครงการ Heart Land ที่เทศบาลนครเชียงรายได้เข้ามามีบทบาทสำคัญที่หลากหลายในกิจกรรมต่างๆ ทั้งในบทบาทของผู้นำ บทบาทผู้ประสานงาน บทบาทผู้ให้ความรู้ บทบาทผู้ให้คำแนะนำปรึกษา บทบาทผู้สนับสนุน และบทบาทผู้ตาม จากบทบาทที่กล่าวมาข้างต้น ได้สอดแทรกอยู่ในกระบวนการดำเนินงานของทุกกิจกรรมในโครงการ Heart Land ที่ได้กล่าวถึงไปแล้วตั้งแต่ต้น และล้วนเป็นบทบาทที่ต้องการจะส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทสำคัญและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการ Heart Land ในการพัฒนาปรับปรุงและแก้ไขปัญหาของชุมชน ด้วยการร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านเป็นสำคัญ เทศบาลจึงอยู่ในฐานะของผู้เป็นพี่เลี้ยงที่จะต้องสวมบทบาททั้งหลายที่กล่าวมาเพื่อช่วยเหลือและเอื้อประโยชน์ในการทำกิจกรรมของชาวบ้าน ที่จะทำให้ชาวบ้านเกิดกระบวนการเรียนรู้และสามารถนำไปพัฒนาชุมชนของตนเองให้เกิดความน่าอยู่อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคตได้

5.1.2 วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่

จากการศึกษาบทบาทของเทศบาลนครเชียงราย ได้สะท้อนให้เห็นถึงวิธีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดย

1. การค้นหาและวิเคราะห์ปัญหา เพื่อนำปัญหาของชุมชนมาเป็นตัวกำหนดในการสร้างกิจกรรมเพื่อดำเนินโครงการ เพื่อเป็นการสร้างกระบวนการของการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่เริ่มต้น ผ่านการเปิดเวทีสาธารณะ จัดการประชุมประชาคมชาวบ้านให้ได้รับทราบและเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ ให้ชาวบ้านได้เข้ามาร่วมกันวิเคราะห์ค้นหาปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนด้วยตัวของชาวบ้านเอง เป็นการช่วยให้ชาวบ้านได้เกิดความตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้นในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชนและเป็นเจ้าของชุมชน

2. การทำงานในเชิงรุก โดยเจ้าหน้าที่ของเทศบาลนครเชียงรายและสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองเชียงราย เข้าไปร่วมทำกิจกรรมร่วมกับชาวบ้านในทุกขั้นตอนของกระบวนการ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความจริงใจ และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือและการสนับสนุนต่างๆ แก่ชาวบ้านอย่างเต็มที่และเต็มความสามารถ เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชน ที่นำไปสู่การเกิดกระบวนการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพของโครงการมากขึ้น

3. การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเทศบาลกับชุมชน นำกลุ่มแกนนำชาวบ้านของชุมชนเอง มาเป็นผู้เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเทศบาลนครเชียงรายกับชาวบ้านให้เข้ามาดำเนินงานร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็น ประธานชุมชน กรรมการชุมชน และกรรมการกลุ่มกิจกรรมต่างๆ อาทิ กลุ่ม อสม. กลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น กลุ่ม แกนนำเหล่านี้เป็นกลุ่มบุคคลที่มีส่วนสำคัญในฐานะของผู้ที่มีความสัมพันธ์กับชาวบ้าน ช่วยในการประชาสัมพันธ์โครงการและดึงดูดให้ชาวบ้านเข้าร่วมโครงการ และทางเทศบาลได้มอบหมายให้กลุ่มแกนนำเหล่านี้เป็นตัวแทนในการนำชาวบ้านเข้ามาพัฒนา ปรับปรุงและแก้ไขปัญหภายในชุมชนร่วมกัน โดยเทศบาลนครเชียงรายทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้กับชุมชนทั้ง 3 ชุมชน ในการดำเนินกิจกรรม และคอยให้คำแนะนำปรึกษาและสนับสนุนช่วยเหลือการดำเนินการต่างๆ

4. การใช้วัดกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน เนื่องจากวัดเป็นศาสนสถาน ที่อยู่คู่กับวิถีชีวิตของชาวบ้านมาช้านาน ชาวบ้านต่างให้ความเคารพนับถือและเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน จึงให้วัดเป็นศูนย์กลางและเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้ามา ร่วมทำกิจกรรมร่วมกันของชาวบ้าน และยังให้วัดในฐานะของศาสนสถานที่เคยแผ่พระพุทธศาสนาได้นำพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการอบรมและขัดเกลาจิตใจชาวบ้านเพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชน เพื่อนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นภายใต้กิจกรรมโครงการ Heart Land ด้วย

5. การประสานขอความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและองค์กรอื่นๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตามโครงการ Heart Land ในการรับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างครอบคลุมและรอบด้าน เป็นการพัฒนาเชิงบูรณาการ ที่เน้นให้ทุกภาคฝ่ายในสังคมเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาได้ถูกต้องและเหมาะสม

5.1.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ผ่าน โครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ (Heart Land) ในเขตพื้นที่ชุมชนของเทศบาลนครเชียงราย จำนวน 3 ชุมชน คือ ชุมชนวัดพระแก้ว ชุมชนราชเดชดำรง และชุมชนคอยทองนั้น ในแต่ละชุมชนได้ให้ความร่วมมือเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมโครงการ โดยเข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการคิด

จากการศึกษามีส่วนร่วมในการคิดของชาวบ้านทั้ง 3 ชุมชน พบว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมในการคิดของชาวบ้านจะอยู่ในกระบวนการเริ่มต้นของการดำเนินงานตามโครงการ ในระยะแรกที่ได้มีการประชุมประชาคมชาวบ้านในแต่ละชุมชน ให้ชาวบ้านได้นำเสนอปัญหา ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาก่อนที่จะนำปัญหาเหล่านั้นไปดำเนินการแก้ไขภายใต้กิจกรรมของโครงการ Heart Land ซึ่งการมีส่วนร่วมในการคิดจะต้องมีส่วนร่วมในการค้นหาข้อมูล ข้อเท็จจริง สภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหา แล้วนำไปสู่การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ตลอดจนการคิดสร้างรูปแบบวิธีการที่จะแก้ไขปัญหาหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการสนองความต้องการของชุมชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ แต่ชาวบ้านของทั้ง 3 ชุมชนนั้นได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการคิดเพียงครั้งหนึ่งของกระบวนการเท่านั้น ในการค้นหาข้อมูล ข้อเท็จจริง สภาพปัญหาและการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาที่ทางเทศบาลนครเชียงรายได้พยายามให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมตามกระบวนการมีส่วนร่วม แต่ชาวบ้านก็ยังเข้ามามีส่วนร่วมไม่เต็มที่มากนัก ยกตัวอย่างของการจัดกิจกรรมกีฬาต่อต้านยาเสพติดที่ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการเอง แล้วนำไปเสนอแก่เทศบาล ก็พบว่า กิจกรรมนี้เกิดขึ้นจากการปรึกษาหารือกันของผู้นำทั้ง 3 ชุมชน แล้วจึงนำไปแจ้งเสนอให้ชาวบ้านทราบ ชาวบ้านจึงยังขาดการมีส่วนร่วมในการคิดวิธีการที่จะแก้ไขปัญหาหรือแนวทางในการดำเนินงาน โครงการที่ชัดเจนกว่านี้ เช่นเดียวกับโครงการสร้างความสะอาด ที่ชาวบ้านได้ร่วมกันสำรวจค้นหาปัญหาสภาพแวดล้อมในชุมชน หรือการฝึกอบรมอาชีพ ที่ชาวบ้านเป็นผู้เสนอให้ผู้นำชุมชนทราบ และผู้นำชุมชนนำประเด็นนี้ไปปรึกษาหารือกับคณะกรรมการชุมชนว่าควรจัดให้มีการฝึกอบรมอาชีพ แล้วนำไปปรึกษาหารือกับทางเทศบาลต่อไป เป็นต้น ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการคิดค้นปัญหามากกว่าการมีส่วนร่วมในการคิดหาวิธีการหรือแนวทางในการดำเนินงานแก้ไขและพัฒนาต่อไป เพราะในขั้นตอนนี้มักจะเป็นบทบาทของกลุ่มผู้นำชุมชน และกรรมการกลุ่มแกนนำชุมชนที่จะเข้ามาร่วมกันคิดให้เกิดแผนขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมแล้วจึงนำมาเสนอให้สมาชิกในชุมชนรับทราบและขอความคิดเห็น ซึ่งก็สอดคล้องกับการสอบถามชาวบ้านที่พบว่า มีชาวบ้านเพียงร้อยละ 23.33 ที่เข้ามามีส่วนร่วมคิดทุกครั้ง และมีร้อยละ 25.42

ที่เข้ามามีส่วนร่วมคิดเกือบทุกครั้ง แต่มีถึงร้อยละ 51.25 ที่เข้ามามีส่วนร่วมคิดน้อยหรือบางครั้งเท่านั้น

2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผน

การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนของการพัฒนาตามโครงการ Heart Land ของชาวบ้านทั้ง 3 ชุมชนนั้น พบว่า ชาวบ้านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่ยังคงขาดการมีส่วนร่วมในการวางแผนด้วย เพราะจากการศึกษา ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากกว่า ยกตัวอย่างเช่น ในการประชุมประชาคมชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องของปัญหาต่างๆ ที่ได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกันว่าจะจัดการกับปัญหาใดก่อนหรือหลัง หรือตัดสินใจในการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขชุมชนตามกิจกรรมโครงการสร้างความสะอาด ที่จะช่วยกันพัฒนาอย่างไรและชาวบ้านต้องทำอะไรบ้าง เป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมเต็มที่ และที่เห็นได้ชัดเจนในการมีส่วนร่วมตัดสินใจของชาวบ้าน ก็คือ ร่วมกันตัดสินใจว่าจะเลือกบุคคลใดเป็นตัวแทนของชุมชนในการเป็นคณะกรรมการประจำโครงการ Heart Land แต่ถ้าเป็นการมีส่วนร่วมในการวางแผนแล้ว จะพบว่าชาวบ้านมักจะยังไม่ได้เข้าไปร่วมวางแผน เพราะชาวบ้านยังขาดความรู้ความเข้าใจในการที่จะพัฒนาหรือวางแผน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนของชาวบ้านจึงมีส่วนร่วมเพียงครั้งหนึ่งของขั้นตอนเท่านั้น เช่นเดียวกับการมีส่วนร่วมในการคิดที่การวางแผนมักเป็นหน้าที่หรือบทบาทของผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน หรือตัวแทนเป็นผู้ทำหน้าที่นี้แทนแล้วจึงนำเสนอให้ชาวบ้านได้ตัดสินใจ แต่ทั้งนี้ชาวบ้านก็ยังไม่ได้ร่วมตัดสินใจทั้งหมดเสมอไป ซึ่งจากการสอบถามชาวบ้านในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนโครงการ Heart Land พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ร้อยละ 55.42 เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนบ้างบางครั้งเท่านั้น มีเพียงร้อยละ 21.67 ที่เข้าไปมีส่วนร่วมเกือบจะทุกครั้ง และร้อยละ 22.91 ที่เข้าไปมีส่วนร่วมทุกครั้ง เพราะชาวบ้านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนเพียงในบางเรื่องเท่านั้น เช่น การตัดสินใจปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมในชุมชน สาธารณูปโภค และการคัดเลือกตัวแทน เป็นต้น ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวบ้านสามารถทำได้ด้วยตนเอง แต่ถ้าเป็นการวางแผนเกี่ยวกับการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหามุมชนแออัด แนวทางการพัฒนาที่อยู่อาศัยของชุมชนต่อไปในอนาคต หรือแนวทางการแก้ไขและป้องกันปัญหาสาธารณสุขในชุมชน ผู้นำชุมชนและกรรมการชุมชนจะเป็นผู้มีบทบาทมากกว่าในการร่วมมือกับเทศบาลนครเชียงราย ชาวบ้านจึงไม่ค่อยได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนมากนัก

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการ Heart Land เป็นขั้นตอนที่ชาวบ้านของทั้ง 3 ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นอย่างมากในทุกกิจกรรมของการดำเนินงานที่จะต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนทุกคนในชุมชน เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และเต็ม

ความสามารถที่ชาวบ้านในชุมชนจะทำได้และยินดีที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ โครงการนี้ตั้งแต่การเริ่มดำเนินกิจกรรมที่ร่วมกันสำรวจสภาพชุมชนของตนเอง อันเป็นการตรวจสอบสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และเข้าร่วมการประชุมของชุมชนในทุกสัปดาห์ที่ชุมชนกำหนดขึ้นเพื่อดำเนินการพัฒนาชุมชนของตนเองร่วมกันทั้ง 3 ชุมชน กับกิจกรรมแรกภายใต้โครงการ Heart Land คือ กิจกรรมการสร้างความสะดวกในชุมชน ที่ชาวบ้านในชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น ทำความสะอาดถนน ขุดลอกทางระบายน้ำ การปลูกต้นไม้ การวางจุดทิ้งขยะแยกประเภทในชุมชน ชาวบ้านก็จะเข้าร่วมทุกครั้งทั้งที่ทำกันภายในชุมชนและที่หมุนเวียนไปทำร่วมกับอีก 2 ชุมชนนาร่อง เป็นการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันทำของแต่ละชุมชน อันเป็นกิจกรรมสร้างความสมัครสมานสามัคคีร่วมกันภายในชุมชนและระหว่างชุมชน นอกจากการเข้ามามีส่วนร่วมด้วยกำลังและแรงกายแล้ว ชาวบ้านในชุมชนก็ยังมีส่วนร่วมให้การสนับสนุนทุนทรัพย์และวัสดุอุปกรณ์ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เมื่อมีการร่วมกันทำความสะอาดชุมชน ชาวบ้านก็จะระดมทุนทรัพย์ของตนเองเท่าที่มีเพื่อเป็นค่าอาหารและเครื่องดื่มสำหรับชาวบ้านในชุมชนและชาวบ้านอีก 2 ชุมชน ที่มาร่วมกันทำกิจกรรม ในฐานะเจ้าของชุมชนที่เป็นการแสดงถึงความรับผิดชอบในการทำงานของแต่ละชุมชน เนื่องจากมีงบประมาณที่จำกัดชาวบ้านในชุมชนก็ต้องร่วมกันบริจาคเงินในการดำเนินงานที่จะสามารถทำได้ ถือได้ว่าชาวบ้านของทั้ง 3 ชุมชนได้ให้ความร่วมมือและเข้ามามีส่วนร่วม ส่วนกิจกรรมอื่นๆ ก็จะสนับสนุนให้เยาวชนบุตรหลานของตนเองได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวกับการต่อต้านยาเสพติด การเข้าอบรมต่อต้านยาเสพติดเพื่อให้เยาวชนห่างไกลยาเสพติด หรือการอบรมต่าง ๆ ชาวบ้านก็จะเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาตนเองและพัฒนาชุมชน

ซึ่งจากการศึกษาจะพบว่าขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมจำนวนมากทั้ง 3 ชุมชน ทั้งนี้จะมีจำนวนน้อยแตกต่างกันไป คือ ชุมชนวัดพระแก้วมีจำนวนชาวบ้านให้ความร่วมมือประมาณร้อยละ 80 - 90 ของคนในชุมชน เนื่องจากชุมชนวัดพระแก้วมีการตั้งกฎระเบียบในการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน จึงทำให้คนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือเด็ก คนทุกเพศทุกวัยได้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการร่วมกันอย่างเต็มที่และหมุนเวียนกันไป ทุกคนจึงได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างมากในการดำเนินงาน ส่วนการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของชาวบ้านชุมชนราชเดชดำรงและชุมชนคอยทอง พบว่า ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมเกินครึ่งหนึ่งของคนในชุมชนคิดเป็นประมาณร้อยละ 60 ขึ้นไป เนื่องจากการเข้าร่วมของชาวบ้านขึ้นอยู่กับความสมัครใจของชาวบ้านเอง ไม่มีการบังคับ ซึ่งก็สอดคล้องจากผลการสอบถามชาวบ้านของทั้ง 3 ชุมชน ที่มีชาวบ้านร้อยละ 55.42 เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกครั้ง ร้อยละ 20.83 มีส่วนร่วมในการดำเนินงานเกือบจะทุกครั้ง และร้อยละ 23.75 มีส่วนร่วมในการดำเนินงานบ้างในบางครั้ง

4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ คือ การที่ชาวบ้านในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ซึ่งจากการที่ชาวบ้านของทั้ง 3 ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานค่อนข้างมาก ก็เป็นผลสืบเนื่องที่ทำให้ชาวบ้านในชุมชนได้รับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเต็มที่ และชาวบ้านก็มองเห็นว่าทั้งตนเองและชุมชนต่างได้รับผลประโยชน์ร่วมกันจากภายใต้การดำเนินงานโครงการ Heart Land เห็นว่าผลประโยชน์ที่ได้รับต่อตนเองและชุมชน ต่อตนเองก็คือ ทำให้ตนเองและครอบครัวได้รับความสะดวกสบายขึ้น จากการพัฒนาและแก้ไขระบบสาธารณูปโภค มีไฟฟ้าใช้ และมีถนนหนทางที่สัญจรไปมาสะดวกขึ้น ได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี ขณะทั้งหลายมีการจัดเก็บที่ดี ไม่รกและสกปรกอันก่อให้เกิดปัญหาทางสุขภาพได้ ครอบครัวและตนเองได้รับความรู้จากการอบรม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องยาเสพติดที่สามารถป้องกันตนเองและเยาวชนในครอบครัวให้ห่างไกลยาเสพติด เรื่องที่อยู่อาศัยก็เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจสามารถนำมาเป็นแนวทางในการประยุกต์และปรับใช้ในการพัฒนาที่อยู่อาศัยตนเองได้ดีขึ้น และการอบรมในเรื่องอาชีพก็ทำให้ตนได้มีความรู้ในวิชาชีพต่าง ๆ ตามที่ตนเองสนใจและถนัด สามารถนำไปประกอบเป็นอาชีพหารายได้ให้กับครอบครัวได้ และก็มองว่าชุมชนของตนเองได้รับผลประโยชน์ด้วย เพราะปัญหาต่าง ๆ ภายในชุมชนลดลงโดยเฉพาะปัญหา ยาเสพติด ทำให้ไม่เกิดเป็นแหล่งมั่วสุมของผู้ติดยาเสพติด ผู้ค้าผู้เสพยาของลงเพราะมีการสำรวจและสุ่มตรวจปีสวาระอย่างเข้มงวด มีการประเมินผลและเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง สภาพแวดล้อมในชุมชนพัฒนาให้ดีขึ้นเกิดความน่าอยู่ มีความสะอาดและมีระเบียบมากขึ้น และสิ่งสำคัญคือ ทำให้ชาวบ้านของทั้ง 3 ชุมชน เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความเข้าใจและสามัคคีกันมากขึ้น รวมไปถึงมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนในโครงการ Heart Land และเจ้าหน้าที่เทศบาล นายกเทศมนตรี และเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เข้าร่วมโครงการ ทำให้ชุมชนเมื่อเกิดปัญหาสามารถที่จะดำเนินการติดต่อกับเจ้าหน้าที่และหน่วยงานได้ทันที ชาวบ้านทั้ง 3 ชุมชน จึงพอใจกับโครงการ Heart Land นี้ เพราะต่างได้มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จากการสอบถามชาวบ้านพบว่า มีชาวบ้านเห็นว่าได้มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากโครงการ Heart Land นี้ ในระดับปานกลางถึงค่อนข้างมาก คือ มีชาวบ้านร้อยละ 46.67 เห็นว่าได้รับผลประโยชน์ปานกลาง และร้อยละ 40.83 เห็นว่าได้รับผลประโยชน์มาก ส่วนร้อยละ 12.50 เห็นว่ามีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์น้อย

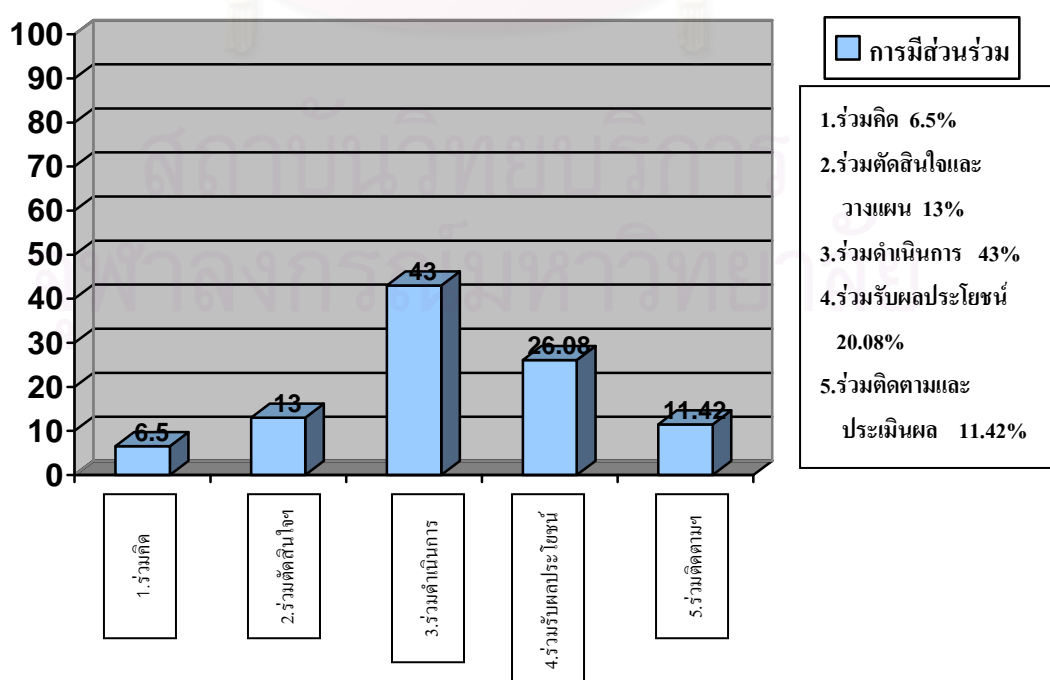
5. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

พบว่า ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายใต้โครงการ Heart Land ชาวบ้านของทั้ง 3 ชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลในเรื่องของการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในชุมชนและกิจกรรมของโครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้วในด้านต่างๆ ทั้งการจัดอบรม การ

พัฒนาปรับปรุงสิ่งแวดลอมในชุมชนและปัญหาเสพติด จากการที่ได้มีการจัดประชุมสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ที่ชาวบ้านในชุมชนจะมาร่วมประชุมพูดคุยถึงการดำเนินงานที่ได้ผ่านไปแล้ว จากข้อมูลของคณะกรรมการและตัวแทนของชุมชนที่ถูกคัดเลือกให้เป็นแกนนำในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งชาวบ้านจะได้รับทราบข้อมูลต่าง ๆ โดยพร้อมเพรียงกัน ร่วมกันตรวจสอบและประเมินผลของกิจกรรมที่ได้มีการทำกิจกรรมที่ผ่านมาในทุกอาทิตย์ และร่วมกันแก้ไขและวางแผนการณในขั้นต่อไปหรือกิจกรรมที่จะดำเนินการต่อไป ซึ่งในเรื่องเหล่านี้ที่กล่าวมาชาวบ้านจะได้ทราบผลของการติดตามอย่างต่อเนื่อง แต่ส่วนในเรื่องของการติดตามตรวจสอบการใช้งานงบประมาณของโครงการ Heart Land นั้น ได้รับงบประมาณเพียง 50,000 บาท จาก ศตส.ที่เป็นงบประมาณกลางของการดำเนินงานร่วมกันระหว่าง 3 ชุมชนนำร่อง และงบประมาณ ตรงนี้จะนำไปใช้ในการอบรมและการพัฒนาห้องสมุดของแต่ละชุมชน ดังนั้นงบประมาณที่นอกเหนือจากนี้จะเป็นการระดมทุนของชาวบ้านที่ช่วยกันเอง ซึ่งก็เป็นจำนวนเงินที่ไม่มากและเงินจำนวนนี้ก็ใช้สำหรับเป็นค่าอาหารและเครื่องดื่มสำหรับเลี้ยงและบริการให้แก่คนในชุมชนทั้ง 3 ชุมชน ฉะนั้นมันก็จะเป็นการติดตามที่ได้รับทราบข้อมูลจากการนัดประชุมประจำสัปดาห์มากกว่า และขึ้นอยู่กับความถี่ในการเข้าร่วมรับฟังข้อมูลเพื่อติดตามและประเมินผล จึงพบว่า มีชาวบ้านเพียงร้อยละ 25 ที่เข้าร่วมติดตามและประเมินผลทุกครั้ง และร้อยละ 27.5 ที่เข้าร่วมติดตามและประเมินผลเกือบทุกครั้ง แต่มีถึงร้อยละ 47.5 ที่เข้าร่วมติดตามและประเมินผลในบางครั้งเท่านั้น

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านโครงการ Heart Land สามารถที่จะสรุปให้เห็นถึงการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละขั้นตอนของการมีส่วนร่วมทั้ง 5 ขั้นตอน ดังแผนภูมิต่อไปนี้

ภาพที่ 5.1 แผนภูมิแสดงร้อยละประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากแผนภูมิรูปภาพได้แสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานมากที่สุด คิดเป็นประมาณร้อยละ 43 ของการมีส่วนร่วมทั้งหมด และเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์รองลงมา ประมาณร้อยละ 26.08 เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผน ร้อยละ 13 เข้าร่วมติดตามและประเมินผล ร้อยละ 11.42 และเข้าร่วมคิด ร้อยละ 6.5 รองลงมาตามลำดับ ซึ่งหากพิจารณาในแต่ละกระบวนการของการเข้าไปมีส่วนร่วมของชาวบ้านจากโครงการ Heart Land สามารถสรุปได้ว่า ชาวบ้านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในระดับที่มาก และมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในระดับปานกลาง ส่วนการเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจและวางแผน และการติดตามและประเมินผล ยังอยู่ในระดับที่น้อย ซึ่งก็สอดคล้องกับผลการศึกษาที่ได้กล่าวมาในข้างต้น

โดยเมื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ในภาพรวมพบว่า ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างมากในการดำเนินงานโครงการ Heart Land โดยชาวบ้านแต่ละชุมชนต่างให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก ซึ่งแต่ละชุมชนแม้จะมีจำนวนชาวบ้านเข้าร่วมมาน้อยแตกต่างกันก็ตาม แต่ผลจากการศึกษามีจำนวนชาวบ้านที่เข้าร่วมประมาณร้อยละ 76.67 ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมแทบทุกครั้งและทุกครั้ง โดยขั้นตอนของการดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่ชาวบ้านของทั้ง 3 ชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ด้วยการให้ความร่วมมือเข้าร่วมทำกิจกรรมต่างๆภายใต้โครงการ Heart Land แม้ว่ากรมีส่วนร่วมในขั้นตอนอื่นๆ จะมีไม่มากเท่ากับขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานก็ตาม แต่ขั้นตอนนี้เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่จะนำไปสู่การเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนอื่นๆ ต่อไปให้มากขึ้น และเมื่อมองในภาพรวมแล้ว จะพบว่าค่อนข้างประสบความสำเร็จในการที่จะทำให้ชาวบ้านหันมาสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาต่างๆ ของชุมชนตนเองให้มากยิ่งขึ้นด้วย เพราะคนส่วนใหญ่ของชุมชนได้เข้าร่วมทุกเพศทุกวัย ตั้งแต่เด็กจนถึงวัยชรา ผู้สูงอายุ ได้เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการ Heart Land โดยบุคคลที่เข้าร่วมมีทั้งเพศหญิงและเพศชาย และพบว่าชุมชนทั้ง 3 ชุมชน มีบุคคลผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว คือ สามี จะเป็นตัวแทนของบุคคลในครอบครัวเข้าร่วมเป็นหลัก รองลงมาคือ ภรรยา และบุคคลอื่น ๆ ภายในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นบุตร หลง ป้า น้า อา หรือ ปู่ ย่า ตา ยาย แต่ทั้งนี้ก็ยังพบว่าทั้งสามีและภรรยาก็จะเข้าร่วมกิจกรรมพร้อมกันอยู่เสมอ ถึงแม้บางครั้งบุคคลใดบุคคลหนึ่งจะติดภาระอื่นก็ตาม

โดยจะพบว่าปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้ชาวบ้านของทั้ง 3 ชุมชน เข้าร่วมโครงการ Heart Land ก็คือ นายกเทศมนตรี เจ้าหน้าที่เทศบาล และเจ้าหน้าที่ตำรวจ สภ.เมืองเชียงราย ที่ได้เข้าร่วมดำเนินงานอย่างจริงจังร่วมกับชาวบ้าน ตั้งแต่เริ่มแรกที่ทำโครงการนี้ขึ้นมาที่จะทำอย่างไรให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ดังนั้นทางนายกเทศมนตรี เจ้าหน้าที่เทศบาล และเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงเข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่การสำรวจปัญหาหารือร่วมกับชุมชน เพื่อให้ทราบ

ถึงข้อมูลที่แท้จริงของปัญหาร่วมกับชาวบ้านในชุมชน และเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่าทางหน่วยงานพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ และเป็นการกระตุ้นให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะเจ้าของชุมชน ซึ่งก็ได้ผลเพราะทำให้ชาวบ้านเกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจที่จะเข้าร่วม และมองเห็นผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ Heart Land นี้ ด้วยความเต็มใจ

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยสำคัญอื่นๆ ร่วมด้วยที่มีส่วนสำคัญในการช่วยเทศบาลนครเชียงรายดึงให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ Heart Land ด้วย ก็คือ กลุ่มแกนนำต่างๆ ที่ประกอบไปด้วย ประธานชุมชน กรรมการชุมชน และกรรมการกลุ่มกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่ม อสม. และกลุ่มแม่บ้าน ที่ทางเทศบาลได้ให้บุคคลเหล่านี้มาช่วยในการเชิญชวนให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมด้วย เนื่องจากกลุ่มแกนนำเหล่านี้ เป็นบุคคลตัวแทนที่ได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับไว้วางใจจากชาวบ้านในการปฏิบัติหน้าที่เป็นตัวแทนของคนในชุมชน โดยแต่ละกลุ่มก็จะมีสมาชิกเครือข่ายของกลุ่ม เช่น กลุ่ม อสม. ก็จะมีเครือข่ายสมาชิก อสม. หรือกลุ่มแม่บ้านก็จะมีเครือข่ายสมาชิกที่เป็นแม่บ้านด้วยกัน และชาวบ้านในชุมชนอาจจะจะเป็นสมาชิกในหลายๆกลุ่ม ซึ่งตรงจุดนี้เปรียบเสมือนเครือข่ายในการเชื่อมความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เป็นความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มแกนนำกับชาวบ้าน และระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้านที่เป็นเครือข่ายซึ่งกันและกัน ที่ช่วยดึงจุดให้ชาวบ้านที่เป็นสมาชิกของแต่ละกลุ่มได้เข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมร่วมกันด้วย เทศบาลจึงใช้ปัจจัยส่วนนี้เข้ามาช่วยผลักดันให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวบ้านทั้ง 3 ชุมชนด้วย รวมไปถึงอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญก็คือ วัด เนื่องจากวิถีชีวิตของชาวบ้านตั้งแต่อดีตมีความผูกพันกับวัดและเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ วัดจึงเป็นสถานที่ที่ถือได้ว่าเป็นจุดศูนย์รวมของชาวบ้านในชุมชน ซึ่งในแต่ละชุมชนก็จะมีวัดประจำของชุมชนตนเอง ชุมชนราชเคชดำรงมีวัดจำเมืองเป็นวัดประจำชุมชน ชุมชนคอยทองมีวัดคอยทองเป็นวัดประจำชุมชน และชุมชนวัดพระแก้วก็มีวัดพระแก้วเป็นวัดประจำชุมชน ซึ่งวัดทั้ง 3 แห่งนี้ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานร่วมกับเทศบาลด้วยเช่นกัน โดยทางเทศบาลให้ผู้นำชุมชนเป็นผู้ดำเนินการแจ้งให้กับทางเจ้าอาวาสวัดทราบถึงกิจกรรมโครงการที่จะมีขึ้นภายในชุมชน และให้ผู้นำชุมชนทำหน้าที่ในการประสานความร่วมมือกับทางเจ้าอาวาสวัดในการจัดกิจกรรมต่างๆ ตามที่ทางชุมชนเห็นสมควรให้มีขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชนในการดำเนินการ ซึ่งต่างก็เห็นว่าวัดมีความสำคัญเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านให้ความเคารพและผูกพันกับวิถีชีวิตของชุมชนมานาน จึงให้วัดเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ที่ทางเจ้าอาวาสได้เอื้อเพื่อให้วัดเป็นสถานที่ของการจัดกิจกรรมต่างๆและเอื้อเพื่ออุปถัมภ์การทำกิจกรรม อาทิ เป็นสถานที่สำหรับจัดประชุมประชาคม หรือเป็นที่รวมตัวกันของชาวบ้านในการทำกิจกรรม แม้แต่กิจกรรมโครงการสร้างความสะอาดในชุมชน ก็ได้เริ่มที่วัดเป็นสถานที่แรกของการพัฒนาชุมชน เพื่อกระตุ้นให้ชาวบ้านเห็นประโยชน์ของการทำกิจกรรม รวมทั้งเป็นสถานที่ของการจัดอบรมด้วย วัดถือได้ว่าเป็นทุนทางสังคมหนึ่งที่มีอยู่ที่จะสามารถช่วยให้เกิดการรวมตัวกันของคนในชุมชน และทำให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมด้วยกัน เพราะวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน ที่ชาวบ้านให้ความเคารพ

และศรัทธา และเทศบาลยังให้วัดซึ่งเป็นศาสนสถานที่เคยแพร่ความรู้ทางศาสนา ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการให้พระได้ใช้ศาสนาช่วยอบรมพัฒนาให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีในการจัดการกับปัญหา ในการอบรมแกนนำชุมชน เยาวชน และชาวบ้าน ที่มุ่งเน้นจะใช้พุทธศาสนาช่วยอบรมและขัดเกลาจิตใจให้พัฒนาตนเองไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม ให้พระเป็นวิทยากรผู้ให้ความรู้ในการอบรมเรื่อง “วิชิชนะใจตนเองด้วยพุทธปรัชญา” เนื่องจากทางเทศบาลนครเชียงรายเล็งเห็นว่า ศาสนาและศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นมีความผูกพันกับวิถีชีวิตของคนในสังคมของชาวภาคเหนือ ที่คนส่วนใหญ่ล้วนตระหนักและให้ความสำคัญมาเป็นเวลานาน จะเป็นสิ่งที่จะช่วยหล่อหลอมจิตใจของประชาชนให้คิดและกระทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม สามารถนำหลักธรรมหลักปฏิบัติทางศาสนาช่วยในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชน ให้อยู่อย่างมีความสุขได้ เป็นการพัฒนาโดยนำเอาวิถีพุทธวิถีธรรมนำศาสนามาพัฒนาบ้านเมือง และยึดประโยชน์สูงสุดของประชาชนเป็นที่ตั้งตอบสนองความต้องการของประชาชนและก่อให้เกิดผลกระทบในทางที่ดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน วัดจึงนับว่าเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญในการช่วยส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวบ้านอย่างมาก

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวบ้านทั้ง 3 ชุมชนนี้ มี 3 ปัจจัยที่สำคัญ คือ เจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มแกนนำ และวัด โดยแต่ละปัจจัยอาจจะเข้ามามีอิทธิพลมากน้อยแตกต่างกัน แต่ปัจจัยเหล่านี้เป็นตัวช่วยส่งเสริมซึ่งกันและกันที่ช่วยผลักดันให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมอย่างมากสำหรับโครงการ Heart Land นี้

5.1.4 ผลของการดำเนินงานโครงการ Heart Land ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่

จากบทบาทและวิธีการดำเนินงานของเทศบาลนครเชียงรายดังกล่าว มีส่วนสำคัญทำให้โครงการ Heart Land ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน และสามารถขยายโครงการไปยังชุมชนอื่นๆ ในเขตเทศบาลนครเชียงราย ซึ่งผลที่เกิดขึ้นมีดังนี้

1. ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนของทั้ง 3 ชุมชน ได้รับการแก้ไขปัญหอย่างจริงจัง มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม เนื่องจากการดำเนินงานกิจกรรมภายใต้โครงการ Heart Land ใช้การวิเคราะห์ค้นหาปัญหาแล้วนำปัญหาเหล่านั้นมาเป็นตัวกำหนดในการสร้างกิจกรรมขึ้นมาดำเนินการร่วมกัน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นภายในชุมชน สามารถตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนในการแก้ปัญหา และสามารถพัฒนาปรับปรุงให้ชุมชนดีขึ้น เช่น ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาสาธารณสุข โภค และปัญหาหยาเสพติด เป็นต้น โดยได้รับการยอมรับจากคนภายในชุมชนว่าโครงการนี้ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ที่ชาวบ้านได้รับผลประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการนี้อย่างชัดเจน

2. สภาพของชุมชนนำร่องทั้ง 3 ชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ทั้งสภาพแวดล้อมและความสัมพันธ์ของคนในชุมชน โดยสภาพแวดล้อมภายในชุมชนได้รับการ

พัฒนาปรับปรุงโครงสร้างทางกายภาพให้ดีขึ้น ได้แก่ การปรับปรุงถนนให้ชาวบ้านสัญจรไปมาได้สะดวกขึ้น สภาพบ้านเรือนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสะอาดมากขึ้น เป็นต้น สอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้าน และวัตถุประสงค์ของโครงการที่ต้องการจะพัฒนาให้ชุมชนเกิดความน่าอยู่ รวมไปถึงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่ทำให้คนในชุมชนรู้จักกันมากขึ้น มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันมากขึ้น และมีความสามัคคีกันมากขึ้น จากการเข้าร่วมทำกิจกรรมโครงการ Heart Land ร่วมกัน และยังส่งผลไปถึงต่อการทำกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชน ที่ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนมากขึ้นด้วยหลังจากโครงการนี้

3. สามารถทำให้ชาวบ้านของทั้ง 3 ชุมชนนำร่อง ได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับเทศบาลนครเชียงรายและสถานีตำรวจภูธรอำเภอเชียงราย ซึ่งเป็นสิ่งที่โครงการนี้มุ่งหวังให้เกิดการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้นในการดำเนินงานต่างๆ การเข้าร่วมของประชาชนจึงถือได้ว่าเป็นผลสำเร็จของโครงการนี้ และในขณะเดียวกันก็เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยผลักดันให้การดำเนินโครงการ Heart Land ประสบความสำเร็จด้วยเช่นกัน

4. สามารถนำไปสู่การสร้างโครงการใหม่ขึ้นมา เพื่อสนองตอบความต้องการของชาวบ้านในการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ ซึ่งก็คือ โครงการอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน หรือ อปพร. เป็นโครงการที่มาจากความคิดของชาวบ้านเป็นสำคัญ และชาวบ้านเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเอง เพื่อต้องการที่จะป้องกันภัยภายในชุมชนและป้องกันปัญหาเสพติดไม้ให้แพร่ระบาดหลังจากที่ดำเนินโครงการ Heart Land เนื่องจากโครงการ Heart Land ได้ทำให้ปัญหาเสพติดภายในชุมชนลดน้อยลง หากไม่มีมาตรการช่วยกันดูแลก็จะทำให้ปัญหาเสพติดกลับมาแพร่ระบาดในชุมชนมากขึ้นได้อีก โครงการนี้จึงถือได้ว่าเป็นผลสำเร็จอีกประการหนึ่งของโครงการที่ช่วยให้ชาวบ้านสามารถจัดการกับปัญหาของชุมชนได้ด้วยตนเอง และชาวบ้านก็เป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเองเป็นสำคัญเช่นกัน

ผลที่เกิดขึ้นเหล่านี้ล้วนเป็นผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ Heart Land ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชาวบ้านของทั้ง 3 ชุมชนนำร่อง ทั้งการเปลี่ยนแปลงของลักษณะทางกายภาพทั้งหลายภายในชุมชน และความสามารถในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นระหว่างคนในชุมชนให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีและมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น จากการที่ชาวบ้านได้มาเข้าร่วมทำกิจกรรมโครงการ และทำให้ชาวบ้านเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองในการวางแผนแก้ไขปัญหามาจากการที่ได้ดำเนินงานโครงการ Heart Land ด้วยตัวของชาวบ้านเอง จึงถือได้ว่าโครงการ Heart Land ที่เกิดขึ้นนี้ ก่อนข้างประสบความสำเร็จตามที่เทศบาลนครเชียงรายมุ่งหวังให้เกิดขึ้น ที่ชาวบ้านจะสามารถพัฒนา ปรับปรุง และแก้ไขปัญหามุมชนให้เกิดความน่าอยู่ในทุกๆ ด้านของชีวิตได้ด้วยตนเอง ที่จะนำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืนที่แท้จริงต่อไปในอนาคตได้

5.1.5 ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาเมืองน่าอยู่

ทั้งนี้แม้การดำเนินงานโครงการ Heart Land จะค่อนข้างประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน แต่ก็ยังมีข้อจำกัดที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการ ดังนี้

1. ปัญหาในเรื่องงบประมาณ ถึงแม้ว่าโครงการนี้ต้องการจะให้ชาวบ้านได้พัฒนาด้วยตนเองและใช้ทรัพยากรในชุมชนที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ก็ตาม แต่การแก้ไขปัญหาในบางเรื่องต้องใช้งบประมาณเข้ามาช่วยโดยเฉพาะปัญหาสาธารณูปโภค เพราะต้องใช้งบประมาณมาปรับปรุงซ่อมแซมหรือก่อสร้างให้มีขึ้น ทำให้การแก้ไขในส่วนนี้บางส่วนยังต้องรอนงบประมาณ จึงทำให้การแก้ไขปัญหาล่าช้าไปด้วย

2. ปัญหาการไม่เข้ามามีส่วนร่วมของชาวบ้านบางส่วน แม้จะมีชาวบ้านจำนวนมากให้ความร่วมมือแต่ก็ยังมีชาวบ้านบางกลุ่มที่ไม่เข้าร่วม เนื่องจากไม่มีเวลา ต้องประกอบอาชีพและประเด็นสำคัญก็คือ ชาวบ้านบางส่วนยังขาดความตระหนักในการเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัย แม้ว่าชาวบ้านจะไม่ได้เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินก็ตาม ทั้งนี้แม้จะมีการพยายามปลูกฝังสร้างจิตสำนึกให้ชาวบ้านตระหนักและรักในที่อยู่อาศัยของตนเอง แต่ก็ยังมีชาวบ้านบางส่วนที่ยังไม่เห็นความสำคัญตรงจุดนี้ จึงอาจจะต้องใช้เวลาที่จะทำให้เกิดความรู้สึกนี้ได้ เพราะการพัฒนาที่จะทำให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมได้นั้น สิ่งสำคัญหนึ่งก็คือ ความรู้สึกในการเป็นเจ้าของ จะเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่านี้

3. การขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ เนื่องจากพบว่า มีบางหน่วยงานได้ถอนตัวออกไปจากโครงการ ทำให้การดำเนินงานในบางเรื่องต้องล่าช้า และขาดการสนับสนุนทั้งงบประมาณและบุคลากรในการเข้าไปบริการช่วยเหลือในด้านต่างๆ เทศบาลจึงต้องรับภาระเป็นผู้ดำเนินการหลักทั้งหมด ซึ่งไม่ตรงกับจุดประสงค์ของเทศบาลที่ต้องการจะให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมกันดำเนินการ เพราะโครงการนี้เป็นการแก้ไขปัญหาเชิงบูรณาการ ดังนั้นการจะทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จได้ ทุกฝ่ายต้องเข้ามามีส่วนร่วมร่วมกันในการดำเนินงาน จึงจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาได้ทันที่และครอบคลุม

5.1.6 แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่

จากการดำเนินงานของเทศบาลนครเชียงรายในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ ผ่านโครงการ Heart Land นี้ สามารถที่จะนำมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ให้เกิดขึ้นได้ ดังนี้

1. เสริมสร้างกระบวนการปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนเกิดความตระหนักในความเป็นเจ้าของชุมชนหรือพื้นที่ๆ ตนเองอาศัยอยู่ เพื่อสร้างความรู้สึกลงถึงการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่จะช่วยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในฐานะเจ้าของชุมชน

2. ให้ความสำคัญกับการสร้างผู้นำการพัฒนาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน หรือบุคคลสำคัญอื่นๆ ที่มีความสำคัญกับชุมชน เพื่อเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมไปถึงทุนทางสังคมอื่นๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น วัฒนธรรม ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เป็นต้น ที่สามารถจะนำมาเป็นแรงจูงใจในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนได้

3. เสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเมืองน่าอยู่แก่ประชาชน เพื่อให้เกิดความตื่นตัวและรับรู้ที่จะร่วมดำเนินการ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนิน และเพิ่มโอกาสในการรับรู้และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องของประชาชนในการดำเนินงานพัฒนาร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างประชาชนกับหน่วยงาน และนำไปสู่การเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของประชาชน

4. ปรับบทบาทของประชาชนให้ประชาชนเป็นผู้นำในการดำเนินการพัฒนาต่างๆ มากขึ้น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปรับบทบาทของตนเองมาเป็นผู้ตามในฐานะของการเป็นพี่เลี้ยงที่คอยให้การสนับสนุนต่างๆ ทั้งให้ความรู้ คำแนะนำปรึกษา รวมทั้งประสานงานต่างๆ เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน

5. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรทำงานในเชิงรุกมากขึ้น เข้าถึงพื้นที่และเข้าถึงประชาชน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจแก่ประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วม

6. สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนในพื้นที่ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ และเพื่อกระตุ้นให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมร่วมกันภายในชุมชนและระหว่างชุมชน รวมทั้งการสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กรและหน่วยงานที่จะช่วยเสริมสร้างให้เกิดกระบวนการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพ เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนเกิดไว้วางใจและพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วม

5.2 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป

1. สำหรับการศึกษารั้งนี้ ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งก็คือ เทศบาล ยังเป็นผู้ดำเนินการอยู่ จึงควรมีการศึกษาต่อไปว่า เมื่อเทศบาลได้ถอนตัวออกมาแล้ว ชุมชนสามารถที่จะจัดการพัฒนาตนเองอย่างไรให้เกิดความน่าอยู่และยังคงสามารถให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนามากยิ่งขึ้นต่อไป

2. จากการศึกษาในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาถึงบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก็คือ เทศบาล ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรจะได้มีการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบอื่นๆ ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และมีการเปรียบเทียบระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ เพื่อหาแนวทางที่สอดคล้องในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อไปในอนาคตให้มากขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. นโยบายเมืองน่าอยู่ เชิดชูคุณธรรม[Online]. 2547.
แหล่งที่มา: <http://www.thailocaladmin.go.th>[1 กันยายน 2550]
- โกวิทย์ พวงงาม. การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมิติใหม่ในอนาคต. กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2544.
- จุลนพ ทองโสภิต. ความคาดหวังของผู้ปฏิบัติงานและผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลนคร ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเป็นแนวทางการกำหนดนโยบายเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษาด้านบริหารการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2544.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.
- ชไมพร ตรรกพฤติพันธ์. พยาบาลวิชาชีพ 7 วช. สัมภาษณ์, 1 กันยายน 2549.
- ชัยยันต์ กัมปนาทแสนยากร. เมืองน่าอยู่ (Health Cities). กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, 2538.
- ชูวงศ์ ฉายะบุตร. การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ : พิษเนศ พรินท์ติ้ง เซ็นเตอร์, 2539.
- ชินรัตน์ สมสืบ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช, 2539.
- เทศบาลนครเชียงราย. เอกสารสรุปการบริหารงานเทศบาลนครเชียงรายตามหลักการบริหารจัดการที่ดี. 2548.
- เทศบาลนครเชียงราย. เอกสารสรุปโครงการรางวัลพระปกเกล้าสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีความเป็นเลิศด้านความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน ประจำปี 2548. 2548.
- เทศบาลนครเชียงราย. เอกสารสรุปแนวทางการพัฒนาเทศบาลนครเชียงรายให้น่าอยู่อย่างยั่งยืนตามหลักการบริหารจัดการที่ดี ที่มีความโปร่งใส และประชาชนมีส่วนร่วม. 2548.
- เทศบาลนครเชียงราย. Heart Land โครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ. เชียงราย : กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลนครเชียงราย, 2548.
(อัดสำเนา)
- นงลักษณ์ ทานสิรา. อดีตประธานชุมชนวัดพระแก้ว. สัมภาษณ์, 14 กันยายน 2549.

- นันทวัฒน์ บรมานันท์. การปกครองส่วนท้องถิ่นกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : วิทยุชน, 2544.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์. กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชนบท. ใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์(บรรณาธิการ), การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา, น.185. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, 2527.
- บัณฑูร อ่อนคำ และคณะ. การจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. เชียงใหม่ : บี.เอส.การพิมพ์, 2544.
- ประทาน คงฤทธิศึกษาการ. การปกครองเมืองพัทยา. กรุงเทพฯ : สหายบล็อกและการพิมพ์, 2524.
- ประสพสุข ดีอินทร์. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือ.วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543.
- ปิยธิดา ศรีเดช และคณะ. กลยุทธ์และแนวทางการบริหารจัดการเมืองและชุมชนน่าอยู่ โดยความร่วมมือของชุมชน. วารสารส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม 23 (ตุลาคม – ธันวาคม 2543) : 65 - 73.
- ปรีดี บุรณศิริ. เมืองน่าอยู่. เส้นทางสีเขียว 7 (มกราคม – กรกฎาคม 2544) : 20 – 25.
- ผ่องผิว อุไรกุล. ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่เทศบาลนครยะลา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 2546.
- พรศรี ยงกฤประพันธ์. เมืองน่าอยู่ในทัศนะของประชาชน. วารสารอนามัยสิ่งแวดล้อม 5 (ตุลาคม – ธันวาคม 2543): 3 - 18.
- ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. การมีส่วนร่วมของประชาชน. วารสารพัฒนาชุมชน 27 (กุมภาพันธ์ 2531): 25 - 28.
- ภัศสุรีย์ คุณกลาง. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน ในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการบริหารสาธารณสุข บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2546.

- มันทนา บัณฑิต และคณะ . การศึกษาศาสนาการณการดำเนินงานโครงการเมืองน่าอยู่ ชุมชน
น่าอยู่ของเทศบาลในพื้นที่เขต 4. วารสารการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม 27
(กรกฎาคม-กันยายน 2547): 51 - 61.
- มูลนิธิส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ
ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, 2543.
- ลือชา วนรัตน์ และสมศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์. ยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองน่าอยู่. วารสารวิชาการ
สาธารณสุข 9 (ตุลาคม – ธันวาคม 2543): 482 - 492.
- วรางคณา วัฒโย. แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนโดยวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน
กรณีศึกษาสุขภาพตำบลเจ้าเจ็ด จ.พระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร
ภาคศึกษาวางแผนภาคและเมือง สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- วารภรณ์ ธรรมชัย. ประชาชนชุมชนราชเขาดำรง. สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2549.
- วันชัย จงสุทธนามณี. นายกเทศมนตรีนครเข็ญไชย. สัมภาษณ์, 1 กันยายน 2549.
- วารุณี วัชรเสวี. การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเมืองที่มีต่อโครงการพัฒนาเมืองน่าอยู่ของ
เทศบาลนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร ภาคศึกษาวางแผนภาคและเมือง
สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์ สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2544.
- วิภาเพ็ญ เกียรติกุล. การศึกษาปัจจัยและข้อเสนอการพัฒนาเทศบาลเพื่อการบรรลุเป้าหมายการ
ดำเนินงานเมืองน่าอยู่ของกรมอนามัย. วารสารส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม 27
(กรกฎาคม – กันยายน 2547): 62 - 74.
- สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา มูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. โครงการแปลงแนวทางการพัฒนาเมือง
น่าอยู่และชุมชนน่าอยู่สู่การปฏิบัติ: ระดับท้องถิ่นชุมชน. กรุงเทพฯ : [ม.ป.ท.], 2545.
- สถาบันวิจัยสังคม และสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. รายงานฉบับสมบูรณ์
โครงการพัฒนาการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวิเคราะห์
ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น และสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. “การจัดการความขัดแย้งและการมีส่วนร่วมสาธารณะ”. เอกสารประกอบการ
ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการมีส่วนร่วมของสาธารณชน สำหรับโครงการที่มีผลกระทบต่อ
สิ่งแวดล้อม. 2541.
- สมชัย สิริสมบัติ. การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลไปสู่ “เมืองน่าอยู่” :
กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญา
โทบริหาร ภาคศึกษาวางแผนภาคและเมือง สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์ สาขาวิชา
บริหารทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, 2545.

- สมนึก แก้วม่วง. ประธานชุมชนคอยทอง. สัมภาษณ์, 17 กันยายน 2549.
- สมบัติ อุดตระกูด และคณะ. รายงานการศึกษาเรื่อง การดำเนินงานโครงการบ้านนำอยู่ เมืองนำอยู่ เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ชลบุรี : [ม.ป.ท.], 2543.
- สุปราณี มหาพัฒนาไทย. แนวทางการส่งเสริมบทบาทสมาชิกสภาเทศบาลตำบล ด้านการวางแผนพัฒนาเมืองนำอยู่ จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2544.
- สุริย์ แก้วปานันท์. พยาบาลวิชาชีพ 8 วช. สัมภาษณ์, 1 กันยายน 2549.
- สุวัฒนา ชาดานิติ. (ร่าง) รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัย ; การประยุกต์แนวความคิดและแผนพัฒนาเมืองและชุมชนนำอยู่สู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ความก้าวหน้าการดำเนินงานเมืองนำอยู่ ชุมชนนำอยู่ ของหน่วยงานองค์กรพันธมิตร. กรุงเทพฯ : [ม.ป.ท.], 2547.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. "ตัวอย่าง.....การดำเนินงานพัฒนาเมืองนำอยู่ ชุมชนนำอยู่ของหน่วยงานต่างๆ". เอกสารประกอบการสัมมนาเมืองนำอยู่ ชุมชนนำอยู่..ด้วยพลังท้องถิ่นชุมชน วันที่ 7 กันยายน 2544 ณ โรงแรมปรีณิพาเลขมหานคร. กรุงเทพฯ : [ม.ป.ท.], 2544.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. นโยบายการพัฒนาเมืองนำอยู่ ชุมชนนำอยู่ และกระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : [ม.ป.ท.], 2545.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แนวทางพัฒนาเครื่องชี้วัดเมืองนำอยู่ ชุมชนนำอยู่. กรุงเทพฯ : [ม.ป.ท.], 2546.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. "พลังชุมชน พลังท้องถิ่น พลังเมืองนำอยู่". เอกสารสรุปผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการประจำปี 2546 เพื่อสรุปบทเรียนการขับเคลื่อนเมืองนำอยู่ ชุมชนนำอยู่ วันที่ 14-15 กันยายน 2546 ณ โรงแรมปรีณิพาเลขมหานคร. กรุงเทพฯ : [ม.ป.ท.], 2546.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ประมวลตัวอย่าง การดำเนินงานพัฒนาเมืองนำอยู่ ชุมชนนำอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : [ม.ป.ท.], 2546.
- สำนักนโยบายและแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม และสถาบันนโยบายศึกษา. คู่มือแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา, 2539.

ศักดิ์สิทธิ์ ตรีเดช. การจัดการสิ่งแวดล้อมไทยเพื่อเมืองยั่งยืนและน่าอยู่. วารสารอนามัยสิ่งแวดล้อม 5 (เมษายน – มิถุนายน 2544): 47-49.

อรทัย ก๊กผล. การมีส่วนร่วมของประชาชน. ในพัชรี สีโรรส (บรรณาธิการ), คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน, น.2 - 2. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.

อุทัย หิรัญโต. การปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2523.

ภาษาอังกฤษ

Arnstein,S.R. A Ladder of citizen participation. In J.M.Stein(ed), Classic reading in urban planning, p.358 – 373. New York : McGraw – Hill, 1995.

Caayupan, R.B. Participative Approach: A Must in Rural Development. Occasional Paper Series on Community Management Volume1,November 1, 1985.

Clark, John J. Outline of Local Government of the United Kingdom. London : Sir Issac Pitman and Son,Ltd, 1957.

Erwin,W. Participation management: concept theory and the implementation. Atlanta : Geogia state University Press, 1976.

List, F. Popular Participation in Basic Needs: Concepts, Methods and Practices. Aldershot : Gower Publishing Company Limited, 1985.

Robson, William A. “Local government” in Encyclopedia of Social Science. Vol.x. New York : The Macmillan Company, 1967.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก แนวคำถามในการสัมภาษณ์

แนวคำถามในการสัมภาษณ์นายกเทศมนตรี / เจ้าหน้าที่เทศบาล

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองน่าอยู่

1. เทศบาลนครเชียงรายได้มีการนำนโยบายการพัฒนาเมืองน่าอยู่มาดำเนินการตั้งแต่เมื่อใด
2. เทศบาลนครเชียงรายมีการวางแผนแนวทางหรือยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างไร
3. เทศบาลนครเชียงรายได้เริ่มดำเนินการพัฒนาเมืองน่าอยู่ตั้งแต่เมื่อใด และอย่างไร
4. ภายใต้การดำเนินงานการพัฒนาเมืองน่าอยู่ เทศบาลนครเชียงรายได้มีการจัดทำกิจกรรมหรือ โครงการที่เกี่ยวข้องอะไรบ้าง และมีการดำเนินงานอย่างไร
5. ในแต่ละกิจกรรม/โครงการ เทศบาลนครเชียงรายได้เข้าไปมีบทบาทในการดำเนินการในด้านใดบ้าง อย่างไร และได้มีการเชิญชวนให้กลุ่มใดบ้าง มาร่วมในการทำกิจกรรม / โครงการ นั้นๆ
6. เทศบาลนครเชียงรายได้มีการนำประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม / โครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองน่าอยู่หรือไม่ อย่างไร
7. เทศบาลนครเชียงรายมีวิธีการหรือแนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างไร
8. จากการดำเนินการพัฒนาเมืองน่าอยู่ เทศบาลนครเชียงรายประสบกับปัญหาและอุปสรรคอย่างไรในการดำเนินการ และปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเพราะสาเหตุใด
9. จากปัญหาและอุปสรรคดังกล่าว เทศบาลนครเชียงรายมีการดำเนินการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเหล่านั้นด้วยวิธีใด และอย่างไร
10. ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะแนวทางหรือวิธีการที่จะทำให้การพัฒนาเมืองน่าไปสู่การเป็นเมืองน่าอยู่ รวมไปถึงการทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองน่าอยู่

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับโครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนที่เข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิง

บูรณาการ (Heart Land)

1. โครงการ Heart Land คืออะไร มีที่มาและความสำคัญอย่างไร
2. โครงการ Heart Land เป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากการร่วมมือหรือดำเนินการโดยใคร มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร
3. มีการวางแผนงานและกำหนดขั้นตอนในการดำเนินงานอย่างไร
4. มีการดำเนินงานครั้งแรกเมื่อใด ที่ไหน
5. มีกลุ่มใดบ้างที่เข้ามาให้การร่วมมือและสนับสนุน และทำอย่างไร
6. การดำเนินงานที่ผ่านมาภายใต้โครงการนี้ ได้มีการดำเนินงานอะไรไปแล้วบ้าง

7. ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ Heart Land อย่างไรบ้าง
8. เทศบาลนครเชียงรายได้มีวิธีการทำให้ประชาชนในเขตชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างไร
9. จากการดำเนินงานตามโครงการดังกล่าว ประสบกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานอย่างไรบ้าง และปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นมาจากสาเหตุใด
10. เทศบาลนครเชียงรายมีการดำเนินการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเหล่านั้นด้วยวิธีใด อย่างไร
11. เทศบาลนครเชียงรายได้มีการวางแผนงานที่จะดำเนินการในโครงการ Heart Land ต่อไปในอนาคตอย่างไร
12. ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานในโครงการ Heart Land

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวคำถามในการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน

1. โครงการ Heart Land คืออะไร มีที่มาและความสำคัญอย่างไร
2. โครงการ Heart Land เป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากการร่วมมือหรือดำเนินการโดยใคร มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร
3. ก่อนที่จะมีการทำโครงการ Heart Land ภายในชุมชนได้มีการรวมกลุ่มกันมาก่อนหรือไม่ แล้วทำอะไบบ้าง
4. ชุมชนของท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างไร ในโครงการ Heart Land นี้
5. ชุมชนของท่านได้มีการดำเนินกิจกรรมอะไรบ้างภายใต้โครงการ Heart Land ทั้งที่ได้ดำเนินการไปแล้ว และที่คาดว่าจะทำในอนาคต
6. ในแต่ละกิจกรรมที่จัดขึ้น ใครเป็นผู้ริเริ่ม และได้รับการสนับสนุน รวมถึงการเข้าร่วมจากกลุ่มใด
7. วิธีการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรมมีขั้นตอนอะไบบ้าง อย่างไร
8. คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมมากน้อยเพียงใด และอย่างไร
9. เทศบาลนครเชียงรายได้เข้ามามีบทบาทในด้านใดบ้างของภารกิจกรรม และอย่างไร
10. เทศบาลนครเชียงรายได้เปิดโอกาสให้ชุมชนของท่านเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการทำโครงการ Heart Land อย่างไรบ้าง
11. จากการดำเนินการโครงการ Heart Land ผลการดำเนินงานกิจกรรมเป็นอย่างไร เกิดประโยชน์อย่างไร และประชาชนได้รับผลอย่างไรบ้าง
12. ในการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ ประสบปัญหาและอุปสรรคอย่างไร และปัญหาและอุปสรรคที่พบเกิดขึ้นมาจากสาเหตุใด
13. ชุมชนมีวิธีการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเหล่านั้นอย่างไร
14. ชุมชนได้มีการทำงานโครงการ Heart Land อย่างต่อเนื่องหรือไม่ อย่างไร
15. ชุมชนได้มีการทำกิจกรรมโครงการอื่นต่ออีกหรือไม่ อะไบบ้าง
16. ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาและจัดทำโครงการ Heart Land

ภาคผนวก ข แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

**เรื่อง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ : กรณีศึกษาเขตเทศบาลนครเชียงราย**

ชื่อผู้ตอบแบบสอบถาม.....นามสกุล.....
บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ชื่อชุมชน.....
ต.รอบเวียง อ.เมือง จ.เชียงราย 57000
วันที่ตอบแบบสอบถาม.....เดือน.....พ.ศ.2549

คำชี้แจง แบบสอบถามชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่โครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนที่เข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ (Heart Land) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองน่าอยู่ เป็นการศึกษาเพื่อการศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยนางสาวธิดิพร คำแก่น ซึ่งการตอบแบบสอบถามของท่านมิได้มีผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด ข้อมูลที่ได้จะนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาเท่านั้น อันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

1. แบบสอบถามมีทั้งหมด จำนวน 8 หน้า แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย
  - 1.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม
  - 1.2 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองน่าอยู่โครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนที่เข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ (Heart Land)
  - 1.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนที่เข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ (Heart Land)
  - 1.4 ปัญหา/อุปสรรค และข้อเสนอแนะ
2. ผู้วิจัยใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามให้ครบทุกส่วนทุกข้อ และตอบตามความเป็นจริงมากที่สุด

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้

เป็นอย่างดี

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง หน้าข้อความ และเติมข้อความลงในช่องว่างให้ตรงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุด

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ.....ปี

3. ระดับการศึกษาสูงสุด

ไม่ได้รับการศึกษา

ประถมศึกษา

มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 – ม.3)

มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 – ม.6)

ปวช.

ปวส. / อนุปริญญาตรี

ปริญญาตรี

สูงกว่าปริญญาตรี

4. อาชีพ

ข้าราชการ / รัฐวิสาหกิจ

ลูกจ้างเอกชน / พนักงานบริษัท

เกษตรกร

ค้าขาย / ประกอบธุรกิจส่วนตัว

รับจ้าง (ระบุ).....

อื่นๆ (ระบุ).....

5. รายได้ของท่านต่อเดือน.....บาท

6. ระยะเวลาที่ท่านอาศัยอยู่ในชุมชนนี้.....ปี

7. การเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน (ระบุได้มากกว่า 1 ข้อ)

กลุ่มสหกรณ์

กลุ่มออมทรัพย์

กลุ่มแม่บ้าน

กรรมการชุมชน

กลุ่มประชาคม

กลุ่มฌาปนกิจ

กลุ่มอาชีพ (ระบุ).....

อื่นๆ (ระบุ).....

ไม่ได้เป็นสมาชิก

ส่วนที่ 2 การรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองนำอยู่โครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชน
ที่เข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ (Heart Land)

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่องว่าง ตามความเป็นจริง

1. ท่านทราบหรือไม่ว่าเทศบาลมีนโยบายพัฒนาเทศบาลให้เป็นเมืองนำอยู่
 ทราบ ไม่ทราบ
2. ท่านทราบหรือไม่ว่าเทศบาลได้จัดโครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนที่เข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิง
บูรณาการ (Heart Land) ขึ้นในชุมชนของท่าน
 ทราบ ไม่ทราบ
 (จากแหล่งใด โปรดระบุ.....)
3. ท่านทราบหรือไม่ว่า โครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนที่เข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ (Heart
Land) เป็นแนวทางการพัฒนาเมืองนำอยู่
 ทราบ ไม่ทราบ
4. ท่านทราบหรือไม่ว่า โครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนที่เข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ (Heart
Land) เป็นโครงการที่ร่วมมือกันระหว่างเทศบาลนครเชียงรายกับสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองเชียงราย
 ทราบ ไม่ทราบ
5. ท่านทราบหรือไม่ว่า โครงการพัฒนาชุมชนแออัดเป็นชุมชนที่เข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ (Heart
Land) มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาพื้นที่ชุมชนแออัดให้เป็นชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืน ให้ชุมชนสามารถ
ช่วยเหลือตนเอง และเพื่อสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในการพัฒนาปรับปรุงและแก้ไขปัญหาต่างๆ
ของชุมชน
 ทราบ ไม่ทราบ

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมืองนำอยู่โครงการพัฒนาชุมชนแออัด
เป็นชุมชนที่เข้มแข็งแบบยั่งยืนเชิงบูรณาการ (Heart Land)

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ให้ตรงกับข้อความที่เป็นจริงเกี่ยวกับท่านให้มากที่สุด
เพียงหนึ่งช่องหลังข้อความในแต่ละข้อ

มีส่วนร่วมมาก	หมายถึง	มีส่วนร่วมทุกครั้ง
มีส่วนร่วมปานกลาง	หมายถึง	มีส่วนร่วมเกือบทุกครั้ง
มีส่วนร่วมน้อย	หมายถึง	มีส่วนร่วมนานๆ ครั้ง
ไม่มีส่วนร่วม	หมายถึง	ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมนั้นเลย

ข้อ	การมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม			
		มีส่วนร่วม ทุกครั้ง	มีส่วนร่วมเกือบ ทุกครั้ง	มีส่วนร่วม บางครั้ง	ไม่เคยเข้าร่วม กิจกรรมเลย
		มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มีส่วนร่วม
1.	<u>การมีส่วนร่วมในการคิด</u> ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการคิดหาวิธีหรือ แนวทางในการดำเนินงานโครงการ Heart Land				
2.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมแสดง ความคิดเห็นและเสนอปัญหาของชุมชนต่อที่ประชุมโครงการ Heart Land เพื่อดำเนินการแก้ไขต่อไป				
3.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวได้ร่วมให้ข้อมูลต่างๆในชุมชน ของท่าน เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาคัดเลือกกิจกรรมที่ เหมาะสมสำหรับโครงการ Heart Land ในการพัฒนาชุมชน				
4.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการสำรวจและ วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน เพื่อเป็น แนวทางในการดำเนินงานพัฒนา				
5.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการจัดลำดับ ความสำคัญของปัญหา ความต้องการของคนในชุมชนที่ควร จะดำเนินการก่อนหลังในการพัฒนาโครงการ				
6.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการคิดและ นำเสนอกิจกรรมที่จะนำไปดำเนินงานภายใต้โครงการ Heart Land				
7.	<u>การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผน</u> ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมกำหนด นโยบายการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนตามโครงการHeart Land				
8.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมจัดทำแผนพัฒนา ชุมชนตามโครงการ Heart Land ร่วมกับเทศบาล				
9.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินงานกิจกรรมโครงการ Heart Land ร่วมกับเทศบาล				

ข้อ	การมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม			
		มีส่วนร่วม ทุกครั้ง	มีส่วนร่วมเกือบ ทุกครั้ง	มีส่วนร่วม บางครั้ง	ไม่เคยเข้าร่วม กิจกรรมเลย
		มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มีส่วนร่วม
10.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการพิจารณาและตัดสินใจคัดเลือกกิจกรรมที่จะนำมาดำเนินงานพัฒนาภายใต้โครงการ Heart Land ร่วมกับเทศบาล				
11.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการพิจารณาคัดเลือกตัวแทนของชุมชนให้ปฏิบัติงานหน้าที่ต่างๆตามโครงการ Heart Land ร่วมกับเทศบาล				
12.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมวางแผนและตัดสินใจจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนร่วมกับเทศบาล				
13.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดและปรับปรุงสาธารณูปโภคในชุมชน เช่น ถนน ไฟฟ้า ท่อระบายน้ำ เป็นต้น ร่วมกับเทศบาล				
14.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยของคนในชุมชนร่วมกับเทศบาล				
15.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษร่วมกับเทศบาล				
16.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการแก้ไขและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตในชุมชนร่วมกับเทศบาล				
17.	การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมปฏิบัติหน้าที่เป็นคณะกรรมการของโครงการ Heart Land				
18.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารกิจกรรมต่างๆ ในโครงการ Heart Land				
19.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมสำรวจและดำเนินการแก้ไขปัญหาาระบบสาธารณูปโภค เช่น ซ่อมแซมถนน ติดตั้งไฟฟ้า ระบบโทรศัพท์ ระบบป้องกันภัย				

ข้อ	การมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม			
		มีส่วนร่วม ทุกครั้ง	มีส่วนร่วมเกือบ ทุกครั้ง	มีส่วนร่วม บางครั้ง	ไม่เคยเข้าร่วม กิจกรรมเลย
		มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มีส่วนร่วม
20.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมพัฒนาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น ทำความสะอาดถนน ปลูกต้นไม้ ขุดลอกทางระบายน้ำ การวางจุดทิ้งขยะแยกประเภทในชุมชน เป็นต้น				
21.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมการอบรมให้ความรู้ต่างๆเพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น การอบรมโครงการส่งเสริมและจัดหาอาชีพ การอบรมหมู่อาสาสมัครป้องกันฝ่ายพลเรือน เพื่อป้องกันภัยในชุมชน เป็นต้น				
22.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมประชุมวางแผนและสำรวจพื้นที่ในชุมชนร่วมกับคณะแห่งชาติเพื่อพัฒนา ที่อยู่อาศัย				
23.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมเป็นตัวแทนไปอบรมและศึกษาดูงานการแก้ไขปัญหาชุมชนแออัดเรื่องที่อยู่อาศัย				
24.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวให้การสนับสนุนอุปกรณ์ วัสดุทุนในการพัฒนาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในชุมชน				
25.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมและให้การสนับสนุนจัดหาหนังสือและการสร้างและปรับปรุงที่อ่านหนังสือในชุมชน				
26.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมเป็นวิทยากรตามโครงการอบรมผู้นำชุมชนเพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็งป้องกันภัยอาชญากรรม				
27.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมอบรมผู้นำชุมชนและเยาวชนต่อต้านยาเสพติด				
28.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวให้ความร่วมมือสนับสนุนเยาวชนบุตรหลานเข้าร่วมอบรมกิจกรรมต่อต้านยาเสพติด				

ข้อ	การมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม			
		มีส่วนร่วม ทุกครั้ง	มีส่วนร่วมเกือบ ทุกครั้ง	มีส่วนร่วม บางครั้ง	ไม่เคยเข้าร่วม กิจกรรมเลย
		มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มีส่วนร่วม
29.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ และอาสาสมัครตำรวจเทศบาลนครเชียงราย (สายตรวจ, ตำรวจบ้าน) สุ่มตรวจหาสารเสพติดในกลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มเสี่ยง				
30.	การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ท่านและสมาชิกในครอบครัวได้รับความสะดวกสบายและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค เช่น ถนน ไฟฟ้า เป็นต้น				
31.	ท่านและสมาชิกในครอบครัวได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น เช่น ถนนสะอาด มีต้นไม้ บ้านเรือนเป็นระเบียบ เรียบร้อย เป็นต้น				
32.	ท่านและสมาชิกในครอบครัวมีความสุขภาพที่ดีขึ้นจากกิจกรรม การพัฒนาตามโครงการ Heart Land				
33.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีความรู้จากการอบรมต่างๆ มากขึ้น เช่น เรื่องที่อยู่อาศัย อาชีพ ยาเสพติด เป็นต้น				
34.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีความรู้ในการจัดการและ พัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้น				
35.	ปัญหาต่างๆ ในชุมชนลดน้อยลง เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น				
36.	ท่านรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้ทำประโยชน์ให้กับชุมชนและ ส่วนรวม				
37.	ทำให้คนในชุมชนเกิดการรวมกลุ่มในการทำกิจกรรมเพื่อชุมชน				
38.	ทำให้คนในชุมชนเกิดความสามัคคี				
39.	ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับเทศบาลเป็นไป ด้วยดี				

ข้อ	การมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม			
		มีส่วนร่วม ทุกครั้ง	มีส่วนร่วมเกือบ ทุกครั้ง	มีส่วนร่วม บางครั้ง	ไม่เคยเข้าร่วม กิจกรรมเลย
		มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มีส่วนร่วม
40.	การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมติดตามตรวจสอบ การดำเนินงานของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชน ตามโครงการ Heart Land				
41.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมติดตามการแก้ไข ปัญหาและตรวจสอบกิจกรรมของโครงการที่ได้ดำเนินการไป แล้ว				
42.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมติดตามผลการทำงาน ของคณะผู้บริหาร พนักงานเทศบาลต่อโครงการ Heart Land				
43.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมตรวจสอบ งบประมาณและการใช้จ่ายเงินเกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนา ตามโครงการ Heart Land ของกรรมการชุมชน				
44.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมตรวจสอบ งบประมาณและการใช้จ่ายเงินเกี่ยวกับกิจกรรมการพัฒนา ตามโครงการ Heart Land ของเทศบาล				
45.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมติดตามผลการ ดำเนินงานโครงการ Heart Land				
46.	ท่านหรือสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมประเมินผลการจัด กิจกรรมต่างๆในชุมชน เช่น การจัดอบรม การพัฒนา ปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในชุมชน (การขุดลอกทางระบายน้ำ การซ่อมแซมถนน ฯ)				

47. บุคคลใดในครอบครัวของท่านเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ Heart Land บ่อยครั้งที่สุด

สามี   ภรรยา   บุตร   ระบุ.....

ภาคผนวก ก ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถาม

1. จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

ชุมชน	จำนวน		รวม
	ชาย	หญิง	
1. ชุมชนวัดพระแก้ว	24	28	52
2. ชุมชนคอยทอง	44	46	90
3. ชุมชนราชเดชดำรง	31	67	98
รวมทั้งหมด	99	141	240

2. ระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1. ไม่ได้เรียนหนังสือ	41	17.1
2. ประถมศึกษา	110	45.8
3. มัธยมศึกษาตอนต้น	31	12.9
4. มัธยมศึกษาตอนปลาย	22	9.2
5. ปวช.	14	5.8
6. ปวส.	9	3.8
7.ปริญญาตรี	10	4.2
8. สูงกว่าปริญญาตรี	3	1.3
รวมทั้งหมด	240	100

3. อายุ

ช่วงอายุ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1. 15 – 25 ปี	28	11.67
2. 26 – 35 ปี	32	13.33
3. 36 – 45 ปี	51	21.25
4. 46 – 60 ปี	89	37.08
5. มากกว่า 60 ปี	40	16.67
รวมทั้งหมด	240	100

4. อาชีพ

อาชีพ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1. ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	4	1.7
2. เจ้าหน้าที่ของรัฐ	3	1.3
3. ลูกจ้างเอกชน/พนักงาน	8	3.3
4. ค้าขาย	102	42.5
5. เกษตรกร	1	0.4
6. รับจ้าง	54	22.5
7. แม่บ้าน	58	24.5
8. นักเรียน/นักศึกษา	10	4.2
รวมทั้งหมด	240	100

5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

รายได้	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1. ต่ำกว่า 5,000 บาท	145	60.42
2. 5,001 – 10,000 บาท	72	30
3. มากกว่า 10,000 บาท	23	9.58
รวมทั้งหมด	240	100

6. การเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในชุมชน

อาชีพ	ร้อยละ
1. กลุ่มสหกรณ์	8.5
2. กลุ่มออมทรัพย์	21.5
3. กลุ่มแม่บ้าน	19.5
4. กรรมการชุมชน	5.1
5. กลุ่มประชาคม	1.6
6. กลุ่มฌาปนกิจ	25.4
7. กลุ่มผู้สูงอายุ	1.0
8. อื่นๆ	2.4
9. ไม่เป็น	15.0
รวมทั้งหมด(ร้อยละ)	100

7. บุคคลที่เข้าร่วมโครงการบ่อยครั้งที่สุด

บุคคล	ชุมชน			รวม
	วัดพระแก้ว	ดอยทอง	ราชเขษดำรง	
1. สามี	19	30	25	74
2. ภรรยา	17	25	49	91
3. บุตร	9	14	7	30
4. คนอื่นๆ ในครอบครัว	3	14	7	24
5. ไม่มี	4	7	10	21
รวมทั้งหมด	52	90	98	240

8. การมีส่วนร่วมในการคิดของทั้ง 3 ชุมชน

ระดับการมีส่วนร่วม	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1. น้อย (0 – 5 คะแนน)	123	51.25
2. ปานกลาง (6 – 11 คะแนน)	61	25.42
3. มาก (12 – 18 คะแนน)	56	23.33
รวมทั้งหมด	240	100

9. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนของทั้ง 3 ชุมชน

ระดับการมีส่วนร่วม	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1. น้อย (0 – 10 คะแนน)	133	55.42
2. ปานกลาง (11 – 20 คะแนน)	52	21.67
3. มาก (21 – 30 คะแนน)	55	22.91
รวมทั้งหมด	240	100

10. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของทั้ง 3 ชุมชน

ระดับการมีส่วนร่วม	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1. น้อย (0 – 14 คะแนน)	57	23.75
2. ปานกลาง (15 – 28 คะแนน)	50	20.83
3. มาก (29 – 42 คะแนน)	133	55.42
รวมทั้งหมด	240	100

11. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ของทั้ง 3 ชุมชน

ระดับการมีส่วนร่วม	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1. น้อย (0 – 10 คะแนน)	30	12.50
2. ปานกลาง (11 – 20 คะแนน)	112	46.67
3. มาก (21 – 30 คะแนน)	98	40.83
รวมทั้งหมด	240	100

12. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลของทั้ง 3 ชุมชน

ระดับการมีส่วนร่วม	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1. น้อย (0 – 7 คะแนน)	114	47.50
2. ปานกลาง (8 – 14 คะแนน)	66	27.50
3. มาก (15 – 21 คะแนน)	60	25.00
รวมทั้งหมด	240	100

13. สรุปการมีส่วนร่วมของทั้ง 3 ชุมชน

ระดับการมีส่วนร่วม	จำนวน(คน)	ร้อยละ
1. น้อย (0 – 47 คะแนน)	56	23.33
2. ปานกลาง (48 – 94 คะแนน)	108	45.00
3. มาก (95 – 141 คะแนน)	76	31.67
รวมทั้งหมด	240	100

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวชิติพร คำแก่น เกิดเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ.2524 ที่จังหวัด
เชียงราย จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยม
อันดับหนึ่ง คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2546 และได้
เข้ารับการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2547

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย